

Дневникъ

(стенографски)

на

XVII-то обикновено Народно събрание.

Четвърта извънредна сесия

7. заседание

София, сряда, 23 октомврий 1918 година

(Открито отъ прѣдседателя д-ръ Д. К. Вачовъ въ 3 ч. и 30 м. слѣдъ пладне)

Прѣдседателъ: (Звъни) Отъ 242 народни прѣдставители разписали сж се въ списъка 184; отсъствуватъ, значи, 58. Има налице достатъчно число, за да може да се разгледатъ въпроситѣ, поставени на дневенъ редъ.

(По списъка отсъствуватъ народнитѣ прѣдставители: Константинъ Апостоловъ, Никола Атанасовъ, Салимъ Ахмедовъ, Иванъ Багаровъ, Константинъ Бозвелиевъ, Стоянъ Бошковъ, д-ръ Борисъ Вазовъ, Панко Вангелъ, Костадинъ Василевъ, Йонко Веселиновъ, Илия Вълчевъ, Сѣбо Георгиевъ, Иванъ Гешовъ, Василъ Гулевъ, д-ръ Лазаръ Дагоровъ, Димитъръ Жанкардашлийски, Георги Димитровъ, д-ръ Димитъръ Димитровъ, Димитъръ Драгиевъ, Бешко Дуновъ, Иванъ Желевъ, Младенъ Златковъ, Сотиръ Календеровъ, Никола Калчевъ, Миле Каралеевъ, Илия Каратаневъ, Георги Кирковъ, Илия Кирковъ, Ангелъ п. Кировъ, Стайко Коларовъ, Андрѣй Коновъ, Иванъ Костовъ, Иванъ М. Костовъ, Добри Кротневъ, Янко Куцаровъ, Лазаръ Лазаровъ, Тодоръ Лукановъ, Рашко Маджаровъ, Стефанъ Манафовъ, Христо Марковски, Александъръ Механджийски, Георги Миневъ, Колю Недѣлковъ, Никола Ненчовъ, Василъ Николовъ, Константинъ Николовъ, Еню Петковъ, Венедиктъ Поповъ, Александъръ Радоловъ, д-ръ Еню Разпоповъ, д-ръ Василъ Радославовъ, Аврамъ Свиначковъ, Дечо Теневъ, Якимъ Ушевъ, Иванъ Цановъ, Коста Ципорановъ, Атанасъ Черневъ и Никола Шишковъ)

Постѣпили сж:

Отъ Министерството на финанситѣ законопроектъ за изплащане митата, акциза и разнитѣ берии и такси нѣ банкноти;

Отъ сжщото министерство — законопроектъ за запрѣщение вноса на стокитѣ, които не съставляватъ необходимата потребностъ;

Отъ сжщото министерство — законопроектъ за увеличение основния и запасния капиталъ на Българската народна банка;

Отъ сжщото министерство — законопроектъ за заемитѣ на държавното съкровище отъ Българската народна банка;

Отъ сжщото министерство — законопроектъ за курса и покритието на банкнотитѣ отъ Българската народна банка;

Отъ сжщото министерство — законопроектъ за търговията съ злато;

Отъ сжщото министерство — законопроектъ за търговия съ външни платежни срѣдства, вземания и кредити;

Отъ Министерството на общественитѣ сгради, пжтищата и благоустройството — законопроектъ за измѣнение чл. 2 отъ закона за благоустройството на населенитѣ мѣста въ царството.

Постѣпило е сжщо едно законодателно прѣдложение отъ народния прѣдставитель г. Стефанъ Петковъ за обезлихвяване и отсрочка задълженията на българскитѣ войници, сключени прѣди войната. Прѣдложението ще се напечати.

Всички тия законопроекти и прѣдложения ще се раздадатъ на г. г. народнитѣ прѣдставители, слѣдъ което ще се поставятъ на дневенъ редъ.

Постѣпили сж нѣколко заявления за отпуски.

Прѣдседателството е разрѣшило слѣдующитѣ отпуски:

На русенския народенъ прѣдставитель г. Александъръ Радоловъ 1 день отпускъ, за 23 т. м.;

На софийския народенъ прѣдставитель г. Рашко Маджаровъ 4-дневенъ отпускъ, начиная отъ 21 того;

На старозагорския народенъ прѣдставитель г. Константинъ Бозвелиевъ 6-дневенъ отпускъ, начиная отъ 21 того;

На старозагорския народенъ прѣдставитель г. д-ръ Еню Разпоповъ отпускъ за днесъ, поради заболѣване;

На пловдивския народенъ прѣдставитель г. Гочо Димовъ 4-дневенъ отпускъ;

На старозагорския народенъ прѣдставитель г. Дечо Теневъ 8-дневенъ отпускъ, по важни домашни причини.

На пловдивския народенъ прѣдставитель г. Василъ Гулевъ 4-дневенъ отпускъ;

На старозагорския народенъ прѣдставитель г. Добри Кротневъ 5-дневенъ отпускъ, по причина на болестъ;

На шуменския народенъ прѣдставитель г. Никола Атанасовъ 5-дневенъ отпускъ, считанъ отъ днесъ;

На търновския народенъ прѣдставитель г. Илия Кирковъ отпускъ отъ началото на сесията, по причина на болестъ;

Софийскитѣ народенъ прѣдставитель г. Миле Каралеевъ съ телеграма моли да му се разрѣши 10-дневенъ отпускъ, считанъ отъ 18 того, по причина на заболѣване на дѣцата му. Които сж съгласни съ искането му, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Плѣвенскитѣ народенъ прѣдставитель г. Йонко Веселиновъ съ телеграма отъ вчерашна дата иска, по важни домашни причини, да му се разрѣши 10-дневенъ отпускъ, начиная отъ вчера. Които сж съгласни съ искането му, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Варненскитѣ народенъ прѣдставитель г. Атанасъ Черневъ съ телеграма моли да му се разрѣши 15-дневенъ отпускъ, понеже жена му е много болна. Които сж съгласни съ искането му, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Гюмюрджинскитѣ народенъ прѣдставитель г. Георги п. Анастасовъ моли да му се разрѣши 10-дневенъ отпускъ по важни домашни причини, начиная отъ 25 т. м. Които

сж съгласни съ искането му, да си вдигнат ржката. (Мнозинство) Прието.

Пристъпваме към дневния редъ.

Първият пункт от дневния редъ е: продължение разискванията за неприкосновеността на народните представители Александър Механджийски, Коста Ципорановъ, Тодоръ Лукановъ и Георги Димитровъ.

Има думата г. Димо Кьорчевъ.

Х. Кабакчиевъ: Към прѣписката по дѣлото на Тодоръ Лукановъ е постѣпила една петиция отъ 1070 плѣвенски избиратели и 600 жени на избиратели, съ която настояватъ прѣдъ Народното събрание тѣхниятъ прѣдставителъ Тодоръ Лукановъ да бѣде освободенъ, и протестиратъ противъ неговото задържане въ затвора. Азъ моля г. прѣдседателя да съобща тази петиция на Събранието и послѣдното да я има прѣдъ видъ.

Прѣдседателятъ: Дѣйствително, има една такава телеграма при дѣлото, което е образувано по този въпросъ. Впрочемъ, то не е телеграма — молба е.

Х. Кабакчиевъ: Има и телеграма и слѣдъ това подписитѣ пристигнаха по пощата и азъ ги приложихъ.

Прѣдседателятъ: (Къмъ Х. Кабакчиевъ) Телеграмата ли искате да съобща?

Х. Кабакчиевъ: Телеграмата и самитѣ подписи.

Прѣдседателятъ: Постѣпила е писмена петиция отъ много жени, . . .

Х. Кабакчиевъ: Отъ 1070 избиратели и 600 жени на избиратели.

Прѣдседателятъ: Азъ не съмъ ги челъ, защото този въпросъ ще се разрѣши отъ Събранието. Щомъ съобщавате, че сж толкова, толкова сж. Казано е: (Чете) „Отъ плѣвенски жени, изключително работнически сѣмейства. Искаме освобождението на Тодоръ Лукановъ, избранъ отъ нашитѣ мъже, синове и братя, за да защитава нашитѣ идейни интереси, които сж много ошетенни. Той бѣше нашъ благодетель. По неговни сѣвѣти ние понисахме и понасяме тежеститѣ на живота“.

Подписана е повечето съ една ржка.

Х. Кабакчиевъ: Не е вѣрно! Азъ протестирамъ противъ това.

Прѣдседателятъ: Ето, г-да, прочетете. Казвамъ, каквото е.

С. Петковъ: Г. Кабакчиевъ! Ние, ако ще гласуваме, ще гласуваме независимо отъ това кои и колко сж подписали; то нѣма да повлияе.

Прѣдседателятъ: Има и телеграма отъ сѣшитѣ съ сжщото съдържание.

Д. Кьорчевъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Въпросътъ, както е сложенъ на дневенъ редъ, бѣше разглежданъ досега отъ прѣдставители на три парламентарни групи: социалистическа, демократическа и прогресивно-либерална. Тѣхнитѣ поѣтки и възгледи върху въпроса, който дебатирате, не засегнаха само чисто юридическата и конституционната му страна, но и редъ други политически въпроси, които стоятъ въ връзка съ него. Моята задача шѣше да бѣде поставена въ тѣло тѣсни рамки, но отъ онова, което чухъ, особено отъ поѣдставителя на Демократическата партия, г. Григоръ Василевъ, азъ се почувствувахъ задълженъ да обърна вниманието на народното прѣдставителство, че въпросътъ, който разискваме, е отъ едно извънредно важно политическо значение, толкова важно, че стои почти наравнъ съ важността на голѣмитѣ сѣтресения и сѣбития, които изживѣваме и изживѣхме. И заради това налага се една голѣма сериозностъ при разискванията, едно голѣмо внимание къмъ юридическата негова страна, както и върху това, доколко дѣе трѣбва открито и добросѣвѣстно да разгледаме по сѣщество въпроситѣ, които засѣгатъ както Ципоранова, така и другитѣ негови и наши другари, поставени въ затвора. Това е нужно да стане, защото, както мнозина повториха, не се касае тукъ за отѣлѣни посочени депутати, но се касае за депутатски мачтати, както и за дѣйностъ и разбиране на политически партии върху дневния политически моментъ и върху вътрѣшнитѣ и външни задачи на Българ-

рия. Ето защо, ние не можемъ да се отървемъ отъ това задължение, което тия на гледъ формални въпроси ни поставятъ при разискване на тѣхната политическа страна. Бѣше една голѣма грѣшка отъ ония, които взаимно тука спориха, тѣсни и широки социалисти, и отъ ония, които отправяха апострофи къмъ разбирането, къмъ пропагандата на тѣснитѣ социалисти у насъ или въ Русия, защото така подхвърленитѣ апострофи и закачки откриха едно повърхностно разбиране на едно голѣмо политическо течение съ много важно значение, съ такава тежестъ върху сегашнитѣ всесѣтски сѣбития, която, ако се отразява върху страни много по-далечъ стоящи отъ Русия, върху нашия животъ тя се отразява съ по-голѣма сила и ние сме длъжни поради това да се отнесемъ много критически къмъ поставения за дебатирание въпросъ.

Азъ съмъ съгласенъ съ г. д-ръ Данева, че ние трѣбва да разгледаме дѣлото — нека вървя по редъ — на г. Ципоранова и по сѣщество, защото намъ е нужно не само да се задоволимъ съ квалификацията на прокурора, а е нужно сѣщеврѣменно да разгледаме тая квалификация възъ основа на цѣлия онзи материалъ и слѣдствени данни, които сж дали възможностъ на прокурора да дойде до своето заключение и подведе подъ формата на закона. . . .

А. Ботевъ: Въ правосѣдната комисия Вие поддържате тѣкмо противната теза, г. Кьорчевъ.

Д. Кьорчевъ: Вие не сте ме чули, какво поддържамъ. Имайте търпение!

А. Ботевъ: Понеже тамъ имахте едно мнѣние, а тукъ друго. . . .

Д. Кьорчевъ: Не сте ме чули какво поддържамъ.

А. Ботевъ: Много добръ Ви чухъ и добръ разбирамъ това, което говорите.

Д. Кьорчевъ: Г. Даневъ поддържаше, че ние трѣбва да направимъ това. Азъ съмъ съгласенъ съ него, че Парламентътъ има това право, но тукъ има една опасностъ, която г. Даневъ ще съзнае, ще съзнаете и вие, които ме прѣкъсвате, ще съзнае и цѣлото Народно събрание, защото ако намъ се дадатъ всички книжа, ако ние имаме цѣлия ходъ на слѣдствения процесъ и вземемъ даннитѣ отъ него и ги разгледаме било въ комисията или тукъ, тая прѣцѣпка и тоя анализъ ни задължаватъ безспорно да изкажемъ мнѣние като сѣдии, да кажемъ едно мнѣние по сѣществото на самия процесъ, обаче съ това ние излагаемъ самия бѣдащъ сѣдъ да се произнесе правилно върху процеса. Защото, ако една Камара, единъ Парламентъ даде по сѣщество своето мнѣние по единъ процесъ, който засѣга единъ депутатъ, бѣдете увѣрени, че бѣдащиятъ сѣдъ ще сѣмѣне нашето мнѣние като мнѣние на жури, на сѣдебни засѣдатели, които сж имали пълна възможностъ да проучатъ въпроса, да го разискватъ всестранно, да дадатъ своето мнѣние и да рѣшатъ колективно, съ едно грамадно бѣше болшинство въ сравнение съ това, което се изисква въ единъ сѣдъ, сѣдбата на тоя депутатъ. Това е опасно и за самия депутатъ, който се сѣди, защото въ единъ моментъ може да намѣри врагове въ Парламента, неговни политически противници, опасно е и за самия Парламентъ, защото неговиятъ престижъ пада, щомъ като той, безъ да иска, наложи своето рѣшение на сѣда, който ще се занимава по сѣщество съ този въпросъ. И затуй азъ въ комисията — нека чуе г. Ботевъ — . . .

А. Ботевъ: Азъ много добръ чухъ.

Д. Кьорчевъ: . . . казахъ на самия г. Коларовъ: „Смѣтате ли Вие, че при това положение на процеса комисията може да разисква, безъ да иска отново отъ сѣда книгата, отнасящи се по тоя въпросъ?“ Г. Коларовъ искаше да ни се дадатъ всички книжа, да разберемъ послѣднитѣ процесуални дѣйствия на сѣда и слѣдъ това да разискваме, какъ трѣбаче да се отнесемъ къмъ новото искане на Пловдивския военчо-полеви сѣдъ. Азъ не искахъ това да стане, имайки поѣдъ видъ, че ще се съзладе една опасностъ, която е еднаква и за депутатитѣ, и за Парламента. Въпреки това, почее характерътъ на поѣстѣплението е политически, ние не можемъ да бѣдемъ освободени отъ тѣлга да разискваме върху тоя характеръ на поѣстѣплението. Лесно е, ако бѣше обикновено криминално дѣяние: за него нѣма какво да се разисква, за него е много лесно да си кажемъ мнѣнието; но другояче е когато имамъ политическо поѣстѣпление, характерътъ на което е такъвъ, че обикновено искашъ да ограничишъ извѣстни дѣйствия, които за из-

въстен момент законът забранява, без сам да счита, че този, който ги върши, е прѣстѣпникъ. Напротивъ, обществото го смѣта за извѣстенъ моментъ опасенъ, но той не е нито за вѣчни врѣмена, нито за една продължителна епоха, прѣстѣпникъ; той може да бѣде утрѣшенъ герой, той може да бѣде единъ човѣкъ, когото вие туряте въ затвора, но той пакъ си остава високо благороденъ, високо честенъ и почитанъ отъ всички. Тая разлика въ характера на прѣстѣпленията, прѣстѣпления политически и прѣстѣпления обикновени, криминални, ни дава възможностъ тукъ да разискваме политическата страна на това прѣстѣпление. И затуй, като не се ограничаваме отъ формалнитѣ доводи, които могатъ да се кажатъ тукъ и които иматъ чисто конституционенъ и парламентаренъ характеръ, нека разгледаме какво е извършилъ г. Ципорановъ, защо той е подведенъ подъ сѣдъ, какъвъ е неговиятъ обвинителенъ актъ и какво е прѣстѣплението, което прокурорътъ му приписва.

Г-да! Обвинителниятъ актъ на г. Коста Ципорановъ е твърдѣ дълъгъ, защото не обема само неговитѣ дѣйствия, а дѣйствията и на други негови съучастници, на брой 32-ма души. И когато ще имаме прѣдъ видъ обвинението, повдигнато противъ г. Ципоранова, нека имаме прѣдъ видъ и тѣзи 32-ма души, които сѣщо сѣ въ затвора. Едно отъ най-главнитѣ прѣстѣпления, въ което се обвинява Ципорановъ, е, че той извършилъ измѣна, като сѣщеврѣменно е подбуждалъ военно-служещи къмъ прѣстѣпление. Тая измѣна се състои въ това, че той е разпространявалъ позиви, съ които е насочена една пропаганда къмъ войницитѣ на фронта, да хвърлятъ оръжието.

В. Коларовъ: Никѣдѣ не е казано: „да хвърлятъ оръжието“.

Д. Кьорчевъ: „Нито единъ вистрѣлъ да не даде“ — то е сѣщото.

В. Коларовъ: „Нито единъ вистрѣлъ повече да не се даде“, това е отправено отъ цимервалдската конференция къмъ воюващитѣ въ всички страни — една обща мѣрка за прѣкръпяване на войната.

Д. Кьорчевъ: Г-да! Азъ ви моля да не ме прѣкъсвате, защото ще посочите на Народното събрание, че вие, които знаете позивътъ на цимервалдската конференция, които прѣдварително сте го чели, които разбирате неговия практически смисълъ и неговата тенденция, които искате да го разпространите у насъ, съ това вие искате да разрѣшите оная политическа задача, която цимервалдската конференция искаше да разрѣши въ своитѣ тайни засѣдания, и която задача е всеевропейска и засѣга и насъ — да свърши войната, като прѣстанатъ фронтуетѣ да дѣйствуватъ и цѣлата борба се отправи къмъ правителствата, които изпратиха войницитѣ на фронта. Така ли е?

В. Коларовъ: Това е публикувано въ всички вѣстници, г. Кьорчевъ; то не е тайна.

Д. Кьорчевъ: Азъ знамъ, че е публикувано въ всички вѣстници. Вие отрицате ли неговата сѣщностъ? И така, разпространението на този позивъ, който бѣше забраненъ отъ нашата дирекция на печата, макаръ че бѣше печатанъ въ Германия и Австрия, съставлява по нашия законъ едно прѣстѣпление, защото, ако се трѣгне...

В. Коларовъ: Въ Германия не се смѣта за прѣстѣпление, а въ България се смѣта за прѣстѣпление!

Т. Петровъ: Нарушение на цензурата.

Д. Кьорчевъ: То е другъ въпросъ, кой го смѣта за прѣстѣпление. Може и азъ да не го смѣтамъ за прѣстѣпление, но чакайте ме да свърша.

Прѣдседателъ: Моля, г. Коларовъ, не прѣкъсвайте. Вие говорихте 2 часа, оставете и той да говори. Може ли тѣй? Това не е редъ.

Д. Кьорчевъ: И така прокурорътъ смѣта, че съ разпространението на този позивъ е извършено едно прѣстѣпление. Азъ ще помогна по-нататъкъ на г. Коларова, и нека той да ме слуша, защото е адвокатъ на Ципоранова, какво трѣбва споредъ менъ да каже въ сѣдъ, за да защити Ципоранова, а не туй, което казва тукъ, че е билъ разпространенъ позивътъ въ Германия и въ цѣлия свѣтъ. Азъ ще ви кажа, че вашитѣ другари, че ония, които вие смѣтате днесъ въ Русия като хора, които създадоха единъ режимъ,

за какъвто вие мечтаете, тѣ именно сѣ противъ цимервалдския позивъ и тѣ отричатъ подобенъ начинъ на свършване войната. За това, обаче, по-послѣ. Помнете, върху този въпросъ азъ ще ви докажа, че грѣшите.

Г-да! Така очертаното отъ прокурора прѣстѣпление е политическо и ние сме задължени да го разискваме; и зарадъ туй ще ми позволите малко врѣме да разгледамъ произхода на този политически възгледъ, неговото значение и дали той навсѣкѣдѣ е приетъ. Азъ мисля, че ще имамъ достатъчно сили и данни да ви убедя, че тѣснитѣ социалисти у насъ сѣ възприели единъ възгледъ, който тѣхнитѣ другари другагѣдѣ отричатъ.

За да мога да ви дамъ това заключение, нужно ми е втори пътъ да забѣлжа, че рускиятъ болшевизмъ не е едно политическо течение, което ние съ усмивка и съ прѣнебрѣжение трѣбва да отхвърляме, че този болшевизмъ не трѣбва само съ едно абсолютно отрицание да го разглеждаме, безъ да се постареемъ да видимъ неговия произходъ и неговото страшно и грамаднѣйше значение за свѣта, защото съ това ние ще се поставимъ на почвата на политически критики на едно политическо течение, а не на хора, които сѣ готови само да го душатъ, безъ достатъчно да го схващатъ.

Х. Кабакчиевъ: Григоръ Василевъ го одуши вече.

Д. Кьорчевъ: Азъ казахъ, че не съмъ съгласенъ съ ония, които го абсолютно отричатъ. За мене то е едно течение, което азъ, като неговъ политически противникъ, искамъ да разбера, но азъ не смѣтамъ, че то е безъ значение. Неговото значение е грамадно: и въ Парижъ и въ Лондонъ чувствуватъ силата на това страшно течение, чувствуватъ го и въ Германия, чувствуваме го и ние у насъ. И нека всички бждемъ достатъчно смѣли, нека всички бждемъ достатъчно мъже, за да видимъ доколко то е опасно, доколко то е страшно, доколко то крие здравъ смисълъ, доколко то е възможно тукъ и доколко е нужно другагѣдѣ. Всички тия точки, които ви изредихъ, ние трѣбва да ги разгледаме, защото само по този пътъ ще можемъ да разберемъ подъ думата „болшевизмъ“ не само трагедията на руския народъ, но и опасността, подъ която може да попадне цѣлиятъ свѣтъ, една опасностъ, която не изключва и нашата малка страна.

Х. Кабакчиевъ: За капиталистическия свѣтъ.

Д. Кьорчевъ: Азъ бихъ искалъ върху този въпросъ да поговоря повече даже и другагѣдѣ, но днесъ условията за това ни липсватъ. У насъ въ България, позволете, г-да, има достатъчно сили, които могатъ да се борятъ на тая почва и съ перо, и въ публични събрания, и навсѣкѣдѣ — длъжностъ на правителството е да съзнае това — и въ една открита борба ние ще кажемъ много нѣщо на нашия народъ, въ една открита борба ние ще кажемъ и на васъ кѣдѣ сѣ вашитѣ грѣшки, и вие ще ги съзнаете, защото вашата борба отъ дълги десетки години е борба повече книжовна и парламентарна. И днесъ, когато ви посочваме всичко онова, което натрупа вашата литература и вашиятъ социалистически опитъ, и го съпоставимъ съ онова, което даде руската революция, вие сами ще кажете, че вашето минало е грѣшно, че днесъ имаме нова ера, а ние ще видимъ дали има условия и възможностъ тази нова ера да дойде у насъ. По този начинъ ние ще ви легализираме възможността да си останете социалисти или ще ви припомнимъ, ако започнете да се наричате комунисти, че държавата, бранейки себе си и интереситѣ на тѣзи хиляди, които и вие смѣтате за ваши мандатери, че и тя може да вземе всички срѣдства, да прояви всичкия героизмъ и да бѣде готова на всички жертви, на които и вие днесъ сте готови и ги давате въ Русия, закрѣпвайки вашия режимъ.

Х. Кабакчиевъ: Задъ обсадното положение и цензурата сте закрити. Защо нашитѣ рѣчи не се допускатъ и днесъ да се печататъ?

Д. Кьорчевъ: Г-да! Азъ ще се спра за единъ моментъ — всичко това е, забѣлжете, по въпроса за Ципоранова — по сѣществото на неговото обвинение и не правя никакво отклонение на поставенитѣ въ дневния редъ въпроси, като прибѣгвамъ къмъ данни и аргументи, които, може би, на пръвъ погледъ да ви се вилятъ, че излизатъ отъ областта на разгледвания процесъ. Въ книгата на Ленина, която е напечатана „Задачи на пролетарията въ нашата революция“ и която е програма на новата болшевишка партия въ Русия се казва всичко онова, което е нужно, за да разберемъ цѣлото болшевишко течение днесъ. Ленинъ говори за произхода на руската революция и за произ-

хода на болшевизма. Той прави слѣдния анализъ. Особеността на руската революция бѣше въ това, че когато се сзали рускиятъ царь и доиде правителството на князь Львова, това правителство, като централна власт, дѣйстви-ваше и работѣше заедно съ работническитѣ и депутатски съвѣти на войницитѣ. Отъ една страна имаме като легална върховна власт, като единъ факторъ, съвѣтътъ на работ-ницитѣ и депутатскитѣ съвѣти на войницитѣ, а отъ друга страна имаме князь Львова: каквото искаше да направи правителството, трѣбваше да пита тия съвѣти и каквото съвѣтитѣ му казваха, то бѣше длъжно да извърши. По този начинъ се явява едно двувластие, каквото у насъ, съ рискъ да не бѣде паралелътъ ни вѣренъ, можемъ да раз-оеремъ при съществуването на блока и правителството. Това двувластие бѣше една ненормалност, бѣше една на-ивна руска политическа дѣйност, която въ кжсо врѣме свали Львова. На неговото мѣсто дойде Керенски, който се видѣ подавенъ отъ работническитѣ и войнишки депу-тати. Тѣ му налагаха всичко, а той държеше истерични рѣчи и казваше: „Г-да! Тѣ създадоха революцията, безъ тѣзи хора ние не можехме да свалимъ царя; тѣ ни дадоха треновѣтъ, тѣ съ пулемети по петербургскитѣ улици раз-гониха всички хора на буржоазията; безъ тѣхъ ние не можехме да извършимъ онова велико дѣло, което револю-цията създаде; ние сме длъжни заедно съ тѣхъ да управ-ляваме“. Но работническитѣ и войнишки съвѣти казваха: „Ние не търпимъ двувластие, идете си“ и единъ день ги изхвърлиха. И днесъ тѣ господствуватъ като самодържа-вие отъ свое гледище, като една политическа сила, която се оказа много здрава, за да крѣпи властта и която смѣта, че има всички извинения за грѣшкитѣ, които върши, като нарича своята дѣйностъ една дѣйностъ на прѣходъ отъ ре-волюцията къмъ социализма.

Х. Кабакчиевъ: Отъ капитализма къмъ социализма.

Д. Кьорчевъ: Не е така, слушайте.

Х. Кабакчиевъ: Ние искаме тогава да поставимъ болше-визма на дневенъ редъ въ Народното събрание.

Д. Кьорчевъ: Той е поставенъ, когато вие имате де-путати, който искате да освободите, нѣщо, което не биха направили болшевицитѣ, защото тѣ сж герои, защото тѣ казватъ: „Ние искаме да мремъ за нашитѣ идеи, но ние ще убиваме всѣки, който ни е противникъ“. Това казватъ тѣ. А вие какво ни казвате? „Тукъ не е въпросъ за бол-шевизмъ, а за циммервалдската конференция“, която дава позиви, въ които се казва: „Забий щика въ земята и нито единъ вистрѣлъ“. Обаче слушайте, г-да, какво говори Вла-димиръ Ульяновъ Ленинъ, прѣдседателъ на днешната съ-вѣтска република, какъ той смѣта, че трѣбва да се свърши войната — и затуй трѣбва да го смѣтаме за високо даро-витъ политикъ. Той не мисли като тѣзи хора. (Сочи край-ната лѣвица)

Х. Кабакчиевъ: Ами вашитѣ органи?

Д. Кьорчевъ: Той ви каза: (Чете) „Войната не може да се свърши по желанието на едного или другого. Нея не можешъ да я свършишъ съ рѣшенето на една страна; нея не можешъ да я свършишъ, като забиешъ щика въ земята — както се изразяватъ циммервалдцитѣ“.

В. Коларовъ: Много вѣрно.

Д. Кьорчевъ: Да, да, сега казвате много вѣрно, за-щото слушате, че цитирамъ отъ Ленина.

Х. Кабакчиевъ: Онзи позивъ, който четете, той е на лѣ-вото течение, което поддържатъ и циммервалдцитѣ. Трѣбва да познавате работитѣ.

Д. Кьорчевъ: Не е вѣрно това. Сега ще ви кажа, че Ленинъ нарича циммервалдската конференция единъ трупъ, съ който трѣбва да се отречемъ.

Х. Кабакчиевъ: Той така нарича прѣжнитѣ конфе-ренции, а не тази циммервалдска конференция. Ще ви до-неса три брошури на Ленина и ще видите цѣлия споръ.

Х. Славейковъ: И той я забърка.

Д. Кьорчевъ: Това е една политическа мисль много здрава и много умна. (Чете). „Войната не може да се свърши съ съглашението на социалиститѣ въ различнитѣ страни, съ заявлението на пролетарията отъ всички

страни, чрѣзъ волята на народитѣ на всички страни“ — по този начинъ войната не може да се свърши — „всичко това сж фрази, съ които се пълнятъ статитѣ на лѣвитѣ социалисти, на полулѣвитѣ, на полуинтернационали-стическитѣ вѣстници, а сжщо и безчисленитѣ резолюции, въз-вания и манифести на солдатскитѣ и работнически де-путати. Всичко това сж фрази и нищо друго, каквито сж пуститѣ, невинни, добри пожелания на малкитѣ буржоа. Нѣма нищо по-врѣдно отъ тѣзи фрази, каквото, „волята на народа за миръ“, каквото „революционното изстѣпле-ние на пролетарията“. Войната е породена не отъ злата воля на хищницитѣ капиталисти; войната е породена отъ полувѣковното развитие на всемирния капиталъ, отъ не-говитѣ милиардни нишки и връзки. Не може да се излѣзе изъ империалистическата война, не може да се добие де-мократически, не насилнически миръ безъ свалинето на капитала, безъ прѣминаването на държавната властъ отъ ржцѣтъ на една класа въ ржцѣтъ на пролетарията“.

В. Коларовъ: Много вѣрно!

Д. Кьорчевъ: „Много вѣрно“, казвате Вие, но всички почти приятели на Ленина, съ малки изключения, като Радекъ и др., както и отъ Германия Люксембургъ, казаха, че не приемаме тѣзи циммервалдски резолюции. Ленинъ бѣше този, който се противопостави на това — и той от-послѣ излѣзе правъ — и днесъ смѣта за своя задача не само да води руската революция, но и да образува други трети интернационалъ. Азъ питамъ прѣдъ какътъ фактъ се намираме ние? Прѣдъ факта, че Ципорановъ е извър-шилъ едно прѣстѣпление или прѣдъ факта, че е водилъ една политическа борба? Ако той е водилъ една политич-еска борба, тогава азъ давамъ моята декларация, че нѣма да вдигна ржка за съденето му, обаче прѣдъ насъ е леко-мислието на цѣлата социалистическа група въ Парламента, недостатъчното знание на въпроситѣ, които тѣхни партии другагдъ освѣтляватъ другоаче, . . .

Х. Кабакчиевъ: Я гледай, я гледай!

Д. Кьорчевъ: . . . че не може по този начинъ да се свърши войната, както вие проповѣдвате: „Войницитѣ ще дойдатъ отъ фронта, народътъ иска миръ“ — това ни го-ворите отъ петъ години насамъ — безъ нѣкждѣ теорити-цитѣ на социализма и комунизма да казваха, че така се свършва войната.

В. Коларовъ: Вие извратявате думитѣ.

Д. Кьорчевъ: Азъ не извратявамъ, а ви давамъ едно из-ложение на вашата програма.

Х. Кабакчиевъ: Не сте я разбрали.

Д. Кьорчевъ: Какъ така все вие разбирате тия док-трини, а ние не можемъ да ги разберемъ?

Х. Кабакчиевъ: Ще ви напълнимъ главата, когато се сложи на разискване този въпросъ за болшевизма.

Д. Кьорчевъ: Азъ имамъ голѣмо уважение къмъ бол-шевизма и вие нѣма какво да пълните моята глава.

Х. Славейковъ: (Къмъ Х. Кабакчиевъ) Искате празни работи да турите въ главата му.

Д. Кьорчевъ: Въ обвинителния актъ противъ Ципора-нова се казва, че той разпространявалъ позиви, въ които е казано: „Нито единъ вистрѣлъ повече“. Така ли се свър-шва войната? Васъ ви ругае Ленинъ и ви нарича дребни буржоа, когато мислите като циммервалдцитѣ да не хвър-лите куршумъ или да забиете щиковѣтъ въ земята. Това е то ужасното и страшно прѣстѣпление прѣзъ послѣднитѣ дни, прѣдъ което ние стоимъ като свидѣтели, прѣдъ което не сме се опомнили, за което бждащитѣ политически дѣя-тели ще мислятъ какъ да го охарактеризиратъ, какви срѣдства да намѣрятъ, за да го възложатъ на нѣколко души и по този начинъ да спасятъ честъта на цѣлата страна и нейното бждаще. Отъ това гледище излизаме ние. Насъ не ни интересува съдбата на Ципоранова, насъ не ни интересува вие какво мислите, какъ разбирате ци-мервалдцитѣ. Азъ ви посочвамъ примѣрно, че вашитѣ най-голѣми теоретици, ония, които днесъ наричатъ страшнитѣ палачи на руската култура, тѣзи хора не мислятъ като васъ. Какво право имаме да смѣтаме, че вашитѣ позиви не сж едно прѣстѣпление толкозъ страшно, толкозъ жестоко и нечувано, че ако ги разпращаме да бждатъ распростра-

нени и изпълнени от всички, които сж войници, които сж селяни и граждани, тѣзи хора не биха повѣрвали, че по този начинъ може да се създаде единъ резултатъ? Дѣйствително вие извършихте едно прѣстѣпление нечувано въ историята отъ сътворението на свѣта, защото нѣма въ свѣта война, която да е свършена по тоя начинъ.

Т. Петровъ: Г. Кьорчевъ! Позволете единъ въпросъ. Сжщитѣ позиви сж разпространени въ Германия, въпрѣки че тамъ има §§ 91 и 92 отъ германския наказателенъ законъ, еднакъвъ съ § 99 отъ нашия наказателенъ законъ, а вие само въ България смѣтате това за прѣстѣпление.

В. Коларовъ: Този позивъ е печатанъ въ всички германски политически вѣстници.

Т. Петровъ: Германскиятъ юридически свѣтъ не го смѣта за прѣстѣпление, а само у насъ смѣтатъ това за прѣстѣпление.

В. Коларовъ: Г. Кьорчевъ! Вмѣсто да държите тѣзи тиради, ще направите една услуга на Народното събрание, ако прочетете този позивъ. Прочетете го, моля Ви се.

Прѣдседателъ: Оставете оратора да говори, г. Коларовъ!

Д. Кьорчевъ: И така, народното прѣдставителство трѣбва да знае, че дѣйността на Ципоранова, по нашитѣ закони, е прѣди всичко дѣйностъ нелегална. Фактътъ, че въ Германия сж разпространени позивитѣ, а у насъ не, показва, че у насъ сж били запрѣтени, обаче това запрѣщение има своята санкция.

Х. Кабакчиевъ: Сжщитѣ закони сж и тамъ.

В. Коларовъ: (Къмъ Д. Кьорчевъ) Това е просто безумие!

Прѣдседателъ: Стига, г. Коларовъ, какво е това?

Д. Кьорчевъ: Въ България може да ожществува безумие, обаче ние не сме призовани да казваме, че законътъ е безуменъ.

В. Коларовъ: То не е законъ; това се дължи на вашата дива цензура.

Прѣдседателъ: Оставете, г-да, оратора да говори.

Д. Кьорчевъ: Ние тукъ сме призовани да кажемъ, че по този законъ, Ципорановъ, като е раздавалъ позиви, смѣтаме, че е извършилъ едно прѣстѣпление. Той е извършилъ едно прѣстѣпление и противъ своитѣ възгледи, и противъ своята партия, и противъ България. Азъ не смѣтамъ, че само позивитѣ на Ципоранова създадоха извѣстенъ поводъ да мислимъ, че съучастници въ голѣмитѣ сътрѣсенія на нашия фронтъ сж само тѣзи, които сж подведени подъ сждъ. Не, не сж само тѣзи.

Х. Кабакчиевъ: Ще кажемъ кои сж виновницитѣ.

Д. Кьорчевъ: Търсете всички виновници, давайте подъ сждъ депутати, министри, сждете всички, които сж гешефари, бѣсете всички, които сж се провинили прѣзъ съблимния периодъ на войната, когато народътъ даваше жертви.

В. Коларовъ: Цѣлата ваша политика е виновна: тя доведе положението дотамъ.

Д. Кьорчевъ: Тѣзи хора нѣма да бждатъ повече отъ 100—150 души като жертва, която ще искате — но вие дадохте жертва цѣла България! (Ржкоплѣскане въ дѣсницата и дѣсни центъръ)

В. Коларовъ: Цѣлата ваша политика е виновна.

Прѣдседателъ: Стига сте прѣкъсвали оратора, г. Коларовъ!

Д. Кьорчевъ: Сждете тая политика, сждете и онѣзи, които я създадоха, сждете и насъ — ние ще се защищаваме — но васъ ви казватъ, че война не се свършва по този начинъ. Вие трѣбва да бждете достатъчно герои да свалите правителството, да дойдете начело да вземете властта, да влѣзете въ прѣговори съ противника, да размѣните възгледи, да свършите войната; но да я свършите

по единъ такъвъ начинъ, че всички да прѣзратъ инициаторитѣ на подобно движение, и противници и приятели, това значи да не разоирашъ какво правитѣ. Глупоститѣ ооикновено не се наказватъ, прѣзиратъ се, обаче когато отъ глупостта на единъ излиза страшенъ и гороломенъ резултатъ, то е прѣстѣпление, то се наказва.

А. Ботевъ: Резултатъ, чийто инициатори сте и вие.

Д. Кьорчевъ: Сждете и мене. Азъ казахъ, че вие нѣма да съберете повече отъ 100—150 души — но запазете страната.

С. Дойчиновъ: (Сочи лѣвия центъръ) Тѣ осждиха 2.500 души на смъртъ само при княжево.

А. Ботевъ: Това сж последици на вашата политика. (Прѣречение между лѣвия и дѣсни центъръ)

Прѣдседателъ: (Звъни) Тишина, г-да!

Недѣлко Атанасовъ: (Къмъ С. Дойчиновъ) Излѣзнете на триоуната да говорите — нѣмате тупе!

С. Омарчевски: Кжде е Радославовъ?

Д. Кьорчевъ: Вие получихте отъ Радославова 100 хиляди лева. Да мълните, вагабонти съ вагабонти!

Недѣлко Атанасовъ: Дайте анкета.

Д. Кьорчевъ: Вие ще я дадете на Драгиева, който ви чита.

С. Златевъ: Кждѣ Ви бѣха устата досега да кажете за тѣзи 100 хиляди лева?

Д. Кьорчевъ: Моитѣ уста сж винаги свободни.

А. Кундалевъ: Азъ се чудя какъ избѣлвахте това сега.

Недѣлко Атанасовъ: Вие ще дадете обяснения за тѣзи пари.

А. Кундалевъ: (Къмъ Д. Кьорчевъ) Я кажете за гайтана, за гайтана, колко спечелихте отъ него?

Д. Кьорчевъ: Кои сж причинитѣ, г-да, че въ другитѣ страни това голѣмо бошевишко движение е тъй опасно и че у насъ не може да бжде опасно? Ние трѣбва да знаемъ това движение, за да видимъ извора на онзи голѣмъ куражъ, който трѣбва да има волята на централната властъ, която ще се бори съ него. Централната властъ трѣбва да знае, че Русия, Германия и Франция, особено Англия, сж застрашени много отъ това голѣмо движение, но у насъ липсватъ всичкитѣ условия за него, защото въ Русия владѣнието на земята не е още уредено, въ Англия земята се владѣе отъ нѣколко десетки лорда, въ Германия и тамъ не е добръ, макаръ работническото законодателство да е много напреднало. Но въ България първо собственицитѣ, вие, селянитѣ, сж започнели онова голѣмо начало на борба противъ комунизма, противъ анархизма, противъ болшевиизма, а ние ще бждемъ послѣднитѣ, може би, защото то че засѣгне васъ, че засѣгне земята ви, защото вие, които изпълнихте дълговетѣ си въ земледѣлскитѣ банки, които имате вашитѣ капитали, вашия земледѣлски инвентаръ, вие всички нѣма да желаете комунистическото разработване на земята, а ще искате всѣки отъ васъ, който е работливъ, да работи колкото може и да пести колкото може. По този въпросъ ние бихме желали да имаме свободенъ печатъ, за да се изкажемъ, защото съмъ убеденъ, че оня, който мисли безпартийно, човѣкътъ на селото и провинцията, който не прави отъ своитѣ дѣйствия активъ и пасивъ на своята партия, този човѣкъ най-добрь разбира своя интересъ и когато вижда, че има властъ, която ще го защити, той ще помогне на тая властъ, защото съ това ще помогне на страната си, защото не забравяйте, че днесъ голѣмитѣ външни задачи на правителството сж въ зависимостъ пакъ отъ тия борби. Ако то успѣе да разрѣши днешния кризисъ, добръ, то ще има добри резултати за своитѣ външни задачи. Вие всички ще му помогнете, когато то ви каже: „Редѣтъ и вътрешното спокойствие ще спасятъ страната отъ обезщетения, отъ голѣми контрибуции, отъ това да не бжде тя окастрена, да ѝ бждатъ гарантирани добри приходи за правилното икономическо развитие, да има морски дебушета и т. н.“. Когато излѣземъ прѣдъ свѣта съ този престижъ, че малката земледѣлка

България съ своята частна собственост е запазена от всички ония, които владѣятъ тая собственост, и външнитѣ ни задачи ще бѣдатъ правилно разрѣшени. Това правителството го съзнава, това ще го съзнаятъ всички буржоазни партии, защото ние искаме да работимъ за тая страна и всѣки, който иска да я събори въ моментъ, когато тя се гради, ще бѣде смачканъ, ще бѣде унищоженъ въ името на една голѣма историческа задача. (Ръжкоплѣскане въ частъ отъ дѣсницата)

Г. Поповъ: Трѣбва още една война, за да се отнеме и послѣдниятъ замѣкъ на тоя селянинъ.

Д. Кьорчевъ: Нима ако ликвидирате днесъ съ борчоветѣ, които направихме прѣзъ войната, ще остане нѣщо? Войни не се правятъ, за да се разсипятъ класитѣ. Ленинъ ви казва: „Това сѣ исторически необходими; това сѣ необходими, които се налагатъ“.

В. Коларовъ: Ние знаемъ много добръ.

Д. Кьорчевъ: Вие знаете много добръ, но защо ме подканвате да правя война?

В. Коларовъ: Интереситѣ на буржуазията я правятъ.

Д. Кьорчевъ: Интереситѣ на буржуазията, да, но тѣзи интереси на буржуазията сѣ интереси на културата.

В. Коларовъ: Интереситѣ на буржуазията довеждатъ до катастрофи.

Д. Кьорчевъ: Буржуазията е, която Ви даде сръдства да се борите противъ всички несподи на живота, тя ви даде и медицината, и хигиената, и благоустройството на градоветѣ. Това е то буржуазията. Нея никой не може да разруши.

В. Коларовъ: 10 милиарда лева борчъ и 200 хиляди убити — това даде тая ваша политика и тая буржуазия следъ 40 годишно съществуване на България.

Прѣдседателъ: (Звъни) Г. Коларовъ! Оставете, найсетнѣ, оратора да говори.

Д. Кьорчевъ: Азъ съжалявамъ, че жертвитѣ на тая война може да бѣдатъ още по-голѣми. Защото ако вие искате да се противопоставите на икономическото развитие на България, вие всички ще станете жертва.

В. Коларовъ: Вие дадохте разрушения, дадохте, освѣнъ дългове, още и гробове за народа.

Прѣдседателъ: (Звъни) Г. Коларовъ! Имаме ли правилникъ или не?

Д-ръ В. Черневъ: Дадохме обединение на българския народъ.

В. Коларовъ: Обединихте го въ гробищата.

Д. Кьорчевъ: Г-да! Да се съгласимъ за единъ моментъ, че ние всички ще се явимъ политически сътрудници на онѣзи, които искатъ тая революция и чрѣзъ нея да прѣорганизиратъ тая държава. Какво искатъ тия господа? Прѣдставете си, че въ единъ моментъ ние всички така на книга, по доктрина се съгласимъ да бѣдемъ тѣхни сътрудници. Какво ще направимъ слѣдствие на този политически възгледъ? Ленинъ ви казва: (Чете) „Съвѣтитѣ на работническитѣ, солдатскитѣ, селскитѣ и пр. депутати не сѣ разбрани не само въ това отношение, че на болшинството е неясно тѣхното класово значение, тѣхната роля въ руската революция. Тѣ не сѣ разбрани още и въ това отношение, че тѣзи хора искатъ да образуватъ една държава, която не е нито парламентарна република, която не е република буржоазна или крайно демократическа, нито една социалистическа република, защото, и социалистическата република и демократическата, това сѣ форми на държави, въ които пакъ елементитѣ на потитничество отъ страна на властта къмъ работнитѣ класи оставатъ, стоятъ, а това сѣ елементитѣ, наречени полиция, войска и чиновничество. Тия три елемента стоятъ въ всички тия форми на управление, а ние се боримъ да вземемъ цѣлата власт и да я дадемъ въ ръцетѣ на работния народъ, на дребнитѣ земледѣлци и пролетарии, и да имъ дадемъ тая власт по начинъ такъвъ, като имъ дадемъ въ ръцетѣ по една пушка и тѣхното постоянно бѣние върху властта

да става съ тая пушка. Тогава тѣ ще прѣдставляватъ цѣлия този въоръженъ народъ, а чиновницитѣ и тѣ ще бѣдатъ подъ охраната на тия пушки. Нѣма да имаме постоянна войска, а цѣлиятъ народъ ще бѣде въоръженъ. Този народъ, слѣдъ туй, трѣбва да се школува какъ да гърми, трѣбва да има офицери, които да го учатъ какъ да напада, да знае стратегията и тактиката на обикновенитѣ сражения. Защото процесътъ на взимане тая власт и задържане отъ страна на комунистическата партия е дълъгъ и иска много борби. Г-да! Вие искате република.

Нѣкой отъ крайната лѣвица: Да!

Д. Кьорчевъ: Разбираме го това. Обаче вие не искате тая република, която се нарича социалистическа, така както я разбираше Жоресъ, не искате такава република, вие не защитавате такъвъ възгледъ, вие искате комунистическа република. Комунистическа република, г-да, не е съществувала никѣдъ. Комунистическо движение имаше веднажъ. Това бѣше прѣзъ 1871 г. въ Франция при правителството на Тиера. Слѣдъ като германцитѣ хванаха Наполеонъ III, веднага въ Франция той бѣше сваленъ, не бѣше признатъ за императоръ, а Гамбета и други основаха правителството на народната отбрана. Тогава тѣ направиха закони: квартирни пари нѣма да се плащатъ, отсрочватъ се срочнитѣ заеми. Но когато се направиха въ Франция избори въ присѣдствието на германскитѣ гарнизони, когато Тиеръ взе властта, първата му работа бѣше да спре закона за неплащането на квартирни пари въ Парижъ и за отсрочването на срочнитѣ заеми. Голѣмиятъ поводъ на комунистическото движение бѣше, че изтощениятъ отъ войната пролетарий, заедно съ малкия буржоа въ Парижъ, бѣше принуденъ отъ строгоститѣ на закона веднага да изплаща своитѣ дългове и той взе пушката. Но той не взе пушката, за да създаде една власт и чрѣзъ тая власт да създаде закони, но той искаше да свали правителството, за да продължи стария редъ. И ние може да имаме, но въ малкъ мащабъ, тѣзи явления; и ние се занимаваме съ мораториуми, съ квартирни въпроси и съ всичко онова, което може да повдигне въ единъ моментъ негодуванието на класитѣ, които се засѣгатъ отъ тия закони. Обаче демагогията социалистическа казва: „Ние искаме една държава, едно движение, каквото Марксъ ни писува въ книгата „Класовата борба въ Франция въ 1848 година“ и както въ 71 година бѣше комуната.

В. Коларовъ: Какво брѣтвите Вие тамъ — за какво комунистическо движение въ 1871 година говорите?

Д. Кьорчевъ: За онова въ врѣмето на Тиера.

В. Коларовъ: То не бѣше комунистическо движение, а бѣше господство на Парижката комуна, а комуна значи община. Парижката община бѣше господаръ на града, а чрѣзъ него бѣше господаръ на Франция.

Д. Кьорчевъ: Това го разправяйте въ вашитѣ клубове, а не на мене. Ето какво казва Ленинъ: (Чете) „Но революционнитѣ епохи, начевайки въ края на 19-я вѣкъ, издигатъ висшия типъ на демократическа държава, такава държава, която въ нѣкои отношения престава вече, споредъ изражението на Енгелса, да бѣде държава — „не се явява държава въ собствената смисълъ на думата“. Това е — държава по типа на Парижката комуна, замѣняваща особената армия на народа и полицията съ прѣмото и непосредствено въоръжение на самия народъ.

В. Коларовъ: Какво значи това?

Д. Кьорчевъ: Тая комуна не значи община, ами значи господарственъ типъ държава. Какво говорите Вие, какво брѣтвите Вие?

Д. Благоевъ: Отъ невѣжество брѣтвите. Не го разбираме.

Д. Кьорчевъ: Азъ ли не го разбирамъ?

В. Коларовъ: Прочетете го пакъ.

Д. Кьорчевъ: Вие винаги ще крѣщите, че ние не разбираме, а вие разбирате. Вашиятъ другаръ въ Русия казва въ брошурата си: „Ние трѣбва да се стремимъ въ Русия да създадемъ оная държава, която прѣдчувствува и която прѣдвизва Марксъ, когато говорѣше за Парижката комуна. Когато дойде свѣтовната война и когато народитѣ легнатъ подъ голѣмия финансовъ товаръ на войната, ко-

гато се изтощат, тогава капитализмът ще рухне и тогава ще дойде господарството на пролетарията, който ще донесе социализма и комуната.

Д. Благоев: Комуна и комунизъмът сж съвсѣмъ различни работи.

Д. Кьорчев: Вие искате да вървимъ по примѣра на Парижката комуна.

В. Коларов: Чръзъ съвѣти да се управляваме.

Д. Кьорчев: И всички селяни да си носятъ пушки и чръзъ съвѣтитѣ да се управлява.

В. Коларов: Докато има хора, които искатъ да посѣгатъ на тѣхната свобода.

Д. Кьорчев: Азъ ви казвамъ, г-да, че ние трѣбва да се отнесемъ съ голѣма сериозностъ къмъ всички тѣзи движения. Нашата сериозностъ къмъ всичко, което днесъ става въ Русия, се диктува отъ това, че къмъ всѣка революция ние трѣбва да бѣдемъ особено внимателни и особено грижливи. Нищо не дава по-голѣмъ материалъ за история и политическия дѣятелъ, както примѣритѣ, както събитията, както всичко онова, което въ процеса на една революция става и се създава. И за това ние не можемъ да прѣнебрѣгнемъ това движение, то е отъ извѣстенъ интересъ за насъ, но вие сте, които съ вашитѣ крѣсци, съ вашитѣ диви викове, че не ви разбираме, обезцѣнявате онова, което постоянно искате да защитите.

Д. Благоев: Обезцѣнявате това, което Вие говорите.

Д. Кьорчев: Г-да! Руската революция не е опасна за насъ затова, защото поводѣтъ въ Русия, да се разпрѣдѣли земята, въ България не съществува, а вие въпрѣки това смѣтате, че има възможностъ да дойде едно господство на селскитѣ и войнишки съвѣти. Кому е нужно то и какви реформи ще направите? Ленинъ смѣта като своя велика задача разрѣшението на аграрния въпросъ. А какъ мислите вие да го разрѣшите у насъ? Той смѣта да прокара една голѣма реформа въ народното училище, защото селянитѣ не отиваха тамъ да се учатъ. А у насъ тѣй ли е? Ние знаемъ идеологията, къмъ която вие се стремите. Азъ лично желая ние да имаме всичката свобода да откриемъ публични трибуни и диспути за всички тѣзи нѣща, за всичко, което днесъ вълнува нѣколко хора въ България, което е прѣди всичко неотложна и крайно належаща нужда на днешния политически моментъ.

Х. Кабакчиев: Г. Такевъ не иска това.

Д. Кьорчев: Ние искаме това. Ние ще се явимъ на вашитѣ събрания и вие ще ни дадете свободата да приказваме, елаге и вие въ нашитѣ, но бѣдете увѣрени, че народѣтъ е по-трѣзвъ, той е по-уменъ. Интелигенцията, къмъ която вие ще апелирате, нѣма да се подаде на всичко онова, къмъ което вие я водите. Какви герои сте вие, когато търсите 1.750 подписа за единъ осѣденъ — по сѣщия начинъ, по който се търсятъ подписи за криминалнитѣ прѣстѣпници?

В. Коларов: Тая е волята на избирателитѣ.

Д. Кьорчев: Тая воля на избирателитѣ не е засѣгната по избирателния законъ.

В. Коларов: Фактъ е, че българскитѣ избиратели съзнаватъ по-добъръ своитѣ граждански права, по-добъръ ги разбиратъ, отколкото вие значението на депутатския мандатъ.

Д. Кьорчев: Азъ протестирамъ, защото тѣзи избиратели знаятъ, че иматъ свой мандаторъ, стига Лукановъ да се откаже отъ мандата си. Вашата партия не губи нищо. Вие имате свой депутатъ. Кое ви прѣчи да си имате депутатъ? Той си има свой замѣстникъ.

В. Коларов: Четири години е тѣхенъ депутатъ.

Д. Кьорчев: Вие сте партия, въ която нѣма личенъ режимъ, нали?

Ю. Юрданов: Отъ гдѣ взехте това остроумие, г. Кьорчевъ?

Х. Кабакчиев: Ние протестираме противъ насилията.

Прѣдседателтъ: Съ вашитѣ прѣкъсвания нѣма да оставите никого да говори.

В. Коларов: Болшеизмътъ е много дълга тема, г. прѣдседателю, той подлага на сждъ болшеизма.

(Прѣдседателското мѣсто заема подпрѣдседателтъ д-ръ И. Момчиловъ)

Д. Кьорчев: Г-да! Азъ бихъ желалъ много да се спра върху дѣйността на тѣзи прочути войнишки и селски съвѣти, да видите какво значи дисциплина на войника, нареченъ комунистъ, да видите какво значи военна заповѣдъ на болшевишкия режимъ и да видите начина, по който се разрѣшава земледѣлскитъ въпросъ. Азъ зная, че тутаки ще кажете: ние сме въ единъ прѣходенъ периодъ и инциденти бѣ всичко, каквото стана въ София. Вижте какво казва в. „Правда“, единъ отъ голѣмитѣ вѣстници на рускитѣ болшевици, и какво той разбира подъ името „комунистъ“: (Чете) „Диктатурата на пролетарията е основана не на лѣжата, измамата и на насилията, а на съчувствието и участието на самитѣ широки трудящи се слоеве въ проявлението на диктатурата. Работническата класа се ползува не съ чужди класи за запазване на своето отечество и на своитѣ революционни завоевания, а на собственитѣ си сили. Червената работническо-селска армия е естественото и необходимо слѣдствие на диктатурата на пролетарията и на най-бѣдното селско съсловие“. Какъвъ трѣбва да бѣде този войнъ, комунистъ? (Чете) „Трѣбва щото всѣки идящъ подъ червеното комунистическо знаме да има на своитѣ гърди червено-армейска боева червена звѣзда. Трѣбва щото почетната дума „комунистъ“ постоянно да се съчетава съ сѣщо така почетната дума „войнъ“. Вие като одобрявате, че така трѣбва да бѣде, вие, които искате да закрѣпите вашата властъ чръзъ една войска, която вие ще уредите — . . .

В. Коларов: Чръзъ въоръжения народъ.

Д. Кьорчев: . . . вие ще ѝ дадете възможностъ тя да си направи уставитѣ, тя да си разрѣшава обектитѣ, които ще прѣслѣдва — питамаъ ви, кои сж поводитѣ въ България за това?

В. Коларов: Вие ли ще разрѣшавате какъ ще работимъ?

Д. Кьорчев: Днесъ болшевикитѣ правятъ туй, защото се боятъ отъ една контра-революция. „Когато, казватъ, всички се съгласятъ съ насъ, ние нѣма да имаме нужда отъ тая армия“.

В. Коларов: Разбира се, нѣма да има нужда.

Д. Кьорчев: Въ България кои сж тия основания и дълбоки поводи на обществения и държавенъ строй, които ви каратъ да създавате едно такова политическо господство на пролетарията? Дѣ ще намѣрите този пролетариятъ! И кой безимотенъ и невѣжественъ селянинъ ще вземете, за да направите вашата армия, или искате само да подражавате идейно на голѣмитѣ движения, които ставатъ въ Русия?

В. Коларов: Нѣма да стане нищо, г. Кьорчевъ.

Д. Кьорчев: Вие не разбрахте едно нѣщо, какъ ще трѣбва да се завърши войната; не разбирате самия вашъ учителъ Ленинъ.

Д. Благоев: Разбрахте го вие чръзъ погромъ.

Д. Кьорчев: Като казвате, че не трѣбва вече да се гърми, вие усвоихте цимервалдскитѣ позиви, отъ които днесъ самъ Ленинъ се отрича. И вие трѣбва да се отречете отъ това, което сте говорили по-рано. Това днесъ, може би, да ви излага, но азъ смѣтамъ, че въ вашата още димяща идеология, тъмна идеология, чръзъ която искате да правите пропаганда, за да разрѣшавате чисто наши български въпроси, вие се натъквате всѣки день, всѣки моментъ на голѣми спѣнки, на голѣми грѣшки. Ние желаемъ тия ваши проповѣди да бѣдатъ публикувани, . . .

В. Коларов: Дайте свобода. Три години говоримъ за това. Сега, когато не сте на властъ, говорите за свобода.

Д. Кьорчев: . . . за да имаме удоволствието много често и винаги да ви корегираме, да ви посочваме грѣш-

китъ и да ви ги казваме, докато най-послѣ посочимъ на българското общество, че тукъ нѣма идеолози на единъ голѣмъ общественъ възгледъ, но тукъ има идеолози, които подражаватъ на едно движение, което не само добръ не разбиратъ, което не само достатъчно не знаятъ, което не само не може да се приложи за България, но което прѣди всичко тамъ, където става, е посочено отъ срѣдитъ на самитъ болшевики, като крайно, и го оправдаватъ съ това, че имали много врагове. Ние желаемъ освободенъ печатъ, за да посочимъ онази перепутаница, калчищата, въ които ще загизатъ и които ще ви направятъ смѣшни въ клубоветъ, въ публичнитъ събрания и навсѣкѣдъ. Само вие ли знаете да говорите и пишете върху тия теми? Днесъ цѣлиятъ свѣтъ се занимава съ това. Ние знаемъ да дѣлимъ свѣтлината отъ тминната и ние ще ви кажемъ кое е право и кое е криво.

Х. Кабакчиевъ: Вие сѣдите тия, които разпространяватъ тѣзи възгледи. Присѣдитъ — тамъ е вашето спасение.

В. Коларовъ: Хайде на публиченъ диспутъ. Защо вие вземате за съюзникъ военно-полевитъ сѣдилища въ борба противъ тия възгледи?

Д. Кьорчевъ: Азъ трѣбва да Ви кажа, г. Коларовъ, че не съмъ прѣдставителъ на цѣлата буржоазия, има още прѣдставители.

В. Коларовъ: Какво правите сега? Нали оправдавате военно-полевитъ сѣдилища?

Д. Кьорчевъ: И така, г. г. народни прѣдставители, съгласете се съ менъ и слѣдъ едно най-дълбоко и най-трезвено обмисляние на поставения въпросъ, дайте мнѣ ние като сѣдии, като обществени дѣятели, като граждани, но изхождайте само отъ онова, че въ този моментъ вие не сте прѣдставители, само на единъ интересъ, само на една класа, а сте прѣдставители както на една държавна система, както на единъ голѣмъ политически възгледъ, който служи като пропаганда за запазване на тази система, така също и вие и всички сте и борци противъ онова движение, което така неестествено, така смѣшно се настанява въ нашата страна. Дълженъ съмъ тукъ да забѣлѣжа, че г. Коларовъ не бѣше правъ когато викаше отъ трибуната, че единичиятъ мотивъ да се даде г. Ципорановъ подъ сѣдъ, това е, че ние имаме една политическа мѣстъ, едно желание да отмишчаваме на единъ политически противникъ, който е застрашавалъ нашитъ политически позиции.

В. Коларовъ: Нищо повече отъ това.

Д. Кьорчевъ: Това не е вѣрно.

Ю. Юрдановъ: Съвършено вѣрно.

Д. Кьорчевъ: Азъ рѣшително протестирамъ противъ това, запото политически противникъ, който води една легална борба, винаги нѣма да бѣде добръ чутъ, тобѣи защитенъ отъ всички. Но прѣди всичко вашата борба азъ я наричамъ нелегална, такава нелегална борба, съ която днесъ Ленинъ заплашва свѣта.

В. Коларовъ: Нелегална е цензурата. Тя е противоконституционна и прѣстѣпна.

За нейното полагане министритъ трѣбва да отговарятъ прѣдъ държавенъ сѣдъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Коларовъ, не прѣкъсвайте.

Д. Кьорчевъ: Това вие ще го кажете на бѣдашитъ депутати, на бѣдашитъ войнишки съвѣти, на бѣдашитъ земледѣлчески съвѣти, на бѣдашитъ република. Но единъ законъ, лошъ или добъръ, той е законъ. Законътъ е законъ: той може да бѣде много лошъ, той може да крие поводи, за да бѣде мѣненъ, но той е законъ.

Вие сте юристъ и го разбирате.

И така ние смѣтаме, че по същество, разгледвайки цѣлата дѣйностъ на г. Ципорановъ, като поѣтичимъ какво той е вършилъ и какъвъ резултатъ е желалъ да постигне, можемъ да поѣтичимъ дѣйността му като нелегална, като революционна и като такава, която застрашава основното разбирание за държавенъ строй, за държавенъ редъ.

Д. Благоевъ: Жива реакция.

Д. Кьорчевъ: Жива реакция, но реакция.

В. Коларовъ: Едно схващане, което застрашава вашето разбиране за съществуващия държавенъ строй, вие искате да го прѣслѣдвате съ военнитъ сѣдилища.

Д. Кьорчевъ: Нашето разбиране за съществуващия държавенъ строй . . .

В. Коларовъ: Вие го защитавате чрѣзъ военно-полевитъ сѣдилища.

Д. Кьорчевъ: . . . ние го защитаваме чрѣзъ законитъ.

В. Коларовъ: Нѣма ли да позволите свѣтлина, критика, публични събрания? Нали проповѣдвате тукъ да се даде свѣтлина?

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

Д. Кьорчевъ: Вие съ какво се борите? Азъ ви питамъ, каква цензура дадохте на руския пролетариатъ, който 3/4 не е съ васъ?

Ю. Юрдановъ: Не сме Русия.

Д. Кьорчевъ: Вие нали сте интернационална партия? Вие говорите глупости, че сте български социалисти; вие, прѣди всичко, сте интернационалисти. Ние имаме възможностъ въпрѣки това да ви посочимъ, че всички социалистически партии отъ цѣлия свѣтъ ви критикуватъ. Областъта на вашата дѣйностъ не е само въ границитъ на България. Вие нѣмате политически български възгледи, а интернационални. Какво крѣщите?

В. Коларовъ: Какво искате съ това да кажете?

Д. Кьорчевъ: Искамъ да ви кажа, че когато викате тукъ не е Русия, а България, този апострофъ не е правиленъ. Вие не сте логични. Насъ не ни интересува къдъ е Русия, а насъ ни интересува къдъ сѣ болшевикитъ.

В. Коларовъ: (Възразява)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Коларовъ! Вие говорихте два часа завчера и никой на Васъ не Ви каза нищо, а Вие постоянно апострофирате.

В. Коларовъ: Него апострофирамъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Вие апострофирате ораторитъ отъ всички други групи, цѣлото Народно събрание.

В. Коларовъ: Ние не сме говорили върху тази тема, г. прѣдседателю. Не сме говорили за болшевизма, нито сме го защищавали, нито сме го критикували отъ трибуната. Не е мѣсто тукъ да говоримъ по него. Ако е въпросътъ за болшевизма, ще ни дадете ли думата да говоримъ? Той ли е на дневенъ редъ? Щомъ сте му позволили да говори по единъ въпросъ, който не е на дневенъ редъ, ние имаме право да го апострофираме и да му отговаряме.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

Д. Кьорчевъ: Азъ протестирамъ противъ онѣзи, които мислятъ, че не е на дневенъ редъ дѣйността на Ципоранова. Дѣйността на Ципоранова е на дневенъ редъ, а тая дѣйностъ е дѣйностъ болшевишка. Насъ не ни интересува какво става въ Русия, какво става въ Пловдивъ, насъ ни интересува къдъ има болшевики и какво правятъ тѣ. Това е на дневенъ редъ. Подъ думата болшевизмъ азъ разбирамъ дѣйността на единъ социалдемократъ, който е поѣстаналъ да бѣде такъвъ и наричайки се комунистъ, иска единъ комунистически типъ на държава. Това го чета въ всичкитъ ваши учители. Вземете Кауцки, Вандервелдъ и покойния Жоресъ. Всички социалисти, които наблюдаватъ процесъ на руската революция, като вземете Чернова, Чехидзе, Церетели и др., всички васъ нападатъ. Казвате, че бѣдашиятъ интернационалъ трѣбва да се състои отъ Радекъ, и отъ още единъ, мисля, отъ Шрейеръ. Трима души ще съставятъ интернационала. Кой е Радекъ? Единъ полски еврейинъ, осѣденъ отъ виенския сѣдъ за кражба.

В. Коларовъ: Това не е вѣрно; то е лъжа.

Д. Кьорчевъ: Това е фактът.

В. Коларовъ: Това не е нищо повече освънъ една лъжа. Нищо подобно нъма. Вие злоупотрѣбвате и експлоатирате съ незнанието на единъ фактъ и съ търпѣнието на Камарата.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

Д. Кьорчевъ: Азъ говоря върху единъ фактъ, който рускиятъ печатъ не отрече, когато се изтъкна отъ австрийската преса. Ако имаше сега възможностъ да пиша въ Виена, можехъ да ви дамъ нумера на присѣдата, по която е осъденъ, датата и имената на съдитѣ.

В. Коларовъ: Нъма ли да кажете коя година е осъденъ?

Д. Кьорчевъ: Осъденъ е въ 1907 г. Тогава бѣше кореспондентъ на вѣстници. Слѣдъ това бѣше въ Хамбургъ. Ние знаемъ неговата дѣйностъ.

В. Коларовъ: Нищо не знаете. Това е лъжа.

Д. Кьорчевъ: Фактътъ, че се явявате да го защищавате тукъ, да казвате, че този човѣкъ не е осъденъ, показва колко ви боли. Може да възразите само туй: „Докажете, че е осъденъ“, а не да казвате: „Вие нищо не знаете“.

В. Коларовъ: Значи, че не е осъденъ.

Д. Кьорчевъ: Ако той бѣше осъденъ по същия начинъ, както сж осъдени всички онѣзи, които за политически прѣстъпления стояха въ тюрмата, тогава азъ нъма да го нарека прѣстъпникъ.

Но, г-да, болшеизмътъ, който се роди въ Русия, има едно голѣмо оправдание въ това, че слѣдъ свалянето на монархизма, слѣдъ създаване възможностъ да се работи публично, политически да се дѣйствува, да се създаде свободна преса, да се говори свободно на войницѣтѣ, които стояха на фронта и т. н., десетки милиона хора, които бѣха спали дълги години подъ гнета на тюрмата, на каторгата на монархизма, поискаха да се занимаватъ съ политика. Разбира се, по пѣтя, по който тѣ искаха да прокаратъ своитѣ убѣждения, тѣ правѣха грѣшки. Тѣхната дѣйностъ е пълна съ нечувани жестокости, защото тази невѣжествена маса заработи пръвъ пѣтъ на политическото поле. За това е виновенъ монархизмътъ, който ги създаде, но у насъ не е виновенъ монархизмътъ, който ви дава възможностъ да дойдете въ Камарата, да отидете въ училище, да бждете собственикъ, който ви даде възможностъ да имате свободенъ печатъ, който даде възможностъ въ 20 години на Учителския съюзъ да натрупа една литература, която изчерпи всички оригинални съчинения на всички езици по социализма.

В. Коларовъ: Вие правите апология на българския монархизмъ. Слѣдъ като една монархическа кариера завърши съ погромъ и позоръ, г. Кьорчевъ има куража да защитава монархизма въ България.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

Д. Кьорчевъ: Азъ ви казвамъ, че монархизмътъ значи и една република социалистическа, и една република демократическа, каквато вие пропагандирате въ изборитѣ. Една социалистическа република и тя е единъ монархически типъ държава, защото монархизмътъ има три елемента: войска, чиновници, полиция.

Д. Благоевъ: И прочее.

Д. Кьорчевъ: А пѣкъ въ вашата социалистическа република вие не може да избѣгнете тия нѣща.

Д. Благоевъ: Значи, споредъ Васъ, противоположностъ на монархизма е комунизмътъ.

Д. Кьорчевъ: Противоположностъ на социализма е комунизмътъ. Разликата между комунизма и социализма е тази, че вие искате комунизма да смѣтате като единъ прѣдварителенъ процесъ, който ще донесе социализма. Това казва Ленинъ въ своята програма.

Д. Благоевъ: Не е вѣрно. Я прочетете.

Д. Кьорчевъ: Почакайте малко.

Д. Благоевъ: Само ще го четешъ на руски!

Н. Харлаковъ: Вие съжалявате, че въ България ще дойде единъ болшевишки режимъ, който все-таки прѣдставлява извѣстна организация на производството и производителнитѣ сили, но вие ще доведете работитѣ до жакерия. Не болшеизмътъ е опасенъ, а жакерията. Ако виикнете по-хубаво, ще видите, че най-добрата организация на производителнитѣ сили, на пѣтицата, на съобщенията, образованието — това е болшеизмътъ. Само че не ви понася да го съобщите въ вашитѣ вѣстници. Вашитѣ вѣстници съобщаватъ само отрицателнитѣ нѣща на болшеизма, а това, което е организирана дѣйностъ на болшеизма, не го знаете и не искате да го знаете.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

Д. Кьорчевъ: Разликата между комунизмътъ и социализмътъ е тая, че социализмътъ съзнава необходимостта отъ държава и държавна властъ въ революционния периодъ въобще и въ епохата на прѣхода отъ капитализмътъ къмъ социализмътъ. . . .

Н. Харлаковъ: Искате да покажете съ това разликата между комунизма и социализма ли?

Д. Кьорчевъ: Това е разликата между комунизма и социализма.

Н. Харлаковъ: Приказвате за работи тукъ, които не знаете.

Д. Кьорчевъ: Вие искате днесъ да създадете единъ типъ държава, която наричате комунистична. Съ това вие се отрекохте отъ социализма и се приближавате къмъ анархизма и затова се явявате опасни. . . .

Н. Харлаковъ: Това е срамътъ да говорите.

Д. Кьорчевъ: Вие се явявате подъ психозата на единъ успѣхъ, който се дължи на това, че имаше лошъ, непроевѣтенъ монархизмъ въ Русия, който никой не защищаваше. Монархизмътъ на кнута и каторгата създаде нашия успѣхъ и онази психоза, съ която искате да работите и да увеличате въ България хората. Но ако вие искате по този начинъ да работите, бждете увѣрени, че ще влѣзете въ една телена мрѣжа, задъ която стоятъ много защитници. И ние ви прѣдупрѣждаваме не съ една закана, но съ това, че създавате всички поводи за нея.

Така че класификацията, която дава прокурорътъ за г. Ципоранова, е, че той е искалъ да повдигне войската чрѣзъ позиви къмъ бунтъ. Това прѣстъпление е прѣдвидено въ закона. Такава класификация му е далъ прокурорътъ и азъ повтарямъ, че ние не можемъ като съдии да разгледаме правъ ли е прокурорътъ или не е правъ, а ще се спремъ върху туй, дали това политическо прѣстъпление, което е извършено отъ г. Ципоранова, е дѣйствително прѣстъпление, което се прѣдвижда въ закона. Намъ ни сж дадени доказателствата на процеса — събранитѣ позиви, признанието на останалитѣ 30 души съучастници на г. Ципоранова, а същевременно ни е дадено доказателство и съ това, че всички онѣзи, които сж разпространявали тѣзи позиви, както и частнитѣ писма на г. Ципоранова до войницѣтѣ, сж говорили, какво този е единичниятъ пѣтъ, за да се свърши войната.

В. Коларовъ: Вие, ако имате тѣзи двѣ писма, отворени карти, които сж дадени на пощата да бждатъ цензурирани, и ги прочетете, ще се засрамите за този цитатъ, който прокурорътъ е ималъ цинизма да откъсне и да постави въ обвинителния актъ.

Д. Кьорчевъ: Азъ не защитавамъ г. прокурора, а гледамъ цитатитѣ отъ тѣзи писма. — Ако всички тѣзи доказателства сж достатѣчни, за да видимъ, че класификацията е права, ние нъмаме право да се бъркаме на съда. Въпросътъ за г. Ципоранова още миналата сесия на 26 февруарий се разгледа отъ комисията. Тогава комисията рѣши този въпросъ да се внесе въ Камарата съ мотивирано рѣшение, че трѣбва Ципорановъ да се даде подъ съдъ. Но този Радославовъ, когото вие псувате, бѣше помоленъ отъ васъ този въпросъ да не се сложи на разглеждане.

В. Коларовъ: Не е вѣрно това. Протестираме най-енергично. Никакви молби не сме отправяли.

Д. Кьорчевъ: Този компромисъ направихте. Никой не ви хвърля упрекъ за компромиса, който сте направили и за това, че комисията не е внесла своето рѣшение да бѣде разгледано въ Събранието.

В. Коларовъ: Нѣма защо да искаме да бѣде внесено въ Събранието: то е искане на прокурора, не е наше искане. Нѣма защо да правимъ питанья.

Д. Кьорчевъ: Обаче въ комисията вие искахте г. Ципорановъ да не бѣде даденъ подъ сѣдъ, и когато комисията рѣши да бѣде даденъ подъ сѣдъ, вие не повдигнахте нито единъ пътъ гласъ този въпросъ да бѣде разрешенъ въ Камарата.

В. Коларовъ: Който иска, той да го прави — ние не сме длѣжни.

Д. Кьорчевъ: И така, ние сме предъ маса доказателства. Макаръ че азъ съмъ противникъ на възгледа, че въ Камарата не трѣбва да се разглеждатъ тѣзи дѣла по сжшество, защото по тоя начинъ ще отнемемъ възможността на сѣда да може да даде свободно и необезпокояванъ отъ никакво странично рѣшение своето мнение, днесъ ние имаме възможностъ да разгледаме тая политическа дѣйностъ на г. Ципоранова и да видимъ, дали прокурорътъ е ималъ право тъй да я квалифицира. Азъ не казвамъ съ това, че Ципорановъ е извършилъ прѣстѣпление; азъ не казвамъ, че той е направилъ опитъ за прѣстѣпление, не казвамъ, че е доказано, че е извършилъ това прѣстѣпление; напротивъ, поддържамъ, че има данни за единъ обвинителенъ актъ. Има свидѣтели, които не сж се явили прѣдъ слѣдователя, има обвиняеми, които могатъ да говорятъ друго прѣдъ сѣда, има данни, които може да излѣзнатъ опорочени, има писма, които може да излѣзнатъ фалшиви; всичко това не ни занимава и не трѣбва да го разгледаме, боейки се да не загазимъ на едната отъ спорящитъ въ сѣда страни и да попрѣчимъ на самия сѣдъ да каже правилно своята дума. Но, какво лошо искаме ние, като желаемъ отъ единъ сѣдъ, какъвто и да бѣде той, по-бърже да се разгледа дѣйствието на единъ нашъ депутатъ? Ние презъ миналата сесия не сме го дали, той е уловенъ отъ сѣда прѣзъ интервала на сесията, когато имунитетътъ му бѣше падналъ. Сѣдътъ е направилъ безспорно една грѣшка, като на 28 септемврий го пуца и на 29 пакъ го прибира. Тая грѣшка е станала вслѣдствие едно опрѣдѣление, което е издалъ сѣдътъ и което само сѣдътъ може да измѣни.

Д. Благовъ: Отъ тукъ е заповѣдано да го арестуватъ.

Д. Кьорчевъ: Докажете, че е заповѣдано отъ тукъ да го арестуватъ, за да теглимъ подъ сѣдъ цѣлия съставъ и ние да го накажемъ.

В. Коларовъ: Фактътъ, че е освободенъ и следъ 24 часа по скандаленъ начинъ арестуванъ, доказва, че има нѣкакво внушение.

Д. Кьорчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Длѣжни сте всички да протестираете противъ това, че социалистичъ мислятъ, какво ако дойде още единъ тѣхенъ другаръ тукъ, ставатъ много опасни. Азъ разбирамъ единъ много опасенъ социалистъ — това бѣше Жоресъ — и руситъ и французитъ намѣриха възможностъ да го убиятъ преди да започне войната, но г. Ципорановъ не е Жоресъ — г. Ципорановъ не ни прѣчи.

Недѣлко Атанасовъ: Защо се плашите?

Д. Кьорчевъ: Кой се плаши?

Недѣлко Атанасовъ: Вие.

Д. Кьорчевъ: Ние поддържаме престижа на единъ сѣдъ...

Ю. Юрдановъ: Шарлатани поддържашъ...

Д. Кьорчевъ:... и азъ смѣтамъ, че е недостойно за онѣзи, които мислятъ, че трѣбва да защищаватъ свой другаръ чрѣзъ една буржоазна камара — тѣ сж, които се боятъ. Боятъ се онѣзи, които искатъ отъ буржоазна камара единъ вотъ за недаване подъ сѣдъ на единъ свой депутатъ, който вотъ въ нищо не нарушава тѣхната политическа дѣйностъ, защото неговото мѣсто е свободно по листата на пропорционалната система.

В. Коларовъ: Аргументъ!

Д. Кьорчевъ: За какво се боите вие?

Д. Благовъ: За правдата!

Д. Кьорчевъ: Г. Даневъ ни каза: „Опозицията е скѣпа стока“. Ами че вие имате достатъчно прѣдставители. Лѣжа е, казвамъ, че нѣкой може да заповѣда на сѣда, щото г. Ципорановъ да не дойде тукъ. Вие трѣбва да имате много должно мнение за хората, за да мислите, че така може да се играе.

Д. Благовъ: Имамъ должно мнение за Васъ.

Д. Кьорчевъ: Ами ние имаме „горно“ мнение за Васъ!

Д. Благовъ: Ние не искаме Вашето мнение.

Д. Кьорчевъ: Ами ние искаме ли Вашето?

Д. Благовъ: Искате.

Д. Кьорчевъ: Никога не съмъ го искалъ. Трѣбва да смѣтате должно отъ ваша страна като крѣщите съ дни тукъ и искате да кажете, че имунитетътъ на г. Ципоранова ще бѣде накърненъ.

В. Коларовъ: Не на г. Ципоранова, а на народния прѣдставителъ.

Д. Кьорчевъ: На народния прѣдставителъ г. Ципорановъ.

В. Коларовъ: Тѣ могатъ да защищаватъ единъ убиецъ.

Д. Кьорчевъ: Азъ виждамъ, че е даденъ подъ сѣдъ единъ депутатъ, написанъ му е обвинителниятъ актъ. Трѣбва ли други 32 души съучастници, които сж работници, които сж селяни, които сж малки буржоа, писарчета, и които всички стоятъ въ затвора, когато г. Ципорановъ желае да излѣзе, трѣбва ли, казвамъ, тѣ да седятъ въ затвора? Кѣде е тая социална правда?

Х. Кабакчиевъ: Пуснете ги!

Д. Кьорчевъ: Не ги пушатъ подъ гаранция. — Въ комисията земледѣлецътъ Ботевъ каза: „Г. Коларовъ! Вѣрно ли е, че 30 души стоятъ въ затвора, а г. Ципорановъ желае да излѣзе?“ Ами тази сесия може да продължи една година? Ами вие, които говорите за правда и справедливостъ, вие нѣмате доблестта да признаете, че сте извършили туй прѣстѣпление. Васъ ви цитиратъ вашитѣ вѣстници, вашата програма и вие викаете: „Тѣ, тѣ, тѣ!“ Тукъ на това мѣсто, дѣто нѣма отговорности, вие признавате всичко, а прѣдъ прокурора не признавате нищо. Така ли мратъ политическитѣ мъченици?

В. Коларовъ: Осемъ мѣсца ги държатъ въ затвора безъ да разглеждатъ дѣлото. Какво прѣчеше да разглеждатъ дѣлото? Отъ мѣсецъ априлъ насамъ е въ тѣхни рѣше. Защо не разгледаха процеса на Ципоранова, ако милбеха за сѣдбата на тѣзи 32-ма арестувани?

Д. Кьорчевъ: Това ли значи да давашъ жертви за една политическа борба? Така ли е?

Д. Благовъ: Да не се търпи беззаконието.

Д. Кьорчевъ: Не да не се търпи беззаконието, но да поставишъ 30 души ваши приятели въ затвора, а Ципорановъ да дойде тукъ. Ние казваме то е арестантско дѣло, то трѣбва да бѣде бързо. Нека Ципорановъ има доблестта да се откаже отъ своя мандатъ или друго: нека утрѣ, въ три дни, да се разгледа този процесъ и ще видимъ неговия резултатъ. Досега процесътъ би се свършилъ, а тукъ дебатитѣ сж по-голѣми, отколкото процеса на оня, който трѣбва да се защити.

Ю. Юрдановъ: Защо не се разгледа?

Д. Кьорчевъ: Азъ не зная; вие сте защитници на Ципоранова.

Ю. Юрдановъ: Защо не се свърши процесътъ, починалата я знаете. Вие сте причината съ вашата политика, съ вашитѣ сѣдилища.

Д. Кьорчевъ: Азъ мисля, че причината да не се свърши процесътъ е страхливостта на Ципоранова и неговата морална слабост да признае това, което е вършилъ и да обвинява нещастнитъ малки работници. Това е причината. (Ръкоплъскане въ лъвицата и дъсния центъръ)

В. Коларовъ: Вие лъжете тукъ, г. Кьорчевъ.

Д. Кьорчевъ: Говорите за героизъмъ, а ви е страхъ да признаете това, което сте вършили.

В. Коларовъ: Обвинителниятъ актъ е отъ м. юний и откакъ той съществувалъ, Ципорановъ и другитъ се държатъ въ затвора цъли три мѣсеца, макаръ военносъдебниятъ законъ да заповѣдва дѣлото да бѣде разгледано въ три дни. Какво прѣчеше то да бѣде разгледано прѣвъ м. юний, юлий, августъ или септември? Защо чакате свикването на сесията, за да насрочите дѣлото и слѣдъ това да го отлагате?

Д. Кьорчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Вие разбрахте, че азъ поддържамъ, какво Ципорановъ, който съ обвинителенъ актъ е даденъ подъ съдъ, трѣбва да бѣде по-скоро призованъ на съдъ, за да може по този начинъ цѣлиятъ процесъ, който виси на главата на още 30 души, по-скоро да бѣде разрѣшенъ и свършенъ. Съ това ние не можемъ да отнемемъ нито най-малко отъ дѣйността, силата и значението на Социалъ-демократическата партия, на крайната лъвица.

Д. Благоевъ: Ние ви запрѣщаваме да говорите за нашата партия. (Смѣхъ въ дъсницата) Вие нѣмате право да плачите за нашата партия; то е наша работа.

Д. Кьорчевъ: По този начинъ като виждаме, че обвинителниятъ актъ прѣдава на съдъ Ципоранова съ тѣзи многобройни съучастници, ние бихме извършили единъ актъ много немораленъ и много жестокъ, като дадемъ възможностъ на съда до края на тази сесия, чийто срокъ не знаемъ — защото периодически може да има много интервали, безъ да бѣде закрыта — да остави тѣзи 30 души да стоятъ въ затвора, макаръ че единъ добъръ партизанинъ, партизанинъ въ пълната смисълъ на думата, който би искалъ да тури политическата мѣстъ въ своитъ поводи за даване подъ съдъ на Ципоранова, би пусналъ Ципоранова и би създалъ срѣщу него отъ 30-тѣхъ души негови приятели, врагове, защото ще му кажатъ: „Той отиде въ Камарата, а на насъ ни държатъ въ затвора; той ни дава позиви, а не отива въ съда“ Ще дойдатъ всички тѣхни роднини и ще кажатъ: „Той ни даде позиви, той ни каза значението на тѣзи позиви“, а Ципорановъ ще отиде наново да повтаря въ съда: „Г. слѣдователю, всички обвиняеми лъжатъ, азъ прѣвъ пѣтъ виждамъ тѣзи позиви“. А, всичко това, г-да, ще го прѣцѣни обществото.

Ю. Юрдановъ: Прѣдъ слѣдователя може да се говори всичко — въ съда е важното.

Д. Кьорчевъ: Вие имате тази свобода да говорите така не само прѣдъ слѣдователя, а навсѣждъ.

По отношение на депутатитъ Георги Димитровъ и Лукановъ вие чухте, че и тѣ сѣ обвинени въ извѣстно прѣстѣпление.

А. Величковъ: Осъдени вече.

Д. Кьорчевъ: Единиятъ, Георги Димитровъ, че е далъ възможностъ на едно нечинопочитание на долни чиновци спрѣмо единъ началникъ, а това е квалифицирано отъ съда като единъ видъ подбуда къмъ бунтъ. Каквато и да бѣде тази квалификация, тя въ моитъ очи не е била права, защото подбудата къмъ бунтъ не става внезапно и инцидентно и юридическата страна на този въпросъ, ако го разгледаме нашироко, ще открие голѣмото заблуждение на съда, който се е произнесълъ. Но не е този пѣтътъ, по който можемъ да обезцѣняваме тази присъда, макаръ че нашитъ военни съдилища разбраха своята дѣятелностъ не тъй, както трѣбваше да я разбератъ. Този въпросъ, обаче, е другъ. Вие искате да се говори за депутатски имунитетъ въобще, като се абстрахирате отъ положението на вашитъ другари по тѣзи процеси. Ние искаме да говоримъ по принципъ, като се абстрахираме отъ това какъ нашето разбиране ще засегне личността на тогава или оногова. И азъ ви казвамъ, какво може да бѣде достатъчното основание за насъ, за да постановимъ сега, че трѣбва да се пуснатъ г. г. Лукановъ и Георги Ди-

митровъ да дойдатъ при насъ. Това ли, което казва г. Даневъ, че тѣ, като окъпа опозиционна стока, сѣ нужни намъ и че тази опозиция дава възможностъ отъ „щракането на идеитъ“ да се раждатъ голѣми нѣща? Този възгледъ на г. Данева не приемамъ и го отхвърлямъ рѣшително. Неговата грѣшка се крие въ това, че той чрѣвъ този юридически и конституционенъ анализъ не искаше да разрѣши единъ въпросъ тъй, както е поставенъ тукъ, но искаше да прави една политика, прозрачна и много явна, една политика, която, стояща въ блока, се бори съ блока, една политика на сътрудничество съ елементи, които ние още подозираме, но която политика, може би, ще се очертае въ бъдаще. За менъ фактътъ, че г. Даневъ придружи своитъ изявления по отношение на г. г. Луканова и Димитрова съ желанието на Камарата да хвърли було върху всичко онова, което войната роди, върху всички онѣзи случки, инциденти, екцеси, които създаде военното положение и голѣмата война, показва, че това бѣше едно желание, което съпада напълно съ намѣренията на г. Данева да прави политика, която азъ искахъ тукъ само въ едри черти да посоча. Но по този въпросъ азъ съмъ дълженъ да кажа много свободно своята дума. Напразно се лъжатъ онѣзи, които мислятъ, че събитията сѣ повършени и че е нужно було. Г. министъръ-прѣседателътъ ни каза, че тѣ не сѣ довършили, но сѣ на привършване. Азъ това не приемамъ. Азъ даже бихъ искалъ съ голѣмъ гласъ да протестирамъ мнозина срѣщу това, че може да се всади надежда у нѣкого въ България, какво събитията сѣ на привършване. Напразни надежди! Събитията не сѣ къмъ своя край; напротивъ, днесъ се отваря нова страница на политически размирици, на политически разногласия, на политически борби, които може да бѣдатъ страшни, отколкото процесътъ на самата война, по-дълги, отколкото процесътъ на същата. Какво мислите, г-да? Че ще настѣпи скоро миръ, или че мирниятъ граждански животъ не се нуждае отъ строга дисциплина, каквато имаше прѣвъ войната? Миръ нѣма да настѣпи. Ние стоимъ прѣлъ много голѣми изпитания, ние и цѣлиятъ старъ свѣтъ, който се разлага. Ако днесъ има поѣчки, има мѣдности въ това, че не може да се постигне споразумѣние за едно примирие на фронта между Америка и Англия, отъ една страна, и Германия отъ друга, то не лежи въ това, че задичитъ, които си постави Антантата, не сѣ постигнати още съ силата на орѣжието. Или не сѣ постигнати защото липсватъ всички гаранции отъ страна на Германия да ги възприеме и да имъ се подчини. Не е само тая причина, а има много причини. Това, обаче, не е на дневенъ редъ, за да го разискваме тукъ, но нека не забравяме, че онова болшевишко движение, за което говоримъ, което нѣма условия да дойде у насъ, но което ще се настани въ голѣмитъ индустриални страни, това болшевишко движение е една голѣма и страшна опасностъ и за мина, то поѣдвѣщава единъ катаклизъмъ за държавитъ, които искатъ или които се стремятъ къмъ абсолютна побѣда. Нашата национална кауза никога не е била поставена въ рамкитъ на абсолютната побѣда, по разбирателно наше и на нашата партия. Напротивъ, всички онѣзи, които коѣсеха за крайна побѣда, едни мѣлкънаха, а други още коѣсатъ: тѣ искатъ капитулуция на противника си. Но когато ще стане пълна капитулуция, тогава ще настѣпи една ера на такава голѣма бѣжанина, на такава голѣмо безвѣрие, на такива страшни борби, които ще помѣтатъ цѣлия старъ свѣтъ. Днесъ всички се стремятъ къмъ миръ, мирътъ почти иде, но свѣдѣнията отъ другия свѣтъ, отъ Токио, гласятъ, че коронниятъ свѣтъ тамъ е рѣшилъ да се увеличи сухопѣтната армия съ 30 дивизии, а бюджетътъ на морината — съ 60 милиарда лева. Кому сѣ потребни тия сили на войната, какви задачи ще разрѣшава онзи свѣтъ, тъй далеченъ отъ насъ, но и тъй близо до насъ, до задичитъ и стремленията на Европа? Вие мислите, че по този начинъ ще дойде мирътъ? Мирътъ нѣма да дойде.

Д. Златевъ: Вие казахте още прѣвъ 1915 г., че краятъ на войната е близо. И тогава излъгахте българския народъ съ царски манифестъ.

Д. Кьорчевъ: Стойки на това гледище, г-да, че войната не като процесъ на военна техника, но войната, съ своитъ голѣми задачи, съ своето поведение въ вѣтрѣшността на странитъ, които воюватъ, не може тъй бързо да се свърши; че процесътъ на мира, по моето убѣждение, ще бѣде по-дълъгъ отъ процеса на войната — за малката България се налага единъ режимъ на вѣтрѣшно спокойствие и на единъ редъ, отъ който тя има голѣма нужда. Въ бъдащата конференция нѣма да участватъ само стра-

нитъ които воюваха, това нѣма да бѣде, защото войната създаде страдания и за тѣзи, които воюватъ, и за тѣзи, които сѣ побѣдени, и за тѣзи, които побѣждаватъ, както и за тѣзи, които стоятъ неутрални. Конференцията ще бѣде всесвѣтска. Днесъ се повдигатъ нови претенции, нови задачи. Онова, което бѣше задача въ началото на войната, изчезна въ историята, а това, което е днесъ задача на политиката, изглежда неопредѣлено, мъгляво, и въ редица инициативи и перспективи то е тъй грандиозно и страшно, че никой не може да го прѣдвиди и опрѣдѣли. Лъжатъ се политикитѣ, които мислятъ, че могатъ да прѣдвиджатъ прѣзъ течението на войната, както се лъжеха и тѣзи, които смѣтаха, че войната ще бѣде кратка, както се лъжеха въ Англия всички, които мислѣха, че чрезъ блокада ще смажатъ Германия въ една година, както се излъгаха и въ Германия, че ще смажатъ Англия съ подводници. Голѣмата невъзможностъ да се прѣдвиджатъ съчетанията въ борбата на цѣлия свѣтъ, засили онова, което остана като господствуващо и извънъ силитѣ на политика, извънъ силитѣ на дипломата и военния, а то е войната, разпрѣдѣлила се и разхвърлила се по всички краища на свѣта, господствуваща надъ всичко, една война, послѣдницитѣ отъ която ще се отразяватъ за дълъгъ перидотъ отъ врѣме върху всички, които непосредствено я изпитаха, но които не можеха да видятъ въ нея школа за издържане на една криза, а възможностъ да отрицаватъ и упорствуватъ докрай, до изтощение. Азъ ида до убѣждението, че България не трѣбва да се залъгва било отъ мѣстото на г. министъръ-прѣдседателя, нито отъ други министри, или отъ онѣзи, които мислятъ като него, или пъкъ, които искатъ да върватъ на неговитѣ думи, че събитията сѣ на привършване. Нѣма събития на привършване. Има събития, които продължаватъ въ една модификация, които продължаватъ въ една трансформация, въ единъ галопъ и въ една бързина, която не може да се схване и не може да се прѣдвиди. Начинътъ да се пазимъ отъ тия застрашающа и насъ нѣща лежи въ реда, въ здравостта и въ една силна централна властъ. Насъ въ този моментъ не ни интересува кой прѣдставлява централната властъ: насъ не ни интересува какви сѣ програмитѣ на правителството, което се прѣдставлява тая централна властъ. Но ние искаме отъ тая послѣдната да бѣде тя единна, цѣлокупна, да бѣде здрава вътрѣшно, за да може да прояви своята сила спрѣмо ония, които биха ѝ се противопоставили, да прояви своитѣ желанія и своитѣ рѣшения по вътрѣшнитѣ въпроси съ една стогостъ, съ една жестокостъ на мждъръ сѣдия, който вижда, че сѣ застрашени най-голѣмото и най-цѣнното отъ благата, които има държавата — нейната независимостъ, нейната свобода и нейниятъ престижъ поѣдъ чуждия свѣтъ.

Изхождайки отъ това гледище, искамъ да обърна вниманието на всички, които търсятъ пѣтица за омиротворението на страната, да помнятъ, че това омиротворение ще бѣде бавенъ процесъ, че то внезапно нѣма да настѣпи, че всѣки законъ, който ни се дава, ще прѣдизвика дебати, че всѣка една мѣрка или законопроектъ, който ще се наложатъ отъ централната властъ, ще прѣдизвикатъ негодувания голѣми и страшни. Защо? Ние нѣмаме примѣръ въ историята, за да видимъ какви бѣха срѣлствата на други правителства слѣдъ войни, какъ тѣ стабилизираха вътрѣшното си положение. Знаете, че всѣка война носи отрицания и сътрѣсения, а още повече днешната, подобна на която нѣма по размѣри, а съ мащабътъ, който ни даде свѣтовната война, не можемъ да обзоримъ всичко, не можемъ да откриемъ хоризонтъ, на който би могло да се сложи страшната картина на разрушението, и задачитѣ на бѣдещата творческа работа. За да разберемъ тѣзи задачи, или да имаме възможностъ да се занимаемъ съ тѣхъ, има само едно срѣдство, а то е слѣдното: дайте здравъ вътрѣшенъ редъ, дайте възможностъ на селянина да отиде спокойно въ къщата си и оттамъ да дойде спокойно въ града; дайте възможностъ на интелигенцията чрезъ свободенъ печатъ да каже всичко онова, което моментътъ налага. Борейки се помежду си, елементитѣ на политическитѣ партии нека откриятъ политическата публична трибуна, и чрезъ нея да търсимъ пѣтица за това вътрѣшно омиротворение. Но нелегалната борба ще бѣде борба прѣстѣпна и противъ нея нѣма да има партии, противъ нея ще има сѣдилища.

Нѣкой отъ дѣсницата: И карточници.

Д. Кьорчевъ: Ние се унижаваме, ако я слѣдваме като политичи.

Така, г. г. народни прѣдставители, трѣбва да се сложатъ у всѣкого мотивитѣ на онова политическо схващане, което трѣбва да ни тласка, за да разберемъ какво е нужно за днешния моментъ. По външнитѣ задачи на България

ние мислимъ тъй, както сме мислили отъ 40 години насамъ; обаче днесъ никой не се занимава съ тия външни задачи; днесъ всѣки се занимава съ себе си, днесъ всѣки се занимава съ онова, което грози отечеството му, защото страданията на войната убиха възможността за едно правилно и спокойно обмисляне. Въ България дѣлгиятъ конституционенъ свободенъ животъ роди много условия, жалки условия за разбиране и третиране на политическитѣ борби. На всѣки единъ се даде възможностъ да мисли за голѣма политика по начинъ такъвъ, както се мисли въ кръжмата на неговото село. Това е една грѣшка. Азъ мисля, че тази грѣшка ще се поправи, но днесъ, когато администрацията затваря кафенета, спира телефони, за да не може никой съ никого да прѣдизвиква споръ върху стѣнността на събитията, тази административна мѣрка, приложена въ друга областъ, ни дава възможностъ да ограничимъ всички онѣзи, които искатъ да експлоатиратъ нещастieto на цѣлия народъ, на цѣлата страна, нещастие прѣдъ историята, прѣдъ цѣлата култура, прѣдъ цѣлото бѣдаще на страната, за цѣли отрицателни, за цѣли пагубни. И това запрѣщение трѣбва да стане съ всички сили. Нѣма право никое правителство да иска жертви отъ народа, когато самъ не е способно да дава жертви за идеята, която иска да разрѣшава.

В. Коларовъ: Вашата политика докара народната мѣстъ за всички прѣстѣпления, които тя извърши.

Д. Кьорчевъ: Едно правителство, което праща войската на фронта да се бие и да мре за едни национални задачи, такова едно правителство трѣбва да е готово да даде всички жертви като войника, а не да бѣга.

А. Ботевъ: Като Радославова.

Д. Кьорчевъ: Ако нѣкой е избѣгълъ, ние го поощаваме, но ние призоваваме днешното правителство, за миналото имаме врѣме да говоримъ, да бди, да пази страната отъ онѣзи разложения...

А. Ботевъ: Защо не я пазихте вие?

Д. Кьорчевъ: ... отъ онѣзи отрицателни, отъ онѣзи събодни за глупитѣ и за хората, които искатъ чрезъ сътрѣсения да разрѣшатъ българскитѣ вътрѣшни и външни задачи, тъй като цѣлата наша външна политика е въ зависимостъ отъ този въпросъ...

В. Коларовъ: За да пазите Фердинанда и Радославова.

Д. Кьорчевъ: ... да не бѣдемъ обезцѣнени, да не бѣдемъ подцѣнени, да не бѣдемъ хора, на които ще погледнатъ като на недостатъчно морално силни, за да изживятъ кризата на днешната война. Азъ смѣтамъ, че България е едничката страна, която има тази възможностъ, защото селянинътъ има земя, защото нѣма полетарий, защото нѣма хора, които сѣ поставени извънъ живота, за да бѣдствуватъ. Нашата страна съ тия блага има всички условия да се запази вътрѣшно, да добие оня голѣмъ престижъ, който е нуженъ на правителството, ако то иска да го подкрѣпимъ за голѣмитѣ външни задачи, които подлежатъ на пазискване отъ всѣки единъ, който ще дойде тукъ. (Сочи министерската маса) Защото, ако дойдатъ тѣснитѣ социалисти, днесъ и тѣ ще говорятъ отъ името на отечеството.

В. Коларовъ: Продадохте се на сегашното правителство.

Д. Кьорчевъ: И вие, социалисти, ще говорите отъ името на отечеството, както Ленинъ каза на германцитѣ: „Ние не вземемъ мѣрки противъ убийцитѣ на Мирбаха, но нѣма да позволимъ идването на единъ германски баталионъ въ Москва, защото ние не искаме чужди войници въ нашето отечество“. Той употреби именно думата „отечество“. Позволете и ние да употребимъ тази дума „отечество“, отечеството на селянитѣ, нашето българско отечество, което трѣбва да защитимъ. Азъ ще кажа на правителството, азъ ще кажа на г. Малинова една мисль на Ленина. Когато той се бори съ крайнитѣ лѣви социалисти, обонитѣ, съ ония които бѣха противъ свѣтитѣ, той каза: „Ние трѣбва да сме смѣли, жестоки спрѣмо тѣзи хора, защото по този начинъ ние имъ помогнемъ да не се колебаятъ“. Ония, които се колебаятъ въ своитѣ възгледи, въ своитѣ разбиранія, които поѣдъ слѣдователя говорятъ едно, въ тайнитѣ канцеларийки — друго, на тѣзи колебливи елементи ние трѣбва да помогнемъ, но безъ колебание нито единъ моментъ. (Ржкоплѣскане въ дѣсницата)

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Стоянь Омарчевски има думата.

С. Омарчевски: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Въпросътъ, който е сложенъ на разглеждане отъ нѣколко дена, е въпросъ, по който ние искаме да си кажемъ думата. Въпросътъ се касае за сѣдбата на трима наши другари, членове на Тѣсно-социалистическата партия, депутати отъ XVII-то обикновено Народно събрание. Прокурорътъ при Пловдивския военно-полеви сѣдъ тази година прѣзъ апрѣлъ съ едно писмо поисква отъ Народното събрание да се прѣдаде на сѣдъ депутатътъ отъ Тѣсно-социалистическата партия г. Коста Ципорановъ, затова, че той е разпространявалъ нѣкакви си позиви. Комисията по правосѣдието при Народното събрание дава своето сѣгласие да се даде подъ сѣдъ г. Коста Ципорановъ, заради това, че той билъ разпространителъ на нѣкакви си позиви на цимервалдската комисия, на нѣкакъвъ си апелъ или манифестъ на болшевикитѣ, съ който тѣзи послѣднитѣ въ Русия канятъ своитѣ другари социалисти въ свѣта да наложатъ съ насилие, да упражнятъ извѣстенъ натискъ върху правителствата си, за да може да се тури край на войната. Слѣдъ като се свършиха засѣданията на Народното събрание прѣзъ мѣсецъ апрѣлъ т. г., г. Коста Ципорановъ бива арестуванъ и се държи въ затвора до 28 септемврий с. г., безъ да бѣде сѣденъ. На 27 септемврий му се съобщава, че дѣлото е назначено за разглеждане, безъ да се даде възможностъ на ония хора, които той е натоварилъ за свои защитници, да изучатъ туй голѣмо дѣло, по което се обвиняватъ 39 души, ако се не лъжа, да изучатъ, повтарямъ, добръ фактитѣ, за да бѣжатъ полезни на Ципоранова и неговитѣ другари при процеса. Но Пловдивскиятъ военно-полеви сѣдъ смѣта, че на 27 септемврий той не може да сѣди г. Коста Ципорановъ, заради това, защото Коста Ципорановъ се ползува отъ облагитѣ, които му дава чл. 96 отъ конституцията въ качеството му на народенъ прѣдставителъ, а именно, че 5 дни прѣди откриването на сесия народниятъ прѣдставителъ трѣбва да бѣде свободенъ. На 27 септемврий, възъ основа на освобождението си и възъ основа на обстоятелството, че било назначено дѣлото за разглеждане, Коста Ципорановъ е смѣтналъ, че не трѣбва да се яви на сѣдебното засѣдание въ Пловдивъ, и не се явилъ. Но сѣщиятъ воененъ сѣдъ въ сѣщия съставъ на другия денъ държи ново постановление, по силата на което постановява да се върне отново Коста Ципорановъ въ затвора и да се иска сѣгласието на Народното събрание за задържането и даването му подъ сѣдъ по съотвѣтнитѣ членове на наказателния законъ, по които послѣ ще си кажа думата. Военно-сѣдебната властъ, изпълнителната властъ въ дадения случай е извършила единъ произволъ, като е задържала единъ народенъ прѣдставителъ въ моментъ, когато той се ползува съ правото на неприкосновеностъ, защото, слѣдъ като е билъ пуснатъ на 27 септемврий, на 28 е билъ отново задържанъ. Съ това изпълнителната властъ е извършила единъ произволъ съ нищо неоправданъ. Коста Ципорановъ се ползуваше съ неприкосновеностъ отъ 24 септемврий.

М. Ничевъ: Сѣдебната властъ, а не изпълнителната.

С. Омарчевски: Ще видимъ послѣ.

М. Ничевъ: Вие ги мѣсите тия работи.

С. Омарчевски: Азъ не съмъ юристъ. Вие сте юристъ. Вие ще кажете. (Прѣрѣкание между Н. Харлаковъ и М. Ничевъ) Азъ тѣй разбирамъ тия работи. Азъ говоря за работитѣ така, както ги разбирамъ, и Григоръ Василевъ говорѣше така, както той ги разбира.

Г. г. народни прѣдставители! Още на 24 септемврий, по силата на обстоятелството, че излиза указъ, съ който се свиква XVII-то обикновено Народно събрание на IV-та извънредна сесия, Коста Ципорановъ, безъ всѣкакво на срочване на дѣлото му, по наше мнѣние и разбираше трѣбваше да бѣде пуснатъ. Сѣдътъ, слѣдователно, е постигналъ правилно, като го е пусналъ на 27 септемврий, но сѣщиятъ сѣдъ е извършилъ единъ произволъ, като е държалъ едно постановление, по силата на което го задържа отново на 28 септемврий. Слѣдъ като тѣ сж го задържали отъ м. апрѣлъ до м. септемврий, комисията по Министерството на правосѣдието въ Народното събрание се занимава съ този въпросъ и какво рѣшава? Тази комисия по Министерството на правосѣдието въ Народното събрание, която не е бламрана отъ насъ, която се ползува съ нашето довѣрие, която излиза изъ нашата сѣда. рѣшава, че Коста Ципорановъ, въпрѣки прѣстѣплението, въ което се обвинява, че е разпространявалъ единъ апелъ на болшевикитѣ въ Русия и единъ позивъ, на цимервалдската

комисия, трѣбва да бѣде пуснатъ да дойде въ Народното събрание и да бѣде сѣденъ за това малко прѣстѣпление тогава, когато се свърши неговата депутатска неприкосновеностъ, т. е., въ деня, въ който ще прѣстанатъ засѣданията на XVII-то обикновено Народно събрание. Г. г. народни прѣдставители! Тукъ не е въпросъ за одобряване дѣйността на тѣснитѣ социалисти въ България, тукъ не е въпросъ за нѣкакви съчувствия лични или партийни къмъ личноститѣ на господата отъ крайната лѣвица или по-специално къмъ личността на г. Коста Ципорановъ. Вамъ е много добръ извѣстно, че групата, къмъ която се числя, е водила не еднажъ борба принципна, теоритична тукъ въ Парламента и долу срѣдъ широкитѣ народни маси съ господата отъ крайната лѣвица. Г-да, въпросътъ, който е поставенъ днесъ тукъ, не е въпросъ личенъ, а е въпросъ строго конституционенъ, единъ въпросъ, по който ние ще трѣбва да си кажемъ думата, именно дали ще трѣбва да отречемъ съществуването на парламентаризма, дали ще трѣбва да признаемъ правото на Камарата сама да елиминира себе си, сама въ всѣки единъ моментъ да се освобождава отъ своитѣ членове, които по единъ или другъ поводъ могатъ да ѝ бѣдатъ неприятни. Значи тукъ въпросътъ се касае не за защита партийна, да защитимъ партията на г. г. тѣснѣцитѣ, не да защитимъ личността на Коста Ципоранова, а да защитимъ единъ принципъ, който гарантира всестранно контрола въ държавата въ всѣки единъ моментъ, да защитимъ правото на единъ народенъ прѣдставителъ да бѣде той тукъ въ Камарата тогава, когато има нужда отъ него страната.

А. Ботевъ: И правото на неговитѣ избиратели.

С. Омарчевски: Г. г. народни прѣдставители! Какво ни казва чл. 96 отъ конституцията? Ние не сме голѣми юристи, като този, който току-що слѣзе отъ трибуната. Този голѣмъ политиканъ, поклонникъ вчера на Стамболова, за вчера на Петкова, на Геннадиева, на Радославова, който излѣзе да говори отъ името не знамъ на коя група, ви разправя теории, какъ било въ Русия, какъ било въ Германия и т. н. Добръ, но азъ искамъ да знамъ какъ говори нашиятъ членъ 96 и каква българска практика имаме въ този случай. Чл. 96 отъ нашия основенъ законъ казва така: (Чете) „Членовѣтъ на Народното събрание, петъ дена до отварянето и прѣзъ всичкото врѣме доклѣ траятъ засѣданията, не могатъ да бѣдатъ затваряни и сѣдими, освѣнъ въ случитѣ, когато тѣ се обвиняватъ за прѣстѣпления, за които се налагаатъ по криминалния законъ най-тежки наказания. Въ тия случаи за затварянето трѣбва незабавно да се яви на Народното събрание, само съ разрѣшението на което може да стане теглѣнето на сѣдъ“. Значи, въ дадения случай азъ разбирамъ, нашата група тѣй разбира, че законодательтъ, който е писалъ чл. 96 отъ основния законъ, е разбиралъ, че трѣбва да бѣде питана Камарата тогава, когато се иска да бѣде задържанъ единъ неинъ членъ. Защото, ако бѣше друго, ако бѣше така, че народниятъ прѣдставителъ, даже обвиненъ за тежко прѣстѣпление, може да бѣде задържанъ и се съобщава *post factum*, свършениятъ, нотоинитѣ фактъ на прѣдседателя на Камарата, за да го съобщи той като фактъ свѣршенъ, както ни съобщава прѣдседателтъ на Камарата за всѣки единъ депутатъ, комуто сѣ отнети правата съ присѣда. влѣзла въ законна сила прѣди почване на неговия имунитетъ, ако бѣше, казвамъ, така, законодательтъ нѣмаше да каже, че само съ разрѣшението на Събранието може да се тегли подъ сѣдъ този народенъ прѣдставителъ, даже за най-тежко прѣстѣпление. Значи законодательтъ е допусналъ, че даже за най-тежко прѣстѣпление да бѣде обвиненъ нѣкой неговъ членъ, Камарата може да рѣши, но може и да не рѣши. Каква е нашата практика, каква е, поѣди всичко, практиката въ Франция, отлѣто е взаимовъзвущана нашата конституция, и въ Бельгия? Вие си припомняте много добръ, че когато бѣше въпросъ за арестуването на Малви и Кайо, военниятъ управителъ на града Парижъ поиска отъ сената и отъ камарата да се произнесатъ върху неприкосновеността на тия народни прѣдставители, и чакъ слѣдъ вота на народнитѣ прѣдставители на камарата въ Франция, тѣ бѣха задържани и арестувани. Имамъ и единъ другъ случай: Полъ Лафаргъ бѣше избранъ за народенъ прѣдставителъ тогава, когато бѣше въ затвора и слѣдъ избрането му той излѣзе отъ затвора. Въ VII-то засѣдание на V-то обикновено Народно събрание, отъ 28 октомврий 1888 г., прѣдседателствувало отъ уважаемия бившъ финансовъ министъръ г. Тончевъ, полпрѣдседателствувало отъ Захарий Стояновъ и Петъръ Славейковъ, секретарствувало отъ Юрданъ Симеоновъ, Христо Лѣкарски, Георги Пеневъ, Иванъ Халачевъ, Димитъръ Пет-

ковъ и пр., става дума за задържането на орѣховския народенъ прѣдставителъ г. Дако Ангеловъ, обвиненъ по углавно дѣло № 71/88. Азъ ще ви прочета това писмо, за да илюстрирамъ по-добъръ мисълта си: (Чете) „Орѣховскиятъ народенъ прѣдставителъ Дако Ангеловъ е обвиняемъ по углавното дѣло № 71/88 година на вѣрени ми сждъ, въ подбуждането жителитъ на държавата къмъ бунтъ, за което се иска наказанието му по чл. 66 отъ отоманския наказателенъ кодексъ, което дѣло се разглежда отъ сжда на 5 октомврий т. г. и по невявяването на обвиняемия Ангеловъ се отложи за 3 ноемврий, за когато сждътъ опрѣдѣли да бжде доведенъ чрѣзъ полицията, вслѣдствие на което и съгласно чл. 96 отъ конституцията на българското княжество, честь имамъ да Ви помоля, г. прѣдседателю, да направите нужното отъ страната Ви разпореждане за разрѣшение въ най-скоро врѣме отъ Народното събрание да се тегли на сждъ казаниятъ Дако Ангеловъ за 3 ноемврий т. г., за да може да се доведе въ сжда полицейскимъ порядкомъ, при разглеждане дѣлото му отъ сжда.

„За просимото разрѣшение, моля да ми съобщите, г. прѣдседателю, своеврѣменно, за да имамъ врѣме да направя разпореждане до административнитъ власти за довеждането на г. Дако Ангеловъ“. Прѣдседателътъ на Камарата забравя това заявление и впоследствие прѣдседателътъ на сжда телеграфира: „Моля телеграфически съобщете за резултата на прѣдставлението ми № 5205, понеже врѣме не остава вече за връщането на призовката“. Става г. д-ръ Цачевъ, опозиционеръ, да защити казата на г. Дако Ангеловъ. Слѣдъ него става великиятъ българинъ, Стефанъ Стамболовъ — днешниятъ неговъ поклонникъ току-що слѣзе отъ трибуната — извѣстенъ като тиранинъ, главорѣзъ, мракобѣсникъ и кръволокъ, и говори слѣдното...

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Оставете покойниците!

С. Омарчевски: Всичко това поставямъ въ кавички.

А. Ботевъ: Не се обиждайте, г. прѣдседателю.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: За хора покойници не трѣбва да се говори така.

А. Ботевъ: Той е човѣкъ на Стамболова.

К. Панайодовъ: (Протестира)

С. Омарчевски: Азъ съвършено не искамъ да обиждамъ паметта на единъ покойникъ. Така говорятъ хората, азъ не го говоря. — Стамболовъ въ това заседание говори така: (Чете) „Ние, г-да, сме правителство на Негово Царско Височество и въ сждото врѣме ние сме правителство на Народното събрание и на българския народъ. Ние най-много се стараемъ да запазимъ правата на народнитъ прѣдставители, защото въ тѣхната сила и въ тѣхната поддръжка всѣкога сме виждали нашата сила, нашето величие. (Викове: Вѣрно, вѣрно) Ако единъ денъ народнитъ прѣдставители ще бждатъ противъ насъ, първи сме ние, които нѣма да се намѣримъ на тѣзи банки, нито да бждемъ министри и управители на страната. Но по-добъръ ще сторятъ хората, които се кланятъ на чужди държави, да не плачатъ въ Народното събрание и да не го скверняютъ съ думитъ си“ — прави намекъ на д-ръ Цачева. „(Ржкоплѣскания. Гласове: Вѣрно!) Ако нѣкой и другъ приятелъ на тоя прѣдставителъ, за който тукъ сега е въпросътъ за разискване, тракатъ, когато другитъ ржкоплѣскатъ, нека се позадържатъ да тракатъ на нѣкое друго мѣсто. Азъ само ще кажа, че нѣматъ тѣ по-добра защита на тѣхнитъ права и прерогативи, отколкото защитата отъ страна на правителството. Не, г. г. прѣдставители, не правителството е, което е искало да бждатъ банцитъ на Народното събрание празни. Напротивъ, днешното правителство съ радостъ вижда и констатира факта, че въ тая годишната сесия на нѣкои български фракции, които бѣха поклонници на чуждата политика и бѣха противъ княза, днесъ сж тукъ и азъ се радвамъ, че въ моето министерствуване дойдоха тукъ и полаватъ ржка да работятъ за България“. По-нататкъ: (Чете) „Въпросътъ е, г-да, за едно прѣстѣпление. Обвинява се единъ отъ прѣдставителитъ, че ужъ билъ извършилъ прѣстѣпление, наказуемо по 66 чл. отъ отоманския наказателенъ законъ. Дали го е направилъ или не, азъ не зная. Но азъ ви увѣрявамъ, че ако тоя прѣдставителъ бѣше отъ болшинството на Събранието, първи щѣхъ да бжда азъ да дамъ гласа си да се прѣдаде на сждилището; защото трѣбва да пом-

нимъ винаги, че сждилищата сж независими, че Народното събрание нѣма право да се бърка въ функциитъ на учрѣжденията, които съществуватъ по силата на закони, вотирани отъ него“. По-нататкъ: (Чете) „Слѣдователно, за да не ни обвиняватъ, както вжтрѣшнитъ, тѣй и външнитъ наши приятели и неприатели, азъ мисля Събранието да не разрѣшава да се дава подъ сждъ Дако Ангеловъ. Нека милостта му седи тукъ и когато и да е правосъдието ще изпълни надъ него своето дѣйствие и ще го накаже. Защото неговата милостъ е прѣдставителъ отъ окръжие, което никога не е било за България българско окръжие, а е било всѣкога за чужди интереси. Въ това окръжие, г-да, прѣзъ врѣмето, когато пѣтуваше единъ чужди агентъ — за Каулбарсъ е думата — основаваше се на проповѣдта му, не рачиха хората да избиратъ прѣдставителъ. Въ това окръжие станаха работи, за които се обвинява Дако Ангеловъ, но нека той стои тукъ. Менъ не ме е страхъ отъ д-ръ Цачевъ и Дако Ангеловъ, защото ако тѣ ще ме съборятъ, по-добъръ да не съмъ се раждалъ“. И заключава: (Чете) „Ще добавя, че ако искате, можете да разисквате въпроса“ — той е даже противъ слагане на разискване подобенъ въпросъ — „но той не е за разискване. Събранието трѣбва да пази своитъ права. Недѣйте прѣдава, г. г. прѣдставители, ако даже азъ поишяхъ, недѣйте прѣдава своитъ другари на сждъ, защото това не е добъръ прецедентъ. (Ржкоплѣскане отъ всички страни). Пазете се, г-да, единъ други безъ да гледате кой е отъ опозиция и кой е отъ болшинство. Принципатъ за неприконовеността на народнитъ прѣдставители нека остане светъ и отъ никого ненарушимъ и ненасилимъ. И заради това прѣдлагамъ, штоо искането на раховския прѣдседателъ на окръжния сждъ да остане безъ послѣдствие. (Шумни и продължителни ржкоплѣскания)

„Прѣдседателътъ: Желаетъ ли Народното събрание да се говори още? (Гласове: Не желаетъ) Който желаетъ да се говори, да си вдигне ржката. (Никой не вдига) И тѣй, има прѣдложение, штоо искането на г. прѣдседателя на Раховския окръженъ сждъ да се остави безъ послѣдствие и да му се съобщи, че въ продължение на сесията не може да му се прѣдаде г. Дако Ангеловъ. Приема ли се това прѣдложение? (Гласове: Приема се).“

Сега, г-да, нѣма нужда да се позовавамъ на авторитети отъ Франция и Англия, за да оборя голѣмитъ тезиси, които тукъ прѣди половинъ часъ ни постави г. Кюрчевъ. Но, г-да, практика въ нашия парламентаренъ животъ имаме само прѣзъ врѣмето на Димитъръ Петкова, когато се взема отъ Народното събрание народниятъ прѣдставителъ Антонъ Страшимировъ. Имаме аналогиченъ случай въ 1913 г., ако се не лъжа, когато стана дума за даване подъ сждъ на единъ турчинъ, който бѣше обвиняванъ въ едно убийство. Имаме другъ единъ случай, пакъ прѣзъ врѣмето на Стамболова, когато се искаше да се даде подъ сждъ единъ турчинъ отъ Силистренско, който бѣше подготвилъ турското население за бунтъ противъ държавата. Но сега ние трѣбва да рѣшимъ въпроса, по силата на чл. 96 отъ конституцията, прѣстѣплението, въ което прокурорътъ обвинява г. Коста Ципорановъ, по силата на което обвинение той задържа Коста Ципорановъ отъ мѣсецъ априлъ до мѣсецъ септемврий и продължава сега да го задържа заедно съ 37-38 негови съчувственици партизани, дали туй прѣстѣпление е едно отъ най-тежкитъ, и ако е отъ най-тежкитъ прѣстѣпления, то ние можемъ ли да дадемъ съгласието си, штоо той да бжде сжденъ и задържанъ? Азъ не съмъ адвокатъ, но отъ завчера тукъ слушахъ все адвокати, които разгледаха всестранно въпроса. Г. Коларовъ, не като другаръ на Ципоранова, но като единъ вещь юристъ, всеобщо уважаванъ отъ лѣво, дѣсно и центъра, изложи всестранно въпроса, като каза, че въ никой случай неговиятъ другаръ не може да бжде осжденъ на повече отъ три години.

В. Коларовъ: Освѣнъ ако извършатъ единъ сждебенъ скандалъ.

С. Омарчевски: Г. Коларовъ цитира единъ случай за нѣкои сливенски другари на Ципоранова, партизани на тѣснитъ социалисти, които сж разпространявали сжщия позивъ, и Пловдивскиятъ воененъ сждъ ги осжди на три години. По аналогия отъ тукъ може да се вадятъ заключения, че Ципоранова въ никой случай не могатъ да го осждятъ на повече отъ три години, а камо ли на 15 години или даже до животъ. Но азъ не мога да усвоя мнението на г. Джидрова и да кажа, че най-тежки наказания, по чл. 96 отъ конституцията, сж доживотниятъ строгъ тъмненъ затворъ и смъртното наказание. Най-тежкото наказание споредъ менъ е само смъртното, защото имаме

случай, когато Софийският окръжен съд, напр., прѣдставя списък на Министерството на правосъдието за намаление на наказанието или за прѣдсрочно освобождение на хора, осъдени на доживотен строг тъмничен затворъ.

А. Ботевъ: За вулгарни убийства.

С. Омарчевски: Значи, оня, който е осъден на доживотен строг тъмничен затворъ, може да се ползува от облагитъ на прѣдсрочното освобождение, може да се ползува от милостта на царя, може да се ползува от една амнистия, може да се ползува от облагитъ при едно добро поведение въ затвора и т. н. Въ всѣки случай, единъ човѣкъ, осъден на доживотен строг тъмничен затворъ, има нѣколко врати да излѣзе отъ затвора прѣди деня на точното изпълнение на казнитѣ думи въ присъдата. Ето защо ние не можемъ да смѣтнемъ, че доживотниятъ затворъ е най-тежкото наказание. Само смъртното наказание е едно наказание, което дава едно успокоение на обществото, което въ даден моментъ дава извѣстенъ резултатъ, за да може съ този резултатъ да се влияе на обществото. Само това наказание, споредъ нашето разбиране, е едно отъ най-тежкитѣ и затова ние не можемъ да приемемъ, че доживотниятъ строг тъмничен затворъ е отъ най-тежкитѣ наказания. Но и въ случай, че Ципорановъ бѣше обвиненъ въ най-тежкото прѣстѣпление, пакъ ние трѣбва да си кажемъ думата, по силата на чл. 96. Въ този моментъ, който прѣживѣва страната днесъ, ние нѣма да вдигнемъ ръка по никой начинъ за даване подъ съдъ Ципоранова,...

А. Ботевъ: Сега.

С. Омарчевски: Сега. — ... защото не можемъ да туримъ бомби и мини подъ българския народенъ организъмъ. По силата на едно постановление на съдебната властъ при една развилѣла се реакция, която съществува въ прѣзъ врѣмето на Радославова, която искаше съ тероръ да постави хората на една цѣла партия вънъ отъ законитѣ, ние не можемъ по силата на цѣлия духъ, съ който бѣше напоена атмосферата на страната прѣзъ априль, една атмосфера, създадена противъ тѣснитѣ социалисти въ България, като неправилно ги смѣтаха и неправилно ги смѣтатъ сега като български болшевици — тѣ такива не могатъ да бѣдатъ — когато прѣзъ априль, казвамъ, бѣше създадена една такава атмосфера у насъ, естествено е искането на прокурора на Пловдивския военно-полеви съдъ за задържане на г. Ципоранова. Тая атмосфера, така напоена, по което дълбоко убѣждение, може би е способствувала и за осъждането на Луканова и Георги Димитрова. Защото азъ друго-яче не мога да си обясня само за туй, да кажешъ на нѣкой си полковникъ, който пѣтува въ трена, че начинътъ, по който се обръща къмъ хора, които сѣ дали крака, ръката си прѣдъ олтаря на отечеството, е недостоеенъ, че той трѣбва да има по-друго обръщение и само затуй полковникътъ да смѣта своето достоинство за оскърбено, унижено и да иска даването подъ съдъ, а впоследствие да се намѣри единъ воененъ съдъ, който да осъди този депутатъ. Азъ не мога това да си обясня, освѣнъ съ създаденото въ обществото въ България убѣждение за поставяне тѣснитѣ социалисти вънъ отъ законитѣ.

Г. г. народни прѣдставители! Въпросътъ за Ципоранова за насъ е ясенъ. Ние приемаме, че наказанието, което може да му бѣде наложено ...

А. Ботевъ: Може пъкъ и да бѣде оправданъ.

С. Омарчевски: То е работа на съда, не е наша — ние не сме съдии. — ... въ най-нещастния, въ най-лошия за Ципорановъ случай не може да бѣде въ никой случай по-големо отъ три години. Ами тогава ставатъ безпрѣдметни всички разисквания отъ три дни насамъ. То е пъкъ единъ скандалъ, ако дотамъ може да отиде наказанието на този депутатъ, че да държишъ тоя човѣкъ и то тогава, когато той е пуснатъ за Камарата. Ако допуснемъ друго тълкувание, друго разбиране да се даде на всички ония позиви, на всички манифести, които Ципорановъ е разпространявалъ и бѣде осъденъ 15 години, ние и въ този случай, поради момента, който прѣживѣва страната, не можемъ да позволимъ да бѣде задържанъ.

Случаятъ съ Георги Димитровъ и Лукановъ е малко по-другъ. Лукановъ и Георги Димитровъ ги осъждатъ прѣзъ врѣме, когато нѣма депутатска неприкосновеност. Осъждатъ Луканова затуй, че и той е разпространявалъ нѣкакъвъ си апелъ на циммервалдската комисия. Този апелъ

билъ публикуванъ, казватъ нѣкои, въ наши вѣстници, но всеизвѣстно е, че той е билъ публикуванъ въ германскитѣ и австрийски вѣстници.

Х. Кабакчиевъ: И които се получаватъ тукъ въ София.

С. Омарчевски: Чудно е, какъ така въ Германия и въ Австро-Унгария публикуването на този апелъ не се смѣта за прѣстѣпление — безспорно страни много по-високо стоящи отъ насъ — ...

Т. Петровъ: И кждѣто наказателнитѣ разпорѣждания сѣ буквально същитѣ, както у насъ.

С. Омарчевски: ... а въ България за същитѣ позиви, дадени отъ Луканова на нѣкой неговъ другаръ и не отишли по-нататкъ, по признанието на свидѣтелитѣ, осъждатъ Луканова не вече на три години, а на петъ години строгъ тъмниченъ затворъ. Запитанъ въ врѣме на засѣданието на съда директорътъ на печата въ София: „Съставлява ли нѣкаква голѣма тайна разпространението на тѣзи позиви“, директорътъ отговорилъ, че то не прѣдставлява кой-знае каква голѣма тайна.

Т. Петровъ: Която цѣль свѣтъ знае.

С. Омарчевски: Защото, казвамъ, вѣрно е, че е билъ публикуванъ въ повѣрителния бюлетинъ, който издава нашата Дирекция на печата, вѣрно е, че повѣрителниятъ бюлетинъ се печати въ ограничено количество екземпляри, който се раздава само въ първитѣ хора — тукъ нѣма да скрия, и азъ съмъ челъ не единъ, не два, не петъ, а пъкъ и мнозина отъ васъ, които нѣматъ честта да го получаватъ, сѣ имали щастието да го четатъ — обаче този бюлетинъ се раздава и на редакциитѣ на партийнитѣ вѣстници. Е, прѣстѣплението на Луканова се състояло въ това, че той далъ повѣрителния бюлетинъ на единъ работникъ, който не прѣдалъ неговото съдържание никому и заради това осъждатъ Луканова на петъ години затворъ, обаче безъ да го лишаватъ отъ права. Идватъ засѣданията на Народното събрание. Лукановъ, като не е лишенъ отъ политическитѣ си права, подава заявление до прѣдседателя на Камарата и иска да дойде на засѣданията на Народното събрание. Добръ, комисията по правосъдието рѣшава да не се дава Ципорановъ подъ съдъ, да дойде тукъ, а за Георги Димитровъ и Лукановъ — да останатъ въ затвора. Въ тази комисия, която се състои отъ 15 члена — и то е единъ куриозъ — само петъ души рѣшаватъ съдбата на трима свои другари. Това показва, колко голѣмъ е обществениятъ интересъ на цѣлия Парламентъ по единъ такъвъ важенъ въпросъ, то характеризира и всички разисквания, които ставатъ отъ нѣколко дена насамъ тукъ. Но, тъй или иначе, комисията, състояща се отъ петъ души, въ една случай сѣ единъ гласъ рѣшава г. Ципорановъ да дойде тукъ, а при второ гласуване, за другитѣ двама, рѣшава да останатъ въ затвора. Е добръ, г-да, нека Лукановъ и Георги Димитровъ останатъ въ затвора, но питамъ, по силата на кой законъ и на кое право ние ще трѣбва да накараме не партията на г. г. Димитрова и Луканова, а тѣзи послѣднитѣ да си подадатъ оставкитѣ и по силата на кое право и кой законъ този военно-полеви съдъ, за такава едно прѣстѣпление, е отнелъ правото на толкова хиляди избиратели да се прѣдставляватъ отъ своитѣ прѣдставители въ Парламента, когато избирателитѣ на г. Луканова, избирателитѣ на г. Димитрова и на г. Ципоранова въ никой случай не могатъ да бѣдатъ избирателитѣ на Радославовъ?

Г. Серафимовъ: Нито вашитѣ.

С. Омарчевски: Ти сега остави тая работа; въ всѣки случай, нашитѣ не сѣ като вашитѣ — вашитѣ сѣ детективи и джандари.

Г. Серафимовъ: То е другъ въпросъ, но азъ казвамъ, че и вашитѣ не могатъ да бѣдатъ. Вашитѣ избиратели направиха радомирската работа.

С. Омарчевски: Избирателитѣ на г. Димитрова, г. Ципоранова и г. Луканова въ никой случай не могатъ да бѣдатъ избиратели, които сѣ били заставени подъ силата на виното, подъ силата на щика и стражарската нагайка да гласуватъ за Георги Димитрова или Ципоранова или Луканова. Това сѣ хора, които самоволно, непринудени отъ никого, схващайки и разбирайки принципитѣ и разбиранята на г. г. тѣснитѣ, сѣ подали гласовѣтъ си за тѣзи хора въ изборния денъ на 23 февруарий 1914 г. На какво основание вие толкова врѣме лишавате отъ право

тѣзи трима прѣдставители да стоятъ тукъ и лишавате тѣхнитѣ избиратели да нѣматъ прѣдставители въ Парламента? Азъ не мога да намѣря въ себе си сила, не мога да намѣря въ себе си морално обяснение, нѣкакво законно удовлетворение да застава тѣзи хора да подадатъ заявление, съ което да си дадатъ оставката и да дойдатъ други на тѣхно мѣсто. Лично азъ и моитѣ другари, съ които говорихъ, не можахме да намѣримъ такива основания. Тѣ могатъ да бждатъ съ дърварски мозѣци, както ги нарича г. Кьорчевъ, но тѣ иматъ разумъ и не могатъ да намѣрятъ въ себе си оправдание, за да накаратъ тримата тѣсни социалисти депутати да си подадатъ оставката. Тѣ трѣбва да дойдатъ тукъ. Ние сме противъ физическото наказание. Не е този начинътъ, по който ние ще трѣбва да реагираме, а именно като лишимъ отъ право да бждатъ тукъ трима души народни прѣдставители. Не е врѣмето, не е моментътъ, който прѣживява страната, щото да почнемъ единъ по единъ да елиминираме по този начинъ прѣдставителитѣ отъ Парламента и, слѣдователно, да слагаме бомби, мини подъ съществуването на българския народъ.

Но, г. г. народни прѣдставители, защо позивитъ на г. Луканова и г. Ципоранова да сѣ опасни? Ами ако за тѣзи позиви нѣмаше никакви условия, тѣ нѣмаше да бждатъ опасни. Ако имаше адепти, ако имаше хора, които да възприематъ тѣзи позиви и въпрѣки това на фронта се държаха като българи — а тѣ се държаха като такива, това бѣха и тѣснитѣ социалисти. Азъ не зная случай, когато тѣсентъ социалистъ, въпрѣки прѣдизвикателството на една главна квартира, която всичко направи въ тѣзи 3 години на война да раздѣли войската на лагери, на тѣсни социалисти, на патриоти, на прѣдатели, не знаемъ, казвамъ, тѣсентъ социалистъ, който, въпрѣки тая провокация, въпрѣки тая военна камарила да е измѣнилъ на отечеството. Може би утрѣ, когато се вдигне цензурата, когато се уяснятъ събитията, когато станатъ събитията въпросъ на спорове, тогава да се изнесе нѣщо, но сега засега тѣ сѣ въ една мъгла и ние нищо не знаемъ. Спорове ще има само тогава, когато въпроситѣ бждатъ разбулени, бждатъ все-странно освѣтлени, за да видимъ има ли дѣйствително случай, какъто дѣйствително тѣсентъ социалистъ да е постигналъ не като българинъ, а като руски болшевикъ, да кажемъ, или като човѣкъ, както го рисува г. Кьорчевъ, да прѣдаде орѣжието си въ лицето на неприятеля и да напусне фронта. Но, г-да, врѣмето, прѣзъ което управлява Радославовъ — 5 години управление, отъ което 3 години война — то само способствува, щото обществото да излѣзе изъ своитѣ релси. Прѣстѣпността бива наказуема тогава, когато се яви въ малко случаи, но когато цѣлото общество, когато, така да се каже, голѣма частъ отъ туй общество излѣзе вънъ отъ релситѣ, когато прѣстѣпността бива насаждана отъ горѣ чрѣзъ фаворизация, чрѣзъ гешефти, чрѣзъ безобразия, вършени отъ горѣ, когато по този начинъ се насажда една атмосфера, която подготвя прѣстѣпността, не можешъ да обвинишъ долния, че е станалъ жертва на тая прѣстѣпност. Когато ние днесъ оставяме съ малко наказание г. Ради В. Радевъ, софийски кметъ, свободенъ да се разхожда по софийскитѣ улици, когато оставяме генералъ Марковъ съ присѣда 5 години на врата, когато оставяме Деню Маневъ да се шири изъ софийскитѣ кафенета и съ апломбъ да разпраща за своитѣ дѣла, когато оставяме брѣзовчанина, бившия пиротски окръженъ управителъ, свободно да се разхожда, когато пускаме самия Радославовъ да бжде изнесенъ като голѣмъ даръ на нашитѣ бивши съюзници, питамъ азъ, съ какво морално право ще сѣдимъ тѣзи послѣдци, каквито сѣ послѣдствията отъ работата на Луканова, отъ работата на Ципоранова, отъ работата на Димитрова и то тогава, когато първопричината, първоизточникътъ остава ненаказанъ? Ами че ние оставяме г. Тончева, оставяме всички хора, които до вчера управляваха страната, които бѣха начело въ България, които способствуваха да бжде поробена България, да бжде хвърлена, въпрѣки волята ѝ, въпрѣки чувствата ѝ, въ една касапница, а идвате днесъ, слѣдъ 3 години война, да признаете, че политиката е била същата, че тази политика е била българска и да търсите виновницитѣ въ тая или онай дивизия, въ тази или онази частъ, която не се е държала достойно. Когато казвамъ, че вие, които до вчера управлявахте България, сте виновници за онова, което сполетѣ и Луканова, и Димитрова и България и когато у васъ си не подирите виновностъ, вие никакво морално право нѣмате да искате наказанието за тия послѣдствия отъ дѣйността на Луканова. Когато вие, прѣдставителитѣ на либералната концентрация, които, безъ да имате довѣрието на Парламента, на 7 септемврий 1915 г. изпратихте народа на касапница, когато цѣлата опозиция бѣше на съвършено противно мнѣние, когато цѣлнятъ български народъ ясно виждаше, че една Германия, една Австрия и една Турция, една коалиция отъ 3—4 държави, въ

никой случай не може да устои подъ напора на цѣлтъ свѣтъ, когато всички слѣпци виждаха това, вие единствени смѣтнахте заедно съ адепитѣ на тая германска политика, че Германия е непобѣдима и изпратихте този народъ отъ 318 хиляди цѣка на единъ фронтъ отъ 450 километра и го оставихте не въ съгласенъ строй само въ нѣколко пункта, които въ даденъ моментъ да прѣвъзхождатъ числено, муниципно и духовно противника и да могатъ да го сломятъ. Вие поставихте пѣдари, вие поставихте пазачи, а не фронтъ. И когато този войникъ, въ тригодишното си устояване, който въ никой случай по схващане и разбиране не прилича на германския войникъ, бѣше необлѣченъ, необутъ и ограбенъ, който бѣше тормозенъ тукъ вътрѣ въ страната отъ една властъ, която имаше за цѣлъ да партизанствува, да стои на властъ за лични и котирийни цѣли, когато този войникъ въ тригодишното си стоене въ окопитѣ постоянно даваше всички доказателства, че не може повече да се стои, когато хората, които управляваха 5 години, не можаха да схванатъ и да разбератъ тежестията, разбиранята на този народъ и днесъ, при едно ново положение, което никой въ България вървамъ не го желае, което никой не може да иска, отъ което никой не може да бжде благодаренъ, да бжде доволенъ, нито този, нито онзи, който утрѣ ще дойде тукъ, когато имаме едно положение, при което България е поставена въ ролята на човѣкъ, който стои и чака, какво ще му дадатъ, когато ние оставихме ненаказани онѣзи, които способствуваха да дойдемъ до това плачевно положение, онѣзи, които заробиха България, онѣзи, които трѣснаха на българския народенъ грѣбъ 10 милиарда лева борѣ, можемъ ли въ едно врѣме, когато по думитѣ на г. министъръ-прѣдседателя — па и тѣй е — България нѣма връзки съ никоя държава, когато още прѣживяваме единъ моментъ на кипене, когато събитията не сѣ тѣй далечъ утихнали, когато мирътъ не е тѣй близо, както може на пръвъ погледъ да се прѣдстави, може ли, казвамъ, въ този моментъ и не е ли едно оскорбление за българския Парламентъ нѣколко засѣдания да се отнематъ, за да лишимъ чрѣзъ единъ вѣтъ отъ своята срѣда трима народни прѣдставители, най-голѣмиятъ грѣхъ на които, може-би, е този, че сѣ членове на Тѣсно-социалистическата партия?

Х. Кабакчиевъ: И само този.

С. Омарчевски: Моето дълбоко убѣждение е, че въ никой случай тѣснитѣ социалисти не могатъ да се причислятъ къмъ рускитѣ болшевики. Може да се титулуватъ като такива, може да се схващатъ за такива, но ние не ги мислимъ за такива. Въ този моментъ, когато се иска единодушието на всички ни — отъ крайната лѣвица до крайната дѣсница — ние не можемъ да вдигнемъ рѣка да лишимъ тия хора отъ правото да бждатъ тукъ. Днесъ е врѣме българскиятъ Парламентъ да бжде на своето мѣсто и утрѣ, когато нѣма да има парламентъ, г. Ципорановъ, г. Лукановъ и г. Димитровъ ще трѣбва да отговарятъ за своето прѣстѣпление. Ама ще кажете: „Морално ли е, логично ли е да пуснемъ Ципоранова да дойде, а други 37 души да лежатъ въ затвора? Какъ можемъ ние, водими отъ партийни смѣтки, да пуснемъ Ципоранова, а да оставимъ другаритѣ му въ затвора и сетнѣ да му кажатъ: „Когато ти бѣше въ Камарата, ние бѣхме въ затвора“. Но, г-да, виновни ли сме ние, че едно военно правосѣдие може да отиде дотамъ, че да държи 38 души въ затвора? Какво вмѣшательство има въ дадения случай? Ние имаме единъ народенъ прѣдставителъ. Дали тази дѣйностъ е свързана съ работи и на други съидейници, това въ дадения случай за насъ не е важно. Ние можемъ тукъ да протестираме, че е държанъ г. Ципорановъ 5 мѣсеца въ затвора, безъ да е осѣденъ.

Възъ основа на всичко онова, което казахъ, заявявамъ, че нашата група ще вдигне рѣка за мнѣнието на комисията по правосѣдието по отношение на г. Ципоранова. Нашата група иска г. Георги Димитровъ, г. Лукановъ да си дойдатъ тукъ. (Рѣкоплѣскане отъ лѣвия центъръ и въ частъ отъ крайната лѣвица)

Прѣдседателствуещъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Никола Апостоловъ.

Н. Апостоловъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Азъ взехъ думата и ще бжда кратъкъ, защото въпросътъ, който ни занимава, прѣтърпѣ дълги дебати и мисля, че въ него не трѣбва да прѣплитаме страни въпроси, които нѣматъ нищо общо съ него. Той е много ясно поставенъ. Военно-сѣдебнитѣ власти сѣ задържали единъ нашъ другаръ отъ Парламента, принадлежащъ къмъ тѣснитѣ социалисти — той е г. Коста Ципорановъ — и ис-

катъ по силата на чл. 96 отъ нашата конституция разрѣшение за задържането му въ затвора. По този въпросъ, съгласно правилника, една комисия — комисията по правосъдието — е дала едно мнѣние. Менѣ ми се вижда странно, г. г. народни прѣдставители, че въ тази комисия засѣдаватъ само петъ души народни прѣдставители, отъ които трима гласуватъ за и двама противъ пушането на Коста Ципорановъ на свобода, а между тѣмъ комисията, мисля, брой 13 или 15 души.

В. Коларовъ: Всички останали отсъствуваха отъ София.

Н. Апостоловъ: Въпросътъ, казахъ, е много ясенъ и ясно се поставя. Нашиятъ основенъ законъ го разрѣшава недвусмислено; пъкъ на това отгорѣ има една практика въ нашия парламентаренъ животъ. Нека не се забравя, г. г. народни прѣдставители, че ние не сме призовани тукъ да се произнесемъ, виновенъ ли е г. Коста Ципорановъ въ приписването нему дѣние или не е и трѣбва ли ние да рѣшимъ да го сѣдятъ или никога да не го сѣдятъ. Напротивъ, ние трѣбва да дадемъ своя гласъ, дали той трѣбва да бѣде задържанъ подъ стража, докато трае сесията на Народното събрание. А слѣдъ сесията, безспорно, че сѣдебнитѣ власти иматъ право да го теглятъ на сѣдъ и да издадатъ една присѣда, каквато отговаря на даннитѣ по дѣлото и споредъ усмотрението на военно-полеви сѣдъ. Така поставенъ въпросътъ, г. г. народни прѣдставители, азъ мисля, че ние трѣбва да се спремъ за една минута и да разгледаме по-скоро въпроса отъ чисто политическо гледище; трѣбва ли да се отнеме възможността на единъ нашъ другаръ отъ Парламента да вземе участие въ засѣданията на Камарата, или трѣбва да бѣде задържанъ подъ стража; дали неговото прѣстѣпление е толкова тежко, грозно, щото да не дава възможностъ или право на сѣда да го пусне въ Камарата да вземе участие въ засѣданията наравно съ насъ. Азъ мисля, г. г. народни прѣдставители, че по едно политическо прѣстѣпление ние трѣбва да бѣдемъ много осторожни. Ако така се позволимъ само на докладитѣ, които ни се изпращатъ отъ надлежитѣ сѣдебни власти — въ скоби казано — които могатъ да бѣдатъ подъ влиянието на една изпълнителна власть — тогава, може би, ние по наша собствена вина ще унищожимъ оная гаранция, която се казва неприкосновеностъ на личността на народния прѣдставител и на Парламента. Защото, казвамъ, една изпълнителна власть винаги има възможностъ да влияе върху военното правосъдие и по този начинъ да внесе една пертурбация въ състава на народното прѣдставителство. Може да измѣсти едно болшинство и да го направи меншинство, и обратно, а за жалостъ ние вече имаме въ нашата практика въ Парламента, не въ далечното минало, случаи, дѣто по този начинъ се процедираше. Та, казвамъ, въпросътъ е чисто политически и ние трѣбва да погледнемъ съ всичката прѣдосторожностъ на него и да дадемъ своя гласъ. Въ миналото, г. г. народни прѣдставители, Парламентътъ винаги се е придържалъ все въ сѣщата практика, почти безъ изключение. Както ви чете нашиятъ другаръ г. Омарчевски дневницитѣ отъ V-то обикновено Народно събрание, тогава пакъ бѣше поставенъ въпросъ отъ сѣщата категория, отъ сѣщото естество. Касаеше се тогава за даванетоъ подъ сѣдъ на раховския народенъ прѣдставителъ Дако Ангеловъ за бунтъ срѣщу държавата. Между другитѣ, които вземаха думата да защитятъ Дако Ангеловъ, взема думата и министъръ-прѣдседателътъ тогава Стамболовъ. Г. Омарчевски прочете неговата рѣчь и нѣма нужда да се спирамъ и азъ върху нея. Но тя заслужава нашето внимание и ние да постигнемъ по сѣщата редъ, да не лишаваме единъ членъ отъ Парламента да изпълни своята длъжностъ на народенъ прѣдставител. Другъ пътъ подобенъ въпросъ се повдигна въ 1913 г. Азъ тогава бѣхъ народенъ прѣдставител. Касаеше се за даванетоъ подъ сѣдъ на единъ народенъ прѣдставителъ отъ Силистренско, отъ мюсюлманско вѣроизповѣдание. Тогава Народното събрание едногласно рѣши да не разрѣшава даванетоъ му подъ сѣдъ и този човѣкъ не биде тегленъ подъ сѣдъ. Сега, обаче, е въпросъ на тактъ отъ страна на правителството, на изпълнителната власть да види, дали има едно абсолютно запрѣщение за задържането на единъ народенъ прѣдставителъ отъ сѣдебната власть, или да се ограничи да вземе този вотъ само дотогава, докато трае сесията на Камарата. Азъ зная, че Дако Ангеловъ не биде безпокояванъ, слѣдъ този вотъ на Камарата. Турчинътъ отъ 1913 г. остана непрѣслѣдванъ отъ сѣдебната власть.

Н. Цановъ: Кой?

Н. Апостоловъ: Турчинътъ отъ 1913 г. не биде прѣслѣдванъ отъ сѣдебнитѣ власти по силата на вота на Ка-

марата, по силата на това, че Народното събрание не даде разрѣшение на сѣдебната власть да го тегли подъ сѣдъ. За днешния случай — за г. Коста Ципорановъ — то е работа на сѣдебната власть съвмѣстно съ правителството, толкозъ повече, че въ програмата на правителството, както почтениятъ министъръ-прѣдседателъ заявява, лежи омировъренето на страната. Казвамъ, то е въпросъ на тактъ, дали ще се съзρε въ туй прѣслѣждане единъ способъ, който би могълъ да прѣчи на желанието на правителството да омировъри страната.

Г. г. народни прѣдставители! Върху този въпросъ не може да има много споръ, защото никакъвъ споръ не се повдига върху квалификацията на прѣстѣпното дѣяние, което се приписва на г. Коста Ципорановъ, а именно, че нему се приписва едно политическо прѣстѣпление. Но азъ не бихъ си позволилъ, г. г. народни прѣдставители, да се спирамъ върху важността на самото прѣстѣпление, върху намѣренията на г. Коста Ципорановъ, нито за послѣдствията, които сѣ произлѣзли отъ неговото дѣяние. Но никога не бихъ си позволилъ да отдамъ такова голѣмо значение, да отдамъ такава магическа сила на нѣкакъвъ си позивъ, отправенъ не само отъ г. Коста Ципорановъ, ами отъ който щете прѣдставителъ на парламентарна група до фронта, и този фронтъ да се разклати и да рухне. Причинитѣ за тази национална катастрофа, за това бѣдствие, сѣ много по-дълбоки. Го не може да се вмѣни на една отделна единица, или на 5 или 150 души, както одѣвъ разправяше нѣкой отъ Либералната партия. По моето дълбоко убѣждение, въ това отношение, въ разколебането на духа на армията на фронта виновни сме всички. Нѣма партия — азъ не изключвамъ нито една партия тукъ — която да нѣма своята заслуга въ разклащането на духа на нашата армия. Всички безъ изключение сѣ виновни, иматъ своя дѣлъ въ това. Не ща да се спирамъ върху това, защото не влиза въ желанието ми да дразня която и да било група или отделни лица.

Х. Кабакчиевъ: Само ние нѣма да се признаемъ виновни въ това.

Н. Апостоловъ: Вие нѣма да признаете, но възможно е сѣдътъ да признае заради васъ.

Д. Благоевъ: То е друго нѣщо.

Н. Апостоловъ: Азъ бихъ отправилъ едно желание, една молба къмъ г. министъръ-прѣдседателя и до правителството, че върме е, мисля, слѣдъ като се сложи примирieto, да се даде възможностъ поне на народното прѣдставителство да бѣде сѣдено отъ своитѣ естествени сѣдии. Трѣбва, мисля, дошло е върме вече да се вдигне обсадното положение на София и да се прѣмахнатъ военнитѣ сѣдилища, защото, по моето дълбоко убѣждение, тѣ не прѣдставляватъ достатъчна гаранция за българския гражданинъ. Не ща да се спирамъ върху много случаи, защото, пакъ казвамъ, бихъ позадрознилъ едни или други, а това не влиза въ моитѣ намѣрения, но дълженъ съмъ, за да подчертая моята молба, да укажа на извѣстни пороци въ нашето военно правосъдие. Най-напрѣдъ ще ви кажа, г. г. народни прѣдставители, безъ да желая да обиждамъ нѣкого, че нашето военно правосъдие или сѣдийско съсловие се рекрутираше по единъ особенъ начинъ, че въ него намѣриха мѣсто всички ония, които ги бѣше страхъ да помиришатъ барута на фронта.

Х. Гендовичъ: Много право.

Х. Бояджиевъ: Нѣмаха даже държавенъ изпитъ, нѣмаха право за това.

Н. Апостоловъ: Моля Ви се. Ако сѣдии съ 20—25 годишна практика, адвокати, прѣминали 45 години, ги направиха ротни командири и ги изпращаха на фронта въ продължение на три години, тукъ, въ тила, задържаха момчета, които бѣха още стажанти въ сѣдилищата.

А. Ботевъ: За това тѣ, разбира се, си отплащатъ.

Н. Апостоловъ: Сѣкашъ назначението на сѣдийския персоналъ бѣше единъ апанажъ на извѣстни хора, които иматъ влияние въ Главната квартира.

С. Петковъ: Г. Апостоловъ, Вие бѣхте тогава министъръ.

Н. Апостоловъ: Азъ бѣхъ тогава министъръ и съмъ готовъ да отговарямъ за всичко, защото моето чело е открито. Ще направите по-добрѣ да не ме прѣсичате. Ако Ваша милостъ сте били нѣкъдѣ, азъ бѣхъ тукъ.

С. Петковъ: И азъ бѣхъ тукъ, г. Апостоловъ.

Н. Апостоловъ: Тогава нѣма защо да ме прѣсичате.

С. Петковъ: Вие недѣйте смѣта, че азъ поддържамъ военнитѣ сѣдилища. И азъ съмъ на Вашето мнѣние, че трѣбва да се махнатъ, но казвамъ, че Вие бѣхте тогава министъръ, и ако е имало назначени млади хора въ военнитѣ сѣдилища, и Вие сте вземали участие въ това.

Н. Апостоловъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ си позволихъ да се спра на извѣстни факти и още не съмъ свършилъ съ тѣхъ. Безъ да желая да бѣда изчерпателенъ, нѣма съмнѣние, докато правосъдието за нѣкои хора върви галопатно, докато тежкиятъ юмрукъ на правосъдието се слагаше върху главитѣ на извѣстни хора, за други даже нѣмаше заведени слѣдствени дѣла, нѣмаше даже обвинителни актове. Четохъ тукъ въ едно календарче, което го купувахме отъ извѣстни дами съ благотворителна цѣль, за личната храбростъ на отдѣлни войници и вътрѣ четохъ, че единъ храбрецъ, който се връщалъ отъ едно нападение срѣщу противника съ своята жертва плѣнникъ на гърба, бѣше осѣденъ, казва, на 2½ години затворъ и му опростиха наказанието. За какво, мислите, билъ осѣденъ? Че билъ изгубилъ нѣколко патрона отъ патрондаша си. А между това имаше окръжни управители, които, въ съгласие съ братя и роднини, обраха орталъка въ Моравско. Имаше командантъ въ София, противъ когото прѣди 3 години дѣло е заведено и до денъ днешенъ не е разгледано. Та тази ли е цѣльта на военното правосъдие? Имаме право да кажемъ, че нашето военно правосъдие не се оказа на своята висота.

С. Петковъ: Имаме право, това е общо мнѣние.

Н. Апостоловъ: Азъ ще ви кажа единъ още по-печаленъ случай. Имаше единъ позивъ, излѣзълъ изъ срѣдата на широкитѣ социалисти, и за този позивъ имаше заведено дѣло. На първо мѣсто бѣше тегленъ подъ сѣдъ уважаемиятъ днешенъ министъръ г. Янко Сакъзовъ, обаче, по споразумѣние съ влѣстата ли, или по усмотрение на г. Радославовъ, дѣлото какъ мислите се прѣкрати? — Съ давностъ. Не го насрочиха 6 мѣсеци и то изфиряса. Изфиряса главното дѣло, за главнитѣ прѣстѣпници, ако имаше такива. И до денъ днешенъ въ окръжния затворъ лежи учителътъ въ Ихтиманско Медеровъ, осѣденъ на 12 години затворъ, затова, че е разпространявалъ позива на г. Янко Сакъзовъ. И този човѣкъ даже не е помилванъ! Г. Сакъзовъ си е министъръ благополучно, а онзи нещастникъ лежи въ затвора. Е, кажете, г-да, има ли здравъ смисълъ въ тази работа? Може ли да се говори тукъ за правосъдие? И азъ бихъ помогилъ г. Малиновъ — може би да не знае за случая — да помилва този нещастникъ. Защо да лежи въ затвора, когато главниятъ виновникъ стои на министерската маса днесъ? Имамъ ли право да кажа, че правителството е длъжно да даде на тѣзи народни прѣдставители, теглени подъ сѣдъ, естественитѣ имъ сѣдии? Защото, г-да, азъ знамъ въ Софийския военно-полеви сѣдъ има висши магистрати, безспорно, нѣкои отъ тѣхъ се държаха коректно, стояха на висотата на своето положение, но други страхливци, за да не ги пратятъ на фронта, да не ги прѣмѣстятъ далечъ отъ букитѣ имъ, направиха голѣми безобразия. Нѣма съмнѣние, че туй правосъдие трѣбва да прѣтърпи едно прѣчистване. Туй прѣчистване ще го направи самото правителство, когато вдигне военното положение и каже: отъ днесъ нататъкъ ще функциониратъ оокновенитѣ сѣдилища.

Въ заключение, г. г. народни прѣдставители, по случая на г. Коста Ципорановъ ви заявявамъ, че като считамъ прѣстѣплението за чисто политическо, ще гласувамъ да бѣде той пуснатъ на свобода, докато трае сесията на Народното събрание. Казахъ, не желая да се спирамъ върху послѣдствията, които могатъ да излѣзатъ отъ неговото прѣстѣпно дѣяние, защото ние нѣмаме нито данни, нито възможностъ да прѣцѣнимъ тѣзи улики, по силата на които е тегленъ подъ сѣдъ и по силата на които е задържанъ въ затвора. Защото, ако питате менъ, навсѣкѣждъ по улицитѣ се разправя за болшевишки движения, за разбунтувани войски, които имали еди-какви си намѣрения, кварталъ еди-кой си билъ очертанъ на картата съ червенъ карандашъ и щѣлъ да бѣде изгоренъ; имало списъкъ на 177 души, които щѣли да бѣждатъ обѣсени на паметника „Царъ-Освободителъ“ и пр. и пр. — приказки, но само улични приказки. На какво се дължи това национално бѣдствие, тази национална катастрофа? Дали само на Ципоранова, дали на земледѣлцитѣ, дали на бившето правителство или на сегашното, или на друго нѣщо? Защото, г. г. народни прѣдставители, азъ не знамъ,

за менъ не е ясно, има ли прѣдателство или има друго нѣщо, което се казва на другъ езикъ „паника“. Почтениятъ г. министъръ-прѣдседателъ, въ тайно заседание, каза, че неговото мнѣние е, че има прѣдателство. Азъ бѣхъ изненаданъ, когато подиръ 10 минути г. военниятъ министъръ каза, че нѣма прѣдателство. Може добросъвестно да говорятъ и единиятъ, и другиятъ. То е въпросъ на прѣцѣнка. Но тѣ нѣматъ още събрани всички данни. И споредъ както говори завчера г. министъръ-прѣдседателъ, всички ония, които избѣгаха отъ фронта, трѣбва да минатъ прѣзъ сѣдебната стѣрگا, за да бѣждатъ разпитани, кой отъ кѣждъ е и защо е избѣгалъ отъ фронта и пр. Като се събератъ всички тия данни, ще бѣдемъ и ние освѣтлени. Но азъ, г. г. народни прѣдставители, да се кача тукъ, на трибуната, и да кажа, че еди кой си е изключително виновенъ а всички други сме славни, чисти патриоти, туй ще бѣде едно голѣмо безчестие за менъ. Такава недобросъвестностъ не бихъ си позволилъ никога. А да се говори така, че 150 души сѣ виновни, както казваше отведъ нѣкой оттамъ: „защо вие, земледѣлска партия, защо вие, тѣсни социалисти посегнахте на България и забихте ножа въ гърба ѝ“, и пр. така не може да се говори. Може би да има такава нѣщо върно, но да видимъ това ли е поводътъ: че имало нѣколко души гешефтери, че 50 души сѣ се скрили тукъ при майкитѣ си. Вие имате работа съ единъ народъ, когото сте пратили въ окопитѣ цѣли три години. Министърътъ на външнитѣ работи въ Австро-Унгария прѣди нѣколко дни бѣше заявилъ, че ние, казва, трѣбваше да очакваме това нѣщо отъ България; тя е изтощена, войницитѣ ѝ сѣ голи, гладни, боси, че се намира въ война отъ 6 години, че нейниятъ фронтъ може да бѣде пробитъ всѣка минута.

Д-ръ П. Джидровъ: (Възражава нѣщо)

Н. Апостоловъ: Г. Джидровъ, азъ ви казахъ, че бѣхъ министъръ, когато се обяви войната въ 1915 г., бѣхъ министъръ година и три-четири мѣсеца.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Двѣ години и нѣщо.

Д-ръ П. Джидровъ: Прѣзъ 1917 г.

Н. Апостоловъ: Прѣзъ 1917 г., до половината на мѣсець мартъ. (Възражение отъ крайната лѣвица) Г. г. народни прѣдставители, моята политическа дѣятелностъ никога не е носила мърда. Азъ съмъ ималъ куража на мнѣнието си прѣзъ моето управление, като министъръ и при първото ми министерствуване, и сега при второто ми такава, и винаги бѣхъ готовъ да поема отговорностъ за своитѣ дѣйствия, за своята политическа програма. Ако дойде сега лично за менъ, какво участие азъ имамъ въ обявяване на войната, то е другъ въпросъ, мога да ви го обясня. Но ние не сме дошли тукъ да се дразнимъ, нито пъкъ азъ ще избѣгна отъ отговорностъ. Та, недѣйте примѣсва частнитѣ дребнави работи съ една по-широка задача, която ние сме се нагърбили да разрѣшаваме. — „Защо, когато бѣхте Вие еди-кой си министъръ, не направихте еди-како си?“ Г. Гиргиновъ ни казва друго нѣщо — понеже отъ тамъ ми подхвърлятъ — „Вие, г. Апостоловъ, бѣхте министъръ, когато гласувахъ военно-наказателния законъ, какво се обявявате тогазъ противъ военнитѣ сѣдилища?“ Азъ ще ви кажа, че изпадамъ въ голѣмо, въ дебело заблуждение. Азъ ви обявявамъ, че вие, който бѣхте на противното мнѣние, който считате за мирно и военно врѣме военнитѣ сѣдилища за аномални, питамъ ви, почтено ли е, редовно ли е, лоялно ли е да оставате въ сѣщото туй дебело заблуждение, което сега поддържате? Туй щото, ако вие бѣхте противъ военнитѣ сѣдилища тогава, въ врѣме на война, вие трѣбва да бѣдете противъ тѣхъ и сега, въ мирно врѣме.

Г. г. народни прѣдставители! Не искамъ да се спирамъ повече върху този въпросъ, нито пъкъ да пристѣпя къмъ други въпроси, които сѣ така широки, дълги въ свръзка съ въпроса за г. Ципорановъ, защото, казахъ, бихме могли да отидемъ много далечъ. Азъ не съмъ любителъ на този родъ дебати, въ който се разискватъ въпроси свързани и прѣплетени единъ за другъ; всѣки въпросъ може да бѣде сложенъ на разискване и по него може да се изкаже Народното събрание.

Колкото се касае до другитѣ двама наши другари въ Парламента, г. Тодоръ Лукановъ и г. Георги Димитровъ, тѣхниятъ въпросъ стои малко по-иначе. Тѣ вече излежаватъ своето наказание по една влѣзла въ законна сила прѣсѣда, и тѣ казватъ: „Понеже намъ не сѣ отнети политическитѣ права въ присѣдата и понеже Народното събрание сега се намира въ сесия, то Народното събрание да постанови, щото сѣдебнитѣ власти да ни пуснатъ да взе-

мемъ участие въ Народното събрание и да изпълнимъ своя мандатъ като народни прѣдставители. Право ли е това тѣхно твърдение? Азъ мисля, че не е право. Вѣрно е, че тѣхнитѣ политически права не сж отнети съ присѣдката. Но ако имаше избори, напр., утрѣ за общински или окръжни съвѣтници, тѣ биха ли били пуснати да гласуватъ и да упражнятъ едно свое политическо право? Безспорно, не могатъ да се пуснатъ. Азъ не искамъ да влѣза въ разбирателство, правилно ли е издадена присѣдката противъ г. Лукановъ. Азъ съ г. Луканова се познавамъ много добръ — единъ прѣкрасенъ господинъ, прѣкрасенъ човѣкъ, зная, че не е отъ крайнитѣ интернационалисти, зная, че има синъ войникъ, зная какъ говори за сѣдинитѣ на България, зная, че прѣзъ миналата война взема участие и се би храбро, но не мога да кажа друго нѣщо, освѣнъ това, което казва законътъ: присѣдката е влѣзла въ законна сила и тя трѣбва да върви по своя нормаленъ ходъ. Че неправилно била издадена присѣдката, ние тукъ не сме сждъ, ние не прѣглеждаме присѣдката нито по касационенъ редъ, нито по реда за ревизиране дѣлата. Но едно нѣщо, което може да се каже и да се пожелае, то е да се обърнемъ къмъ правителството и прѣдъ видъ станалата промѣна на държавата, да се погледне, както се слѣдва, съ едно по-милостиво око, особено за политическитѣ прѣстѣпления. И ако г. Лукановъ и г. Георги Димитровъ дѣйствително не сж извършили тежки прѣстѣпления, тѣ могатъ да бждатъ помилвани, но то зависи пакъ отъ правителството. То е въпросъ на тактъ, въпросъ на чисто политическа прѣцѣнка. Ако дѣйствително правителството желае да омировтори страната — азъ въ туй му желание не се съмнявамъ — нѣма освѣнъ да почне съ помилването на политическитѣ прѣстѣпници, защото, както единъ отъ ораторитѣ тукъ прѣди менъ каза, онуй, което днесъ може да се счита за тежко прѣстѣпление, утрѣ може да се счита като една голѣма политическа добродѣтелъ, или както е казалъ единъ извѣстенъ френски философъ Паскаль: „Туй, което прѣдставлява прѣстѣпление отсамъ Пиринетъ, отгатакъ може да бжде добродѣтелъ“. Уловятъ ли нѣкого французитѣ отсамъ Пиринетъ, че е напусналъ французкия кралъ, ще го обясятъ, обаче мене ли отгатакъ Пиринетъ, ще го величатъ за единъ голѣмъ патриотъ. Та тѣй като се погледне на тѣзи въпроси, на правителството прѣдстои да даде по свое усмотрѣние едно разрешение по тѣзи присѣди, ако ги счита толкова строги и така несправедливо издадени.

(Прѣседателското мѣсто заема прѣседателътъ)

Ето, г. г. народни прѣдставители, моето мнѣние и по двата въпроса. Първо, за г. Коста Ципорановъ ние намираме, че той трѣбва да бжде пуснатъ да вземе участие въ Народното събрание, като депутатъ, защото, казвамъ, азъ нѣмамъ данни да провѣря, че е извършилъ толкова грозно прѣстѣпление, щото да не може да бжде пуснатъ на свобода и да изпълни единъ мандатъ на народенъ прѣдставителъ. А ако има грозно прѣстѣпление, ако дѣйствително имаме данни, че изключително на нѣкакви поживи, отправени отъ него на фронта, нашиятъ фронтъ се е разклатилъ и е открилъ мѣсто на неприятеля, азъ ви казвамъ, не само не бихъ вдигналъ рѣка да го пуснатъ отъ затвора, но като сждия, бихъ му турилъ най-тежко наказание. Но така лековѣрно, лекомислено, безъ особено основание да приписваме вината за националното бѣдствие, за народната катастрофа върху отдѣлна единица, върху отдѣлна група, туй нѣма да го направя.

За другитѣ двама, пакъ повтарямъ, за тѣхъ ние намираме, че не могатъ да бждатъ пуснати на свобода.

Прѣседателътъ: Има думата г. министъръ-прѣседателътъ.

Министъръ-прѣседателъ А. Малиновъ: Г. г. народни прѣдставители! Въпросътъ се касае за имунитета, за неприкосновеността на народния прѣдставителъ. Тоя въпросъ е отъ изключителна компетентностъ на Народното събрание. Нему, на Народното събрание, конституцията е прѣдоставила правото да рѣшава сѣдбата на своя членъ, да го прати да бжде сѣденъ и въ случай на нужда, като прѣдварителна мѣрка, задържанъ подъ стража и прѣзъ врѣмето на сесията на Народното събрание или пъкъ да откаже на сѣдебнитѣ власти да го сждятъ. Правителството въ бившия си съставъ се занимава съ тоя въпросъ и, стѣпвайки на почвата на конституцията, намѣри, че тоя въпросъ, както казахъ вече, е отъ изключителната компетентностъ на народното прѣдставителство. По него въпросъ всѣки членъ отъ кабинета, като народенъ прѣдставителъ, може да има своето такова или друго мнѣние, но въ рѣшението на Народното събрание, дали трѣбва въ единъ отдѣленъ конкретенъ случай да бжде задържанъ и сѣденъ

единъ народенъ прѣдставителъ или не, правителството не трѣбва да се бърка.

Правителството въ сегашния си съставъ съ тоя въпросъ не се е занимавало. При такова едно становище спрѣмо въпроса за имунитета, за неприкосновеността на народния прѣдставителъ, азъ бихъ могълъ да не вземамъ думата, да млѣча, и съ вдигане или невдигане на рѣка да кажа своето мнѣние по въпроса. Смѣтнахъ, обаче, за моя длъжностъ и като политикъ, и като управникъ, и като човѣкъ да кажа открито моето мнѣние по тоя толкова важенъ отъ конституционно-правна гледна точка въпросъ.

Г. г. народни прѣдставители! Ще бжда много късѣ. Нѣма да навлѣза нито въ единъ отъ побочнитѣ въпроси, които бѣха разисквани отъ тая трибуна. Въпроси отъ вжтрѣшната политика, отъ външната политика — по тѣхъ лично азъ съмъ си казалъ вече думата, ще имамъ честъ пакъ да я повторя, когато ще бжде разисквана декларацията на правителството. Сега не искамъ да се отклонявамъ отъ въпроса, който има да рѣшавате. Минавамъ, прочее, безъ каквито и да било прѣдсловия право на въпроса.

Г. г. народни прѣдставители! Изказаха се различни мнѣния отъ тая трибуна. Едини бѣха на мнѣние, че господата, наши колеги, Ципорановъ, Лукановъ, Димитровъ, трѣбва да бждатъ пуснати, трѣбва да дойдатъ въ Камарата, въ тази ограда, за да изпълнятъ своя народно-прѣдставителски мандатъ. Други бѣха на противно мнѣние, а трети отидоха тѣй далечъ, че около този въпросъ повдигнаха други единъ отъ голѣма важностъ — въпросъ за булото, което трѣбвало да се хвърли върху всичко, за амнистията. Позволете ми да кажа по тоя послѣденъ въпросъ двѣ думи прѣди да се върна на първия. По него, когато той ще се сложи тукъ, азъ мисля, особено ако се сложи сега, въ тия врѣмена, правителството ще има вече, като правителство, да каже и своята дума. По-други мотиви нѣма да ви дамъ, но ще ви напомнимъ само единъ, съ който вървамъ ще се съгласите всички. Да се повдига въ днешния день въпросъ за амнистия на тѣзи, които сж въ София, на тѣзи, които така или иначе, споредъ сѣдебнитѣ власти, не сж си изпълнили своя граждански и войнишки дългъ, да се повдига въпросъ за амнистия на тѣзи, които докараха третата дивизия въ София; въ отсъствието на онѣзи, които, може би, поради тая дивизия днесъ робуватъ, днесъ сж плѣнници — първата, шестата, смѣсената дивизия, нека ми бжде позволено да кажа, да се прѣдлага подобна една мѣрка днешния день, значи, да се коопитува противъ изпѣлнениитѣ войнишки си дългъ. Г. г. народни прѣдставители, по въпроса за амнистията на тѣзи лица, които сж визириани тукъ, прѣди всичко иматъ думата онѣзи, които по тѣхна вина останаха тамъ, на бойното поле!

Отъ дѣсния центъръ: Много право. (Ржкоплѣскане отъ дѣсния центъръ и отъ лѣвицата)

Отъ крайната лѣвица: Да се забѣлѣжи, че и радославиститѣ ржкоплѣскаха.

Прѣседателътъ: (Звъни) Моля, тишина, г-да!

Министъръ-прѣседателъ А. Малиновъ: Г. г. народни прѣдставители! Прѣди ние да си присвоимъ званието на сждии, нека не забравяме — туй се каза тукъ отъ тая трибуна, другитѣ — народнитѣ сждии, които не сж се прибрали още въ къщи, тѣ ще има да сждятъ и насъ, и васъ, които сте за незабавната амнистия, и третата дивизия. За амнистия и противъ амнистия ние ще има да правимъ, може-би, платформа, но по-късно, прѣзъ законодателнитѣ избори. Днесъ ми се вижда, докато не сж се прибрали отъ бойното поле хората въ къщи, че да се повдига тая въпросъ, е прѣждеврѣменно. Толкова по него.

На въпроса. Г. г. народни прѣдставители! Позволете и на менъ, скроменъ юристъ, да смѣтамъ, въпрѣки другитѣ господа, които говориха тукъ отъ тая трибуна, че въпросътъ за имунитета на народния прѣдставителъ отъ гледна точка на нашитѣ закони, нито е тѣй сложенъ, както той се прѣдставяше, нито е пъкъ тѣй контроверсиранъ, както искаше да се прѣдстави да билъ изглеждалъ споредъ нашия основенъ законъ. Въпросътъ е много ясно поставенъ въ конституцията и не по-малко ясно е разрѣшенъ. Комплицираха го, усложняваха го, споредъ менъ, ораторитѣ, контроверсираха го тѣ, а не основниятъ законъ. Азъ поддържамъ, и това бѣше единъ отъ най-важнитѣ мотиви, който ме накара да взема думата по въпроса, че имунитетътъ, тази лична привилегия не на народния прѣдставителъ, а на Парламента, има да закрили члена на Парламента, но не прѣстѣпника. Нито нашата конституция, нито всички други, които третиратъ тоя въпросъ, не сж поименовали за една минута, че задъ имунитета може да се

крие прѣстѣпникътъ; върху него може да се облегне само народниятъ прѣдставителъ, като такъвъ, като членъ на Парламента. И конституцията въ тоя случай, както и всички други закони, третиратъ прѣстѣпника като прѣстѣпникъ и не му създаватъ привилегии, а го прѣследватъ. Народното събрание, споредъ нашия основенъ законъ, най-малко може да има, най-малко може да желае, най-малко може да мисли, че има право да защитава и прибира въ своята срѣда прѣстѣпници като такива; той има за задача само да защити своитѣ членове отъ незаконнитѣ посѣгателства на властта. Това не трѣбва да се забравя, а, споредъ менъ, въ дебатитѣ, дългитѣ дебати по тоя въпросъ, тѣкмо това обстоятелство се изпущаше изъ прѣдъ видъ. Кои сѣ статитѣ на нашия основенъ законъ, които третиратъ тая материя? Тѣ сѣ нѣколко — 95, 96, 97. Какво съдържатъ тѣ? Споредъ менъ, г. г. народни прѣдставители, тритѣ текста, тритѣ статии отъ конституцията нареждатъ слѣдующето — не друго, както искате ги четете, както искате ги коментирате — че и народниятъ прѣдставителъ, като всѣки обикновенъ смъртенъ, като всѣки обикновенъ български гражданинъ, щомъ извърши прѣстѣпление, трѣбва да бѣде съденъ и, ако е нужно, трѣбва да бѣде задържанъ. Това е принципътъ. Само о него може да се държи Парламентътъ; той не може да го напушта съ огледъ къмъ този или онзи народенъ прѣдставителъ, съ огледъ къмъ такава или друга парламентарна група. Конституцията разбира много добръ, че народниятъ прѣдставителъ като човѣкъ може да извърши прѣстѣпление — тежко, най-тежко, леко, може да извърши нѣкое обикновено нарушение. Нарушение ли е извършилъ, прѣстѣпление или злодѣяние, crime, въ всички случаи той, народниятъ прѣдставителъ, ще бѣде съденъ и, ако е нужно, ще бѣде задържанъ. Той не може да бѣде съденъ и не може да бѣде задържанъ, докато трае сесията, само по изключение, по рѣшението на Народното събрание. Послѣдното при разрѣшаването на въпроса ще има да се придържа о нѣкакви принципи. Ще бждатъ ли тѣ просто правни или конституционно-правни, политически или фактически — доколкото приписуемому се на народния прѣдставител дѣяние съществува или не, но при рѣшаването на въпроса за имунитета той, Парламентътъ, ще се държи о тѣхъ; той въ случая не може да произволничи и да лицеприятствува. Това му се налага отъ основния законъ. Това е то втората бѣлѣжка, която азъ смѣтнахъ за нужно да направя при тълкуването на основния законъ. Казахъ и повтарямъ, основниятъ законъ добръ е направилъ, че се е занималъ изрично съ въпроса, като каква трѣбва да бѣде съдбата на единъ народенъ прѣдставителъ, който е извършилъ било нарушение, било прѣстѣпление или злодѣяние; нашиятъ законъ се занимава съ всичкитѣ тѣзи случаи. При това той се занимава съ случаетъ, когато народниятъ прѣдставителъ е извършилъ прѣстѣплението си извънъ, прѣди сесията, петъ дена прѣди отварянето ѝ, когато той го е извършилъ прѣзъ сесията ѝ, най-послѣ, въ врѣме на засѣданието на Събранието — това сѣ то случаетъ, които прѣдвижда основниятъ законъ. Когато народенъ прѣдставителъ извърши прѣстѣпление не само прѣзъ сесията, но въ засѣданието на Събранието — защото и при такава обстановка може да се извърши прѣстѣпление — основниятъ законъ въ ст. 95 нарежда, че за сторени въ засѣданието на Събранието отъ членоветъ му „погрѣшки“ — погрѣшна дума — и прѣстѣпления, народнитѣ прѣдставители се съдятъ, и Парламентътъ е свободенъ сегапсе тепашъ, съ спазване наредбитѣ на правилника, разумѣва се, да каже на прѣстѣпника: „Г-не, ти не можешъ да се криешъ задъ своя имунитетъ и да вършишъ тукъ, въ засѣданието, разни злодѣяния и прѣстѣпления, като се мѣчишъ да ме убѣдишъ, че побужденията ти били чисти. Не, конституцията изрично прѣдвижда този случай: ще извадимъ отъ нашата срѣда прѣстѣпника-прѣдставителъ и ще го пратимъ тамъ, гдѣто пращаме всички смъртни, всички прѣстѣпници; за прѣстѣпления конституцията привилегии никому не мисли да създава; тя създава привилегии за народенъ прѣдставителъ, за държавника, за члена отъ Парламента. И щомъ той, народниятъ прѣдставителъ, въ сесия, въ засѣданието ѝ извърши не само crime, злодѣяние, или дори по-леко прѣстѣпление, споредъ буквата на нашата конституция, ще го прѣпратимъ на съдебнитѣ власти.

Това е единиятъ случай, той не е нашиятъ. Слава Богу, въ нашата срѣда прѣстѣпления прѣзъ врѣме на засѣдане още не сѣ вършили, като не смѣтаме оскърбителнитѣ комплименти, които ние тукъ често си размѣняме . . .

С. Дойчиновъ: Всѣки день.

Министъръ-прѣдседателъ А. Малиновъ: . . . и клеветитѣ, които си хвърляме единъ върху други. Смѣта се, че това

е въ духа на модернитѣ парламентарни правн. и затова азъ ги отминавамъ. (Смѣхъ)

Кой е другиятъ случай? Той е слѣдниятъ. Когато народниятъ прѣдставителъ извънъ сесията, по петъ дена прѣди нея, извърши прѣстѣпление. Съ този случай изрично конституцията не се занимава, никѣдъ за него тя не говори и никой, слѣдователно, нѣма право да се позове на нея, да се опре на нея, и да ви каже, че всѣки народенъ прѣдставителъ петъ дена прѣди сесията извършилъ прѣстѣпление: убийство ли, кражба ли, насилие ли, прѣдателство ли, измѣна ли, каквото и да е било, че той може, позовавайки се на конституцията, да иска да дойде тукъ, безъ да бѣде обезпокояванъ отъ съдебнитѣ власти. Тѣ трѣбва да отпочнатъ своята работа и да уведомятъ за това Парламента. Ето, по тоя въпросъ вече ние ще трѣбва да се обяснимъ и да вземемъ своето рѣшение съ огледъ на запазване конституцията, съ огледъ на уважение къмъ установенитѣ отъ нея власти, съ огледъ къмъ личното ни достойнство, като Парламентъ, който, прѣди всичко, трѣбва да зачита законитѣ и реда въ държавата.

Г. г. народни прѣдставители! Строго взето, въпросътъ за г. Тодоръ Лукановъ и за Георги Димитровъ не трѣбваше да види Парламента, той не трѣбваше да бѣде внасянъ въ него, а внесенъ, споредъ съдебната терминология, трѣбвало би да остане безъ разглеждане. Но парламентитѣ не дѣйствуватъ по съдебна процедура; тѣ или приематъ, или отхвърлятъ внесенитѣ прѣдложения. И единъ пѣтъ този въпросъ за г. Лукановъ и другитѣ е сложенъ на дневенъ редъ, разисква се тукъ, естествено, по него Парламентътъ трѣбва да вземе своето рѣшение, т. е. да освободи тия г-да, или съ невдигане рѣка да ги остави тамъ, гдѣто сѣ.

Г. г. народни прѣдставители! Мисля, че никой нѣма да се усъмни въ менъ, както азъ не искамъ да се усъмня въ никого, че на менъ въ случая влияе, на моето заключение, на моето сѣждение, обстоятелството, че Лукановъ и Димитровъ сѣ двама опозиционери . . .

Х. Кабакчиевъ: Влияе, влияе.

Министъръ-прѣдседателъ А. Малиновъ: Г. г. народни прѣдставители! Г. Лукановъ, не съмъ неговъ, не е мой съмишленикъ, нека ми бѣде позволено нескромната дума да кажа, че отношенията ни сѣ само приятелски. По неговия процесъ, по неговата присѣда дори азъ бихъ могълъ да кажа това и онова; но въпросътъ не е тамъ.

Другиятъ, г. Георги Димитровъ, познавамъ го, както и той ме познава, членове сме на този Парламентъ отъ дълги години, отношенията ни сѣ, слѣдователно, обикновени. Въпросътъ за другия народенъ прѣдставителъ, името на когото чета тукъ, г. Александъръ Механджийски, макаръ да е поставенъ на дневенъ редъ, г. прѣдседателъ ми казва, че този въпросъ още нѣма да бѣде разглежданъ. За него бихъ казалъ: отношенията ни сѣ едни отъ „най-добритѣ“, клентъ ми е по друго едно углавно дѣло, дѣто азъ щѣхъ да го защитавамъ.

Д-ръ В. Черневъ: А-а-а.

Министъръ-прѣдседателъ А. Малиновъ: Но не сѣ тамъ въпроситѣ. А дѣ сѣ тѣ? Покажете ми единъ текстъ въ конституцията, или въ нѣкоя другъ законъ, който има такава или друго съотношение съ въпроситѣ, които ние разискваме, отъ който да се вижда, че въпросътъ за имунитета на народния прѣдставителъ, осѣденъ прѣди сесията на Парламента, влѣзълъ въ затвора поради присѣда, влѣзла въ закона сила, може да бѣде разискванъ. Такъвъ законъ нѣма и не можете ми го посочи. Но ако отъ гледна точка на конституцията, или на други закони, не може да се пледира тая теза, тя би могла да бѣде пледирана само отъ гледна точка на парламентарни прецеденти. Бръкнемъ ли въ купа на прецедентитѣ, той е голѣмъ, ще можемъ да измѣкнемъ аргументи и за и противъ, тамъ бихме могли да намѣримъ каквото щете.

Г. г. народни прѣдставители! Ако нашата конституция, нашиятъ основенъ законъ не се занимава съ този въпросъ — и за менъ, по твърдѣ понятни съображения — той смѣта, че единъ пѣтъ установената отъ него съдебна властъ си е казала своята дума по фкта, по виновността и нуждата да влѣзе осѣдениитѣ въ затвора, Парламентътъ нѣма вече какво да се занимава съ тия въпроси, защото нашиятъ основенъ законъ пази принципа на раздѣлението на властитѣ, на невмѣшателството на едната въ компетенцията на другата, т. е., законодателната да стане съдебна, съдебната — законодателна, законодателната — изпълнителна, а изпълнителната да стане съдебна и законодателна,

това е прогивно на духа на нашата конституция. И затова нашата конституция — азъ ще говоря и за чуждитъ — не се занимава съ тоя въпросъ. Тя смѣта, че единъ пътъ съдебната властъ си е казала думата съ присѣда, влѣзла въ законна сила, нейната дума, нейната присѣда не може да бѣде подлагана на критика, не може да бѣде прѣрѣшана. Такива, споредъ менъ, трѣбва да сѣ били съображенията на нашия основенъ законъ, за да не се занимава съ въпроса за имунитета на народния прѣдставителъ, осѣденъ съ присѣда, влѣзла въ законна сила.

Г. г. народни прѣдставители! Въ ст. 31, алинея трета на германската конституция чета: „По искане на Райхстага, отмиънява се за прѣзъ врѣме на сесията всѣко углавно прѣслѣждане противъ неговъ членъ и всѣки прѣдварителенъ арестъ или задържане по граждански дѣла“. Въ сѣщностъ, ст. 31, алинея трета на имперската конституция изчерпва наредбитъ на чл. чл. 95, 96 и 97 отъ нашия основенъ законъ. Пита се: по германската конституция, по мнѣнието на авторитетни компетентни хора въ тая империя, може ли единъ народенъ прѣдставителъ, осѣденъ съ присѣда, влѣзла въ законна сила, безразлично за какво, да поиска, щото въпросътъ за неговата неприкосновеностъ да бѣде разискванъ въ Парламента? На тоя въпросъ Le Bland отговаря: „При установяване на имперската конституция отъ никоя страна не е имало помисли да се даде на членоветъ на Райхстага една привилегия, каквато я нѣма никой другъ гражданинъ, по отношение на изтѣрпяването на наказание, наложено съ влѣзла въ законна сила присѣда“.

Друга една конституция въ съседна намъ държава, гръцката, въ чл. 62 казва: (Чете) „Никой депутатъ не може прѣзъ врѣме на сесия да бѣде подхвърленъ безъ съгласието на камарата“ — това, което имаме и ние — „на прѣслѣждане, задържане, затваряне въ тъмница. Съгласието на камарата не се изисква само въ случай на залавяне на мѣстопрѣстѣплението и непосредствено подиръ извършване на прѣстѣплението“. Тя отива по-далече. Споредъ нея, съдебните власти, щомъ пипнатъ народенъ прѣдставителъ, че върши нѣкое злодѣяние или прѣстѣпление: убива, краде, прѣдательствува, върши измѣна, бунтъ и пр., хващатъ го за ухото и го пращатъ тамъ, дѣто трѣбва. Ние сме по-либерални. Ние въ такъвъ случай — но при условия, които прѣдвиждатъ правилникътъ и конституцията: петъ дена прѣди, прѣзъ врѣме на сесията и въ заседание, а не при други условия, не — казваме така: всѣки има право да постѣпи съ прѣстѣплението-депутатъ така, както би постѣпилъ съ всѣки смъртенъ български гражданинъ, не народенъ прѣдставителъ. По тоя въпросъ единъ гръцки коментаторъ, който има прѣдъ видъ сѣщо Лебланда, между прочемъ казва: (Чете) „Тоя текстъ на конституцията не се занимава съ народни прѣдставители, осѣдени по-рано съ присѣда, влѣзла въ законна сила. Не може, слѣдователно, да се занимава съ тѣхъ и парламентътъ, защото парламентътъ би забравилъ, че е парламентъ и би станалъ съдъ, и най-лошъ съдъ, въпрѣки всички закони, свои, и чужди, би прѣрѣшавалъ присѣди, влѣзли въ законна сила, и би прѣустановилъ тѣхното изпълнение поради краснорѣчието, убѣдителността на нѣкой другаръ на този народенъ прѣдставителъ отъ тая трибуна“. На сѣщото мнѣние е и другъ единъ авторъ — Майеръ. Интересна е френската конституция, която въ алинея втора на чл. 14 отъ нея съдържа слѣдното: (Чете) . . . (Не притежаваме французкия текстъ на цитирания членъ) Употрѣбена е думата détention, задържане. Задържаниятъ депутатъ може да бѣде пуснатъ, може да бѣде освободенъ — съ тоя въпросъ може да се занимава парламентътъ. Като-че-ли е тѣкмо нашиятъ случай. Забѣлжително е, че тѣзи, които тълкуватъ този членъ на конституцията по-благоприятно за нашитъ колеги г. г. Тодоръ Лукановъ и Георги Димитровъ, и тѣ даватъ едно тълкуване отрицателно. Дюгонъ казва: . . .

В. Коларовъ: Само Дюгонъ, други автори тѣкмо противното казватъ.

Министъръ-прѣдседателъ А. Малиновъ: Посочете ми ги и елате на трибуната. Защо ме апострофирате отъ тамъ?

В. Коларовъ: Тиеръ, напр.

Министъръ-прѣдседателъ А. Малиновъ: Аслж, г. г. народни прѣдставители, вие, когато говорихте, не бѣхте на прѣдмета. Този свидѣтелъ билъ казалъ така, онзи далъ такава брошура, този си изпълнилъ добръ длъжностъ, онзи не знамъ какво направилъ и т. н., занимахте Народното събрание съ всичко, но не и съ това, което го интересува: имунитетътъ, депутатската неприкосновеностъ. Вие занимахте Народното събрание съ сѣдбата на вашитъ лични партийни другари като партизани, но не като конституционалисти.

Азъ обѣщахъ да ви кажа мнѣнието на Дюгонъ и не съмъ си забравилъ думата, ще ви я кажа.

Дюгонъ казва, че подъ détention въ този случай конституцията разбира само détention préventive, прѣдварително задържане.

Г. г. народни прѣдставители! Азъ изчерпахъ и тоя въпросъ. По него повече нѣма да говоря, защото мисля, че това е. Правете, прочее, каквото щете, но азъ си оставамъ при убѣждението, че Парламентътъ не може да отмиънява влѣзли въ законна сила и изпълнени присѣди. Азъ бихъ могълъ да навлѣза сѣщо и въ областта на въпроса какъ трѣбва да се тълкуватъ чл. 167 или чл. 111 отъ наказателния законъ, дали има достатъчни или недостатъчни доказателства да бѣдатъ приложени по дѣлото на г. Луканова. Но мисля, че не е моя работа и мисля, че даже ако азъ бихъ се обявилъ противъ аргументитъ тукъ на господата, които защищаваха противната теза, толкова бихъ ви убѣдилъ, колкото и тѣ, защото и на мене, както тѣмъ, бихте казали: „Та вие какво тукъ сте ни повикали да рѣшаваме дѣла и да съдимъ?“ Но, г. г. народни прѣдставители, колкото и да не се рѣшава дѣлото, за което е рѣчъ, азъ не съмъ отъ тѣзи, които ще поддържатъ, че народното прѣдставителство трѣбва да бѣде безусловно кѣмъ сѣдбата на единъ членъ отъ Парламента въ случаитъ, които прѣдвижда конституцията — той не е случаитъ, обаче, на г. Лукановъ, ни на г. Димитровъ — съ тѣхъ Парламентътъ не трѣбва да се занимава. Нашата конституция се спира само върху другия въпросъ: ако 5 дена прѣди сесията, прѣзъ сесията, въ самото заседание се извърши прѣстѣпление. Въ такъвъ случай каква е работата на Парламента, какво той трѣбва да прави? Споредъ мене, Парламентътъ и въ тоя случай не трѣбва да навлиза въ областта на личнитъ тѣи много осѣждани инакъ тукъ котерийни интереси и да заема котерийни становища. Защото, очевидно, отъ котерийна гледна точка бихме могли този въпросъ много лесно да го разрѣшимъ — за себе си. Но Парламентътъ, мисля, не е котерия, а е Парламентъ.

Х. Кабакчиевъ: Вие сте го прѣдрѣшили, то се вижда.

Министъръ-прѣдседателъ А. Малиновъ: Г. г. народни прѣдставители! Първото нѣщо, което трѣбва да направи Парламентътъ, споредъ мене, щомъ е повдигнато углавно прѣслѣждане противъ единъ народенъ прѣдставителъ, неосѣденъ съ влѣзла въ законна сила присѣда, то е слѣдното: пазейки ревниво имунитета и неприкосновеността на своя другаръ, да не оставя на съдебната, а още по-малко на изпълнителната властъ да ни разиграва, да ни лишава отъ единъ нашъ другаръ. Когато Парламентътъ се убѣди, че въ основата на едно възбудено прѣслѣждане лежатъ не държавнитъ, скѣпи за насъ интереси, не интереситъ на правосъдието, на правдата, а други, чужди тѣмъ такива, Парламентътъ може да каже своята мощна дума, може да не позволи да се даде единъ неговъ другаръ подъ съдъ и да се държи подъ стража. Нека ми бѣде позволено да мисля, че конституцията въ чл. 96 има прѣдъ видъ, ако щете, тѣкмо да оградя народния прѣдставителъ отъ изпълнителната властъ. Изпълнителната властъ по свои съображения, при едно податливо, стояще не на висотата на своето положение правосъдие, може да си играе съ сѣдбата на народния прѣдставителъ, може да натѣкмява сѣдилища, може да измислюва прѣстѣпления, може да курдиса разни работи, за да отстрани отъ срѣдата на Парламента единъ опасенъ за него народенъ прѣдставителъ, за да си създаде едно по-големо болшинство или за да прѣслѣдва такива или други цѣли, върху които нѣма защо подробно да се спирамъ. Тамъ контролорътъ — Народното събрание — надъ дѣйността на изпълнителната властъ нѣма да позволи на изпълнителната властъ да посѣга върху имунитета на неговия другаръ и може да каже: това е всичко, но не и правосъдие; тукъ се прѣслѣдватъ всѣкакви интереси, но не и обществено-държавни. Но Парламентътъ трѣбва да бѣде дълбоко убѣденъ въ това. Когато на Парламента вмѣсто доказателства отъ този порядъкъ му се даватъ други: че правосъдието изобщо било невнимателно, че тази улика била недостатъчна, че този или онзи свидѣтелъ лѣгалъ, че катастрофата ни не била резултатъ на такава или друга пропаганда, и не знамъ какво — тогава на такива аргументи, споредъ мене, Парламентътъ дължи да каже: всичко това не е моя работа. Имунитетътъ не е привилегия на Ивана или Драгана, на Малинова, на социалистъ или демократъ, тя е привилегия на Парламента. Парламентътъ себе си защитава въ лицето на народния прѣдставителъ, защитава въ неговото лице другаръ, членъ на Парламента, а не прѣстѣпникъ. Задъ мантията на неприкосновеността на имунитета не може да се крие прѣстѣпникъ и то по мотиви, че улики противъ него били слаби,

че били направени такива или други процесуални нарушения при воденето и разследването на дѣлата.

Х. Кабакчиевъ: Това сѫ тенденциозни процеси, прѣдприети отъ бившето правителство. Нѣмате тукъ прѣстъпници, а имате политическо прѣследване.

Министъръ-прѣдседателъ А. Малиновъ: Азъ, ми се чини, съмъ тѣй обективенъ, тѣй принципиално разисквамъ въпроса, че поне апострофи, държайки се въ тия рамки, не заслужавамъ. Защото, г-да, да не мислите, че азъ не бихъ могълъ да излѣза отъ тѣхъ? Тъ, казвамъ азъ, ако за Парламента е ясно, че въ това прѣследване не се гонятъ други интереси, освѣн общи, които трябва да бъдатъ склади и драги за правосъдието, ...

Х. Кабакчиевъ: Котерийно правосъдие.

Министъръ-прѣдседателъ А. Малиновъ: ... за реда въ държавата, Парламентътъ ще мине и по тоя въпросъ тѣй, както минава по всички въпроси, когато въ тѣхъ сѫ забъркани обикновени прѣстъпници, па били тѣ голѣми или малки. Но въ самата конституция има и други ограничения, и естествено на тѣхъ трябва да се държи смѣтка, и азъ държа такава. Нашата конституция смѣта, щомъ прѣстъплението е извършено петъ дена преди сесията, па макаръ и прѣзъ сесията, стига да не е въ засѣданието на Събранието, и ако това прѣстъпление влѣче слѣдъ себе си най-тежко наказание, въ такъвъ случай — въ други не, въ други сѣдебнитъ власти не могатъ да посѣгнатъ върху народния прѣдставителъ по такива или други съображения, нѣма защо да ги обсмждамъ, защото това сѫ съображения на основния законъ, така той заповѣдва — само въ такъвъ случай народното прѣдставителство, Събранието, има право да каже своята дума: дали народниятъ прѣдставителъ, който е извършилъ прѣстъплението, да се сѣди или не. Когато то ще рѣшава, дали народниятъ прѣдставителъ да отиде да се сѣди или, ако е нужно, да бѣде задържанъ, ще има прѣдъ видъ само тѣзи критерии, за които азъ говорихъ; но, независимо отъ това, ще има прѣдъ видъ и още едно условие, което поставя конституцията: дали това прѣстъпление е отъ общи, които влѣчатъ слѣдъ себе си най-тежко наказание.

Двѣ думи и съ това ще свърша по въпроса за „най-тежкитъ наказания“. Г. г. народни прѣдставители! Чувахъ се такива и други тълкувания, изказаха се такива и други мѣтния, нека дамъ и азъ едно. Прѣпорѣчваше се да се чете конституцията не тѣй, както е написана, а да се поправи, думата най-тежко наказание да се замѣни съ думата сѣме, злодѣяние. Сигурно, казва се, това се е имало прѣдъ видъ отъ конституцията. Какво тя е имала прѣдъ видъ, то е много цѣнно, но важно е, че тя се е изразила другояче, че е употребила други термини, познати на правото и, слѣдователно, о тѣхъ трябва да се държимъ — „тежки наказания“. Кои сѫ тѣ тежкитъ наказания? Тукъ се дадохъ разни тълкувания и азъ ще дамъ едно или, по-право, ще се присѣдния къмъ едно отъ тълкуванията. Поддържаше се, че подъ най-тежко наказание отъ нашия основенъ законъ трябва да се разбира само смъртно наказание. Това се поддържаше, ако не се лѣжа, отъ г. Омарчевски, па, чини ми се, и отъ други народни прѣдставители. Други смѣтаха, че подъ най-тежки наказания трябва да се разбиратъ и други наказания, прѣдвидени въ наказателния законъ, и на първо мѣсто строгиятъ тъмниченъ затворъ. Г. г. народни прѣдставители! Самия тоя въпросъ нашиятъ наказателенъ законъ не траншира, не рѣшава. Той не дѣли наказанията на тежки и най-тежки, той говори за скала, за стълба на наказанията, дѣто ще намѣрите глобата, тъмничния затворъ, тежкия затворъ и най-послѣ смъртното наказание. Но тази терминология, която е на основния законъ — тежки наказания — на наказателния законъ не е позната; тамъ не можемъ ние да намѣримъ указание, какъ трябва да се изтълкува тая дума. Дѣ да ги намѣримъ? Азъ мисля, че пакъ въ общитъ начала, които по тоя въпросъ проповѣдва доктрината, знанието, правовѣдението. Подъ тежки наказания влиза всѣкога строгиятъ тъмниченъ затворъ — това е най-малкото. Кое е наказанието, което се иска за г. Ципоранова, основателно или неоснователно? Твърдѣ е възможно — тукъ се говори — че той ще бѣде оправданъ; възможно е да го осѣдятъ. Казваше се, че той си билъ послужилъ съ едно възвание, съ една резолюция на цимервалдцитъ, че въ това само се състояло неговото прѣстъпление. Тукъ се говори близо два дена около въпроса, кои сѫ цимервалдцитъ, какви цѣли прѣследватъ, дѣйствуватъ ли въ тайни или явни засѣдания, какъ трябва да се тълкуватъ думитъ въ възванието „забиването ножа въ земята, нито единъ куршумъ“

и пр. и пр., за да се убѣди Народното събрание, че цѣлата Ципоранова работа е невинна. Тя може би другадѣ, за Народното събрание или за мене, да е невинна, но това не е важно. По нея рѣшающата дума има смѣтъ. Цѣлото това дѣло не съмъ прочелъ и не бихъ си далъ трудъ тукъ, въ Парламента, като министъръ, занятъ съ други работи, да го чета, и ми се чини, че безъ да съмъ го челъ мога да кажа, че обвинението е малко по-широко, отколкото тукъ се прѣдставлява работата. Сега вземахъ дѣлото и прочетохъ обвинителния актъ и констатирахъ, че Ципорановъ се обвинява въ измѣна — такава е името на неговото прѣстъпление, споредъ наказателния законъ. (Чете акта) „Измѣната се заключава въ това, че прѣсѣгната дѣятелност на обвиняемитъ е имала за обектъ насилственото измѣняване на държавния строй. Това е най-главната цѣль, що тѣ сѫ прѣследвали, както това се вижда и прозира въ всичкитъ брошури, позиви, възвания, частни писма, устни агитации, каквито сѫ правила.“

В. Коларовъ: Тамъ има 33-ма души. Думата е само за личната дѣйност на Коста Ципоранова.

Министъръ-прѣдседателъ А. Малиновъ: Азъ чета заключителната частъ на акта, но ще си позволя да прочета отъ прѣдпоставката му и ще видите. (Чете): „На всѣкъдѣ тѣ сочатъ за примѣръ това, което е станало въ Русия, въ „червени“ Петроградъ, и намиратъ, че сѫщото трябва да стане и у насъ. А какво е станало въ Русия, това е извѣстно на цѣлъ свѣтъ. Въ случая измѣната се явива като дѣло на общитъ усилия на обвиняемитъ, защото едно лице само не е въ състояние никога да измѣни насилствено държавния строй. Трѣбватъ усилията и дѣятелността на много хора, както е и по настоящето дѣло. Тая дѣятелност може да бѣде най-разнообразна, но сѣщественото е, тя да е насочена къмъ главната цѣль — насилствено измѣнение на държавния строй. Ето защо всичкитъ обвиняеми по дѣлото“ — заключение не се прави за никого — „се подвеждатъ подъ отговорностъ за измѣна, макаръ и да иматъ разнообразна дѣятелност — едни сѫ прѣпечатвали брошури и позиви, други сѫ ги разнасяли, трети сѫ ги разпространявали, четвърти писали частни писма, трети сѫ агитирали устно“. Може ли сега Парламентътъ да влѣзе въ обсмждането на всички тия улики? И влѣзълъ, може ли отъ гледна точка на достатъчни или недостатъчни улики само, при факти на прѣстъплението, споредъ сѣдебнитъ власти, да разрѣшава въпроса за имунитета? Но уважаемиятъ г. Коларовъ ни говори за личната дѣйност на г. Ципоранова. Между прочемъ, въ историческата частъ на обвинителния актъ, като се говори за това възвание, което тукъ толкова пѣти се цитираше и което той билъ разпространявалъ, между другото се казва, че той, Ципорановъ, е ималъ за своя дѣсна рѣка — именно този, който е разпространявалъ брошурата и е агитиралъ — писаря въ Старозагорския окръженъ сѣдъ, нѣкой си Коста Матеевъ, неговъ, на Ципоранова, близъкъ сродникъ и секретаръ на мѣстната сндикална комисия при Тѣсносоциалистическата партия въ Стара-Загора.

Д-ръ П. Джидровъ: Отъ тукъ може да видите, доколко е била сериозна работата.

Министъръ-прѣдседателъ А. Малиновъ: Дали е сериозна или не, въ тая областъ, по всѣка вѣроятностъ, ако бихъ нагазилъ, бихъ могълъ да кажа и азъ своята дума, но азъ съмъ тукъ въ Парламента, а не въ сѣда. Говорятъ тукъ въ Парламента, че се тѣпче конституцията, че се тѣпче единъ принципъ, че се посѣга върху имунитета на единъ народенъ прѣдставителъ. Е добръ, държейки се о конституционоправнитъ принципи, азъ ще рѣшавамъ въпроса за имунитета не въ зависимостъ само отъ такива или други наведени улики.

Г. г. народни прѣдставители! Азъ ви казахъ, и сега повтарямъ, и съ това свършвамъ. Правителството, още въ миналия си съставъ, се занима съ този въпросъ и рѣши да запази конституцията, да не навлиза въ правата на народното прѣдставителство, призвано да защитава и да отстаива правата на единъ свой членъ. Вие ще рѣшите тѣхната смѣда, но азъ смѣтахъ, че е мое право и мой дългъ по такъвъ единъ важенъ въпросъ да стана да си кажа думата, както я казва всички, и да мисля, че азъ съмъ правиятъ, а другитъ сѫ на погрѣшенъ пѣтъ. Мисля, че ако вървимъ изъ тоя пѣтъ, посоченъ отъ менъ, той е конституционниятъ, а другиятъ, който ни се сочи, той е истинско котерийниятъ, той е тѣснопартийниятъ, той е, който нѣма нищо общо съ високитъ интереси на държавата и на правосъдието. И азъ свършвамъ: колкото се отнася до въпроса за г. г. Тодоръ Лукановъ и Георги Димитровъ — това, впрочемъ, се под-

държаше и отъ много други господа — ако бихъ билъ на мѣстото на нашия уважаемъ прѣдседателъ, не бихъ го сложилъ на разглеждане тукъ, а що се касае до г. Ципоранова, азъ бихъ оставилъ на правосъдието въ 5—10 дена да тури край на неговия процесъ.

Направи ми се възражение: „Какво правихте отъ априлъ мѣсець досега?“ Не зная какво точно сж правила слѣдственитѣ власти; зная само, че сж били заняти. Не зная какво е правило бившето правителство, сегашното нѣма само процеса на г. Ципоранова — тѣ сж хиляди — а при това то трѣбва да гледа и своята работа. Вие искате да ускорите процеса, ускорете го. Нека правосъдието си каже думата. Това е моето мнѣние. Вие ще намѣрите, че другояче трѣбва да се върви, че г. Ципорановъ трѣбва да дойде тукъ, нека дойде. Като политикъ, човѣкъ и правникъ, азъ ще мисля, че вие сгрѣшихте. Като членъ на правителството, отъ това въпросъ нѣма да права, но при своето мнѣние ще остана, каквото и да бѣде вашето рѣшение, защото, оставайки при него, мисля, че най-добре обслужвамъ и на този постъ, който заемамъ, и на тази страна, която въ тия врѣмена съмъ призванъ да управлявамъ. (Ржкоплѣскане въ лѣвицата и дѣсниа центъръ)

Прѣдседателъ: Слагамъ на гласуване въпроса. На първо мѣсто, г-да, ще гласуваме въпроса за г. Ципорановъ и послѣ отдѣлно за г. г. Георги Димитровъ и Тодоръ Лукановъ.

Мнѣнието на комисията по отношение на г. Ципорановъ вие го чухте. По-рано, когато комисията е била въ по-голямъ съставъ, е рѣшила . . .

Нѣкой отъ лѣвицата: То е друга комисия.

Прѣдседателъ: . . . да се разрѣши прѣслѣдването на Ципоранова. При втория съставъ на комисията, който е по-малъкъ, именно отъ петъ души, тя се е произнесла съ болшинство да не се разрѣшава на сѣдебната властъ да го прѣслѣдва, докогато трае сесията и петъ дена по-рано. Сега, кое мнѣние да туря на гласуване?

Отъ крайната лѣвица: Какъ може така?

Отъ лѣвия центъръ и дѣсницата: Мнѣнието на втората комисия.

Недѣлко Атанасовъ: Това прѣдседателъ ли е или какво е? Г. прѣдседателю! Има рѣшение на комисията и вие сте длъжни него да турите на гласуване. Какви сж тия въпроси?

Прѣдседателъ: Чакайте. Азъ казахъ, какво е направено, и сега остава да рѣшите какво да гласуваме. Мнѣнието на първата комисия . . .

В. Коларовъ: Нѣма първа комисия. Въ Народното събрание има една комисия, а не двѣ. Това е скандално!

Прѣдседателъ: Искате да се гласува мнѣнието на втората комисия?

В. Коларовъ: Кажете мнѣнието ѝ, прочетете го.

Прѣдседателъ: Моля ви се, ще го прочета.

Които приематъ мнѣнието на втората комисия, да не се разрѣшава, додѣто трае сесията, на сѣдебнитѣ власти да прѣслѣдватъ г. Ципоранова, да си вдигнатъ ржката. Малцинство.

В. Коларовъ: Да се броятъ гласоветѣ. Нека се гласува явно.

Прѣдседателъ: Съвсѣмъ явно е. 34 души гласуватъ за, значи малцинство

В. Коларовъ: 41 сж, г. прѣдседателю!

Д-ръ В. Черневъ: Малцинство сте.

В. Коларовъ: Оспорваме гласуването.

Г. Василевъ: Нека се гласува и противното. Хората иматъ право да искатъ да се установи точно гласуването.

В. Коларовъ: Г. прѣдседателю! Съгласно правилника, оспорвамъ гласуването и моля да стане провѣрка чрезъ ставане на крака.

Г. Василевъ: Нека се провѣри, г. прѣдседателю, щомъ оспорватъ; нѣмаме нищо противъ това.

Прѣдседателъ: Моля ви се, ще се повтори гласуването.

Които сж съгласни съ мнѣнието на комисията, да се не разрѣшава на сѣдебнитѣ власти да прѣслѣдватъ въ врѣме на сесията г. Ципоранова за обвиненията, които се изтъкватъ тукъ, да си вдигнатъ ржката.

Отъ крайната лѣвица: Болшинство е.

Прѣдседателъ: Виждате, че е меншество. Присѣтствува въ повече отъ 100 души депутати.

В. Коларовъ: 43 души гласуватъ.

Г. Серафимовъ: Васъ ли ще слушаме?

Прѣдседателъ: Констатирамъ малцинство, г-да. Съ първия въпросъ е свършено.

Ще гласувамъ втория въпросъ за г. г. Георги Димитровъ и Тодоръ Лукановъ. Комисията е на мнѣние да се остави безъ послѣдствие тѣхното искане. Които приематъ мнѣнието на комисията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приема се. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата)

Г. Серафимовъ: Да живѣе свободата, долу тиранията!

Министъръ-прѣдседателъ А. Малиновъ: Понеже азъ въ слѣдното засѣдание ще бѣда занятъ, моля изпърво да се гледатъ законопроектитѣ и сетиъ да слѣдватъ разискванията по декларацията.

Обаждатъ се: Съгласни.

Прѣдседателъ: Идното засѣдание ще бѣде въ петъкъ съ слѣдния дневенъ редъ:

1. Второ четене законопроекта за измѣнение тарифата за бандерола върху тютюна;

2. Първо четене законопроектитѣ: а) за измѣнение чл. 2, пунктове 2, 4 и 8 отъ закона за измѣнение закона за акцизитѣ и патентовия сборъ върху питиетата; б) за облагане съ акцизъ вината; в) за запрѣщение вноса на стоки, които не съставляватъ необходима потрѣба; г) за изплащане митата, акциза и разнитѣ берии и такси въ банкоти; и д) за търговията съ външни платежни срѣдства, вземане и кредитъ.

3. Разискване по декларацията на г. министъръ-прѣдседателя.

Засѣданието се вдига.

(Вдигнато въ 8 ч. вечеръта)

Прѣдседателъ: Д-ръ Д. К. ВАЧОВЪ

Подпрѣдседателъ: Д-ръ И. МОМЧИЛОВЪ

Секретаръ: М. ЗЕЛКОВЪ

Началникъ на Стенографското бюро: Т. ГЪЛЖБОВЪ